

გიორგი სოსიაშვილი

ჩვიდმეტნი

რედაქტორი: გიორგი ხორბალაძე

ბელადის ბედისწერა

ჯერ შორიდან შეხედავს, მალვით შეათვაღმზერებს.

– რამოდენაა კაცო! ან როგორ აიტანეს, ან როგორ დადგეს. დახე! ბელადის ვეება ძეგლი ხუთსართულიან სახლს ზემოდან დასცქერის. მძინარე, სიბნელეში ჩაყუჩებულ ქალაქს, მედიდური მზერით გადმოჰყურებს. მამისაგან ლავრენტის გაუგია ამ ვეებერთელა ძეგლის ამბავი. ვიდრე ბელადი გარდაიცვლებოდა, ვიდრე ძია სოსო სააქაოს განერიდებოდა, მანამ დაიწყეს ამ ძეგლის დადგმა. მთავრობის სახლი ჯერაც არ იყო თურმე დასრულებული. იმ პატარა ქოხის გარშემო, სადაც ბახუსთან გამიჯნურებული თერძის შვილი დაიბადა და თვალხილული სამყარო იხილა, მთელი უბანი ახვეტეს. რაც კი სახლები იყო ერთიანად დაანგრიეს, რო მარტო ის ქოხი გამოჩენილიყო, მარტო ის ქოხი დაენახათ ადამიანებს. შებლაოვნენ კომუნისტებს უსახლკაროდ დარჩენილი გორელები, რომელთა

საცხოვრებლებიც გრანდიოზული სახლ-მუზეუმის მშენებლობამ შეიწირა. იმ დროს ააშენეს რკინიგზის ახალი სადგურიც. ვინც გორში ფეხს შემოდგამდა, პირველ რიგში ბელადის სახლ-მუზეუმი უნდა დაენახა.

მას შემდეგ იდგა ის უზარმაზარი ქმნილება. ბევრი თაობა წავიდა და წამოვიდა, ბელადის ძეგლი კი იდგა. არც არავის სწყინდებოდა მისი დანახვა. მამამისისგან ისიც გაუგონია ლავრენტის, რო სტალინმა არ იცოდა, თუ მის სიცოცხლეშივე ძეგლი დაუდგეს მშობლიურ ქალაქშიო. ძნელი წარმოსადგენი იყო, ჯუღაშვილის თვალსა და გუმანს მიღმა რამე დარჩენილიყო. ლავრენტის მამა კალე სტალინის სურათთან ღოცულობდა და კალეს ბელადზე ჭკუა ეკეტებოდა. ათას რამეს ყვებოდა. სამხედრო ნაწილში, მოსკოვის გარეუბანში მსახურობდა, ერთხელაც სტალინი გამოჩენილა, ჯარისკაცებისთვის ხელი ჩამოურთმევია და კალე ხელს აღარ იბანდა თურმე, ყველას ეტრაბახებოდა – აემ ხელზე შემეხო, იმის უღვაშს ვენაცვალეო.

ამის გარდა კიდევ ბევრ რამეს იგონებდა. როგორ გამოიღია ერთხელ სურსათის მაღაზიებში მარილი და სტალინმა მარილის ქარხნის ხელმძღვანელს მოუხმო: „სოლ ბუდეტ, ტი ბუდეტ, სოლ ნე ბუდეტ, ტი ნე ბუდეტო“. კიდევ

ორკარიანი მოსკვიჩი რო გამოიგონეს და სტალინი და ერთ-ერთი ქვეყნის ელჩი მანქანის შესამოწმებლად ჩასხდნენ. სტალინს უთქვამს მანქანის ინსტრუქტორისთვისაო, მოდი შენც დაჯექიო, საწყალი ინსტრუქტორი ტარაბუადახვეული გარს უვლიდა მანქანას და როგორ დაჯდებოდაო. სოსოს უღვაშებში ჩაედიმა და უთხრაო, ორი კარიც დაამატე, თუ გინდა რო ცხრაგრამიანი არ მოგხვდეს შუბლშიო.

ლავრენტი ვეება ნაძვის ქვეშ გაყურსული იჯდა და ბელადის ძეგლს ასცქეროდა. თვალწინ თუმნიანების შეკვრა უტრიალებდა. ერთი აძრომა ჭირდა ძეგლზე, წითელ საღებავს ჩამოასხამდა და რაიკომიდან გაგდებულ სერგოსგან დანაპირებ ათას მანეთს მიიღებდა. გრძელი ბამბუკის კიბეც იშოვა, ძეგლთან მიათრია, მაგრამ... ვინმეს რო შეემჩნია, ვინმეს რო თვალი მოეკრა... ციმბირი აქეთ დარჩებოდა. ბელადის ძეგლის წაბილწვას ვინ აპატიებდა. გუული ცემას ვერ ასწრებდა, პირი უშრებოდა, მზერა მთავრობის სახლისკენ გაურბოდა, მესამე სართულზე, რაიკომის მდივნის ჩაბნელებულ ოთახს აშტერდებოდა. წარმოიდგინა, დილით, შავი ვოლგებით მოსისინებული მთავრობის ხალ-

ხი, წითლად მოსარგლულ ძეგლს რო დაინახავდნენ, რა ამბავი ატყდებოდა.

დიდხანს იყურეუტა, დიდხანს აკვირდებოდა ცას შეეუდებულ ბრინჯაოს ქმნილებას, ბოლოს კიბეს ხელი დაავლო, საღებავით სავსე ყუთიც ამოიხარა და ლანდივით გაქრა.

„არა, ძმაო, მე ამათი თავი არა მაქ“.

წლები გავიდა, თაობები შეიცვალა.

ბელადის ძეგლი კი ისევ შერჩა ქალაქს. იდგა და იდგა, შეჩვეოდა ხალხის თვალი და ისიც შეჩვეოდა ხალხს. გადაჰყურებდა მედიდურად იმ ქალაქს, სადაც იშვა და გაიზარდა. მერე რა, რო საქართველოს დაპყრობაში რუსეთს ხელი წაახმარა? მერე რა, რო როგორც ვიდაცეუბი ამბობდნენ ილიას მკვლელობაშიც იყო გარეული, მერე რა, რო ოსები და კიდევ სხვა მცირე ერები თავზე წამოგვასვა და მარადიულ ტკივილად გვიქცია ძველი ქართული მიწები, მერე რა...

ყოველ ცხრა მაისს და ოცდაერთ დეკემბერს ბრინჯაოს უზარმაზარ ქმნილებას გვირგვინებს შემოუწყობდნენ ომის ვეტერანები, თუ ვეტერანების შთამომავლები და იმართებოდა სტალინის პანაშვიდი.

მერე იყო 2008 წლის ომი. რუსებმა გორი აიკლეს, ბომბები ძეგლის წინ ჩამოყარეს, ვეება, მოასფალტებული ალავი სისხლით იყო მოსარგლული, შენობები დაცხრილული და გადაბუგული, მაგრამ ძეგლს უღვაშიც კი არ ჰქონდა დაზიანებული.

„საბჭოთა კავშირის დაშლა, დიდი უბედურება იყო“, თქვა რუსთა ხელმწიფემ და მფრინავებიც დაარიგა: „ღმერთი არ გაგიწერეთ და ემანდ ძეგლს არაფერი მოარტყათ თორემალ“... და ასე გადარჩა სტალინის შეიდტონიანი ბრინჯაოს ქანდაკება.

ერთი ხანობა, რომელიღაც გორელს გაუარა თავში აზრმა:

– ბიჯორო, სტალინის ვაგონი რო დავაყენეთ ეგრე ჯორივით და ლამის არი ჟანგმა შეჭამოსო, მაგითი კაი ფულის შოვნა შეიძლებაო. აბა საფრანგეთსა ჰყოლოდა, ან გერმანიას, გინდა იტალიასაო.

– როგორაო, – ჰკითხეს სხვებმა.

– როგორა და ჩავუბათ მატარებელსა და გავუშვათ სხვადასხვა ქვეყნებშიო, გინდ მარტო ჩინეთში გავუშვათო. თითო კაცი რო ავიდეს და თითო მანეთი გადაიხადოს, ის ფული ყელში ამოუვარ გორსაო.

– ე, მართალიაო, – მათაც მოუწონეს აზრი, წინასწარ იწყეს ნაშოვნი ფულის დათვლა, წინასწარ ელანდებოდათ, ვაგონს მისეული ჩინელები... მაგრამ ამ საქმეს ვერ მოაბეს თავი.

„მენეჯმენტი“ არ გვივარგა, თორემ ქვეყნის ტურისტები გვეყოლებო.

დადგეს ვეება წარწერა გორის შემოსასვლელში, რომელიც მგზავრებს აუწყებდა, რომ 100 მეტრში მსოფლიოში ყველაზე დიდი პოლიტიკური მოღვაწის სახლ-მუზეუმი იყო. ყოველდღე აუარება ტურისტი მოდიოდა. გორში ჩამოსული უცხოელები ჯერ სტალინის ძეგლთან დადგებოდნენ და სურათებს იღებდნენ, მერე ბელადის სახლ-მუზეუმისაკენ გასწევდნენ. მღიმარე სახეებით ჯუდაშვილის არემარეზე დაბორილობდნენ.

დრო კი მიდიოდა... ხან ზოზინით, ხანაც სწრაფად.

ძეგლი იდგა, ან სად წავიდოდა. მერე, თანდათან, ბრინჯაოს ბელადის ცქერაც მოსწყინდათ გორელებს. ემაგ ძეგლს მანდ რა უნდა, დადგა დრო, რომ სახლ-მუზეუმში გადაიტანონო, როდემდე უნდა იდგეს მანდა, ერთი თაობა, ორი, სამი, ოთხი, რა უბედურებაა კაცო.

ძეგლიც „გრძნობდა“, რო გაუვიდა ყავლი, გრძნობდა, რო ცოტა ხანში ადგილი უნდა შეეცვალა და მისი გადატანით, რაღაცისგან გათავისუფლდებოდა ქალაქი. შეიძლება ეს გათავისუფლება ტკივილიანი ყოფილიყო, მაგრამ მაინც გათავისუფლება დაერქმეოდა ამ ამბავს.

* * *

– ვინ აადგებინებთ ამ ძეგლსა, ქვეყანა ჩაღით კი არ არის დახურული. ვისი სამასხარაო გახდა სტალინი, რატომ ღმერთი არ გაიცინებს, ნახე რა ამბავი მოჰყვება, მეორედ მოსვლა მოგონილი იქნება, – გაიძახოდა მაიმა. ნამდვილი სახელი გრიგოლი ერქვა, მაგრამ მთელი ქალაქი მაიმას ეძახდა. საზოგადოებაში ადგილი ვერ იპოვა, იბორიალა, იბორიალა და ყოფილმა თევზის ვაჭარმა, რომელიც ერთ დროს მოზდოკიდან თართს ეზიდებოდა, ერთ-ერთ პარტიაში შეიტანა ფხაჭანი. მაიმას, უკვე წარმოედგინა, რაც მოხდებოდა ქალაქის ცენტრში, ბელადის ძეგლის ადგილისას. ვიდაცამ კი უთხრა, – შენ არ იყავი კაცო, ქორწილში რო სტალინის სადღეგრძელო არ დალიე და თავ-პირი ცემით დაგისიესო.

– მაშინ სხვა დრო იყო, ეხლა... ბევრი რამ წავიკითხე და დავრწმუნდი, სულ ტყუილა შეაზიზღეს ხალხს ამ კაცის თავიო, – მაიმამ ისტობარი არ გაიტეხა.

როცა „სტალინის გულშემატკივარი“ მესამე სიზმრის ხილვით ტკბებოდა, გორელებმა იმ დროს დაიწყეს ძეგლის აღება. დილით უძეგლოდ გაიდვიძებდა ქალაქი და დასვამდნენ კითხვებს.

– ე, რა იქნა სტალინი.

– ძეგლი აუღიათ.

– შეხე, აღარ დგას სტალინი, რა უყვეს კაცო, სად წაიდეს.

შუადამისას, ძეგლის სიახლოვეს, მოასფალტებულ მოედანზე ორმოციოდე კაცს მოეყარა თავი, იქ, სადაც ორიოდე წლის წინ სისხლის გუბეები დააყენეს რუსებმა.

ძეგლის აღებას კი მოება თავი, მაგრამ მაინც ხელფეხშეპორკილებივით იდგნენ. ჯერ იყო და ამწეს მძღოლს ვერ პოულობდნენ. უფრო სწორად, ამწეს მძღოლი ბევრი იყო, მაგრამ ამ საქმეზე უარს ამბობდნენ. ვერაო, ხალხისა გვეშინიაო, ე, ძეგლს კი ჩამოვიღებთ, მაგრამ მერე სად წავიდეთო, სახლში მოგვივარდებიან და აგვაწიოკებნო. ძაან

კი არ გვეხატება გულზე სტალინი, მაგრამ ხალხისა გვე-
შინიაო.

ბოლოს ერთი გაბედული მძღოლი გამოჩნდა, – ძეგლი
კი არა, თუ გინდათ სახლ-მუზეუმსაც ავიღებ, თქვენ ოდ-
ნოდ მითხარითო, ხმა მაინც დარხეულიყო ქალაქში. „პატა-
რა გორში“ შუაღამე იყო. გორიჯვრის მთაზე მკათათვის
სიცხით გათანგული მთვარე სთვლემდა, „ხალხი“ არ ჩან-
და. ის „ხალხი“, ვისიც ამწეების მძღოლებს ეშინოდათ.
ბელადის ბედისწერა ასეთი იყო. ასე უნდა მომხდარიყო.
მერე ერთ-ერთი გორელი გასცემს ჟურნალისტებს კითხვა-
ზე პასუხს:

– ვინ გადაწყვიტა, ან როდის გადაწყდა სტალინის
ძეგლის აღებაო.

თავიდან ცოტა დაიბნა გორელი და მერე მახვილ-
გონივრულად უპასუხა:

– ძეგლის აღება ზეცაში გადაწყდაო და თვითონვე
გაედიმა, რა კარგი პასუხი მოვიფიქრეო.

არადა, მართლა ზეცაში გადაწყვეტილიყო...

– აბა, შალვა, შენ იციო, წააქეზეს ერთ-ერთი ბიჭი და
ტანდაბალი ახალგაზრდა, რომლის დიდი პაპა სტალინს
ციმბირში ჰყავდა გადასახლებული ამწის კალათში ჩახტა.

– წამოახედა ეხლა პაპაჩემი, რას გაიხარებდაო, – ხითხითებდა შალვა, – ერთი დრო არავის შერჩება, არავისაო, რას მოიფიქრებდა სტალინი, რო კიკაანთ ვასოს შვილთაშვილის წერა გახდებოდაო.

ულვაშა მძღოლმაც აამოძრავა კალათი და წავიდა და წავიდა მაღლა შალვა, დაბლიდან ყიჟინა დასცხეს, – მიდი შალვა, მიდი შალვაო. ბელადის ძეგლზე მაღალი იყო ცოტა ხანში შალვა.

– ჰე, ჰე, ჰე, – ხელი დაუქნია, – რა სიმაღლე ყოფილა კაცო, თვალი მოაველო შალვამ მოედანს, მწვანე ნათურები ენთო დაბლა, გადაკრეჭილი ბზის ბუჩქები ზურმუხტისფრად ხასხასებდა.

– დაუწი, ცოტა დაბლა, – მძღოლს ჩამოსძახა შალვამ. მძღოლმა ვერ გაიგონა.

– დაუწი, დაუწი, – ახლა ხელით ანიშნა.

ნელ-ნელა დაეშვა კალათა...

– ჰოო, კაი.

შალვა კალათიდან გადაიხარა და სტალინის უზარმაზარ თავს შეეხო, ჯერ ულვაშზე მოკიდა ხელი, მერე შუბლზე შეახო და მუშტი მიუკაკუნა.

– სურათი მაინც გადამიდოს ვინმემ, ინატრა შალვამ.

– მიდი რაღას უყურებ! – მოესმა დაბლიდან.

– ეხლავე, – შალვამ მაჯის სიმსხო თოკი გამოაყურთ-
მაჯა და სტალინს თავზე ჩამოაცვა.

– ეეჰ, ვასო, ვასო, – წაიბუტბუტა შალვამ, – ამ დღეს
მაინც მოსწრებოდი. სად ჩაყარე ძვლები, საფლავიც არ
გელირსა, შე უბედურო. ხომ ხედავ, რა მამაძაღლია ცხოვ-
რება... ვის რა მოეღის. ესეც ჩვენი ბელადი...

დაბლა შეგროვილმა ხალხმა თანდათან მოედნისკენ
გადაიწია.

– რა იცი, როდინდელი დადგმულია, ან ხელი მოსძე-
რეს, კაცო, ან ფეხიო.

შალვა კიდევ არხეინად იჯდა კალათში და დაბლა-
დაბლა მოიწევდა. ძეგლი თითქო მოედანზე შეკრებულ გო-
რელებს სიტყვაში გამოსული ორატორივით თავს უკრავდა,
ნელ-ნელა დაიზნიქა, დაიზნიქა, და ბოლოს მოცედილივით
ჩამოეშვა...

– კომუნისტებო, ასე აკეთებდნენ, ისე აკეთებდნენო.
აგრა, – თითო იშვერდნენ მოტიტვლებული კვარცხლბეკი-
საკენ. დახე ორ ცალ რკინის პალოზე ყოფილა დამაგრე-
ბული, ჩვენ კიდევ გვეგონა, რო ამის აღებას მთელი ბატა-
ლიონი დაჭირდებოდა... – ჩაილაპარაკა ვიღაცამ.

* * *

მზის ამოსვლას ბელადის გარეშე შეეგება გორი. ვეება მოედანზე უძეგლო კვარცხლბეკს დასცქეროდა მკათათვის მნათობი.

– სტალინის ძეგლი აიღეს.
– წუხელის აიღეს.
– სახლ-მუზეუმში გადაუტანიათ, ისე, ეგრე ჯობდა, რა უნდოდა შუა ქალაქში.

მერე ტურისტებიც გამოჩნდნენ. მოედანზე ორსართულიანი ავტობუსი გაჩერდა და ციფრული აპარატების ციმციმით ჩამოიშალნენ ბელადის თაყვანისმცემლები.

მაგრამ ფაფუ სტალინი!

იდგნენ ეგრე და ასცქეროდნენ უძეგლო კვარცხლბეკს, ასცქეროდნენ და თვალებს არ უჯერებდნენ.

მერე ერთ გამვლელ კაცს შემოეხვივნენ და კითხვები დააყარეს, შავტუხა გორელმა, რომელმაც ორიოდ სიტყვა ინგლისური იცოდა, თითო გაიშვირა სტალინის სახლ-მუზეუმისაკენ.

– ჰია, ჰია...

ეგ იყო და ეგ...

2010 წ. 28 თიბათვე

ბაზალეთი

მოვლემარე წლები

კუძღვნი ზურაბ ოქროპირიძეს

– უნდა წავიდე!

– სად უნდა წახვიდე? – მეკითხება ჩემი ძმა და გაოცებული მომჩერებია.

– სად უნდა წავიდე და... სიტყვა, კაბდოსავით წამომედო ყელში, გაიჩხირა, თითქო ხორხი უნდა ამოეგლიჯა.

– ძაან დაბნეული ლაპარაკობ, – თქვა ნიკომ და ძველი გაზეთის კითხვა გააგრძელა.

ავდექი, ჯერ ოთახში დავიწყე ბოლთის ცემა, წინ და უკან ბორიალს მოვეყე. ნიკოს ხანდახან თვალი გამოექცეოდა ჩემსკენ, მერე ოთახში სიარული რო მომწყინდა,

აივანზე გავედი. მომაკვდავ მზეს, რომელიც მთების უბეში გაჭრილ სამარეში, ნელ-ნელა ეშვებოდა, სუდარად ეხურა დასალიერზე შედედებული წითელი ღრუბელი.

ეს ორი კვირაა ღამეებს ვტეხავ. დავწვები, მინდა რო სიზმარეთს მივცე თავი და ამ მტანჯველი ფიქრებისაგან გავთავისუფლდე, სხვა სამყაროში გადავსახლდე, სიზმრის სამყაროში, რომელიც ნელ-ნელა, საიქიო ცხოვრებას აჩვენებს ადამიანს. როგორ? დაფიქრდით და მიხედვით.

საიქიოს ძალიან ჰგავს სიზმარეთი.

გწრიალებ ძილგამფრთხალი ლოგინში. ხან საით გაიქცევა ფიქრი, ხან საით, ახალმოგებულ ხბოსავით დაკუნტრუშებს, რომელიც კაცმა არ იცის, საით გაიქცევა.

ხან ომში ვარ, ტყვიის წვიმა მოდის ციდან და ეშმაკი დაგვხარხარებს. ხან ჯარისჯაცების გვამებით მოფენილ მინდორში დავდივარ, სისხლით დალაქავებულ მინდორში. რა წარეცხავს ამდენ სისხლის გუბეებს. შეკვერებული სისხლით მოსარგლულა ამოდენა კალო ადგილი. დახე... სხვა რა უნდა იყოს ჯოჯოხეთი. აუცილებელი კი არ არის, რო სამთითა კვერთხით დახტოდეს შენს გვერდით უსახური არსება და მყრალი კუპრი თუხთუხებდეს. თუმცა, აღარ ვაცდით რო წუთისოფელი დასრულდეს და საკუთა-

რი თვალით ვიხილოთ „ბჭენი ჯოჯოხეთისანი“, განწირული ადამიანების ყოფაც ჩვენივე თვალით დავლანდოთ. აქვე ვაწყობთ ჯოჯოხეთს. აქვე, წუთისოფლის სცენაზე, ჩვენივე ხელით ვჩუქნით სულს იმ არსახსენებელს, ყველაზე ძვირფასს, რაც უფალმა მოგვანიჭა და რითაც ცხოველებისაგან გამოვიჩვეით.

ომი... ვერასოდეს ვიფიქრებდი, რო ოდესმე მეც მომიწევდა ომის დროს ცხოვრება, მე მინდოდა... მინდოდა რო ისე დამემთავრებინა ცხოვრება, როგორც თავიდან მქონდა ჩაფიქრებული და ყოველთვის ისე დამენახა ადამიანები, როგორც ბავშვობიდან ვუმზერდი. მაგრამ მარტო სურვილი არაფერს ნიშნავს, ცხოვრებას ისეთი საცეცები აქვს, როგორც გინდა გვერდი უარო, ვერ გაექცევი, რაღაცნაირად მაინც შეგეხება და ეს ერთი შეხებაც უკვე იმას ნიშნავს, რო შენც ისეთი ხარ, როგორიც ყველა, ჩვეულებრივი, ხრწნადი მოკვდავი.

ის მყრალი, მსუსხავი საცეცები ყველგან არის, სულ ყველგან, თითქო არ ჩანს, მაგრამ მაინც გრძნობ რო უხილაგად დაცოცავენ.

ყოველ ღამე კოსტა ძიაზე ვფიქრობ. წარმოსახვაში ვხედავ ჩემს ძველ მასპინძელს, რომელიც ხელს მიქნევს,

თავისი როხროხა ხმით მეძახის, მაგრამ ვერ მივდივარ, წინ დიდი უფსკრულია, თითქო საშინელი მიწისძვრა იყო, გასკდა მიწის ქერქი, იქით კოსტა ძიაა, აქეთ, მე.

დღედაღამ „ჩემი“ ოთახი მეღანდება. ნივთები იქ დამრჩა, იმ ციციქნა ოთახში, რომელიც გამოტენილი იყო სტუდენტობის დროს ნაყიდი წიგნებით და ჟურნალ-გაზეთებით.

ვარა ძალოს ხმაც ჩამესმის.

– გეყოფა წიგნების კირკიტი, ამო პური შეჭამე, – მიხმობს კოსტა ძიას მეუღლე.

– ჰო, ამოვალ ეხლავე.

– ვიცი, შენი ეხლავე, ხო იცი, კოსტა ლუკმას არ გატეხავს შენ გარეშე.

მივანებებდი თავს წიგნებს. ვარა ცხელ-ცხელი ჭახრაკინებს დამახვედრებდა. კოსტა ღვინოს ჩამოასხამდა.

ეს კაცი, ერთმა ჩემმა თანაკურსელმა ოსმა გოგომ – ზალინამ გამაცნო. ახალი ჩაბარებული მქონდა. ბინას დავეძებდი ცხინვალში, რო ქირით მეშოვა. ზალინამ წამიყვანა. მარქსის ქუჩაზე, მოხუცი ცოლ-ქმარი ცხოვრობს, ბიჭები „ორჯონიკიძეში“ ჰყავთ, ოთახს აქირავებენო.

მაშინ გავიცანი კოსტა. სამოცდაათს გადაცილებული, ახმახი ოსი, პირხმელი, ვეება შავი უღვაშებით, კეხიანი

ცხვირით, უხორცო ყვრიმალებით და ნაცრისფერი თვალებით.

შევკრთი მის დანახვაზე. კოსტას ცოლი წამიძღვა და პირველ სართულზე, პატარა ოთახი მაჩვენა, რომელიც გასაქირავებლად ემეტებოდა.

ვარამ უფრო სხვანაირი შთაბეჭდილება დატოვა. არ ვიცი, რა ძალამ მიბიძგა, დავთანხმდი და ასე გავხდი კოსტას მდგმური.

თვეში ორმოცი მანეთი უნდა მეხადა. ორი თუ სამი თვე იყო გასული და კოსტამ ფული აღარ გამომართვა.

– ეს ფული, შვილო, სხვა რამეში გამოგადგება, სტუდენტი კაცი ხარ, ფული შენ უფრო გჭირდება. ჩემი ბიჭებიც შენი ტოლები არიან, ერთი ოცდაერთისაა, მეორე ოცდასამის. აიღე ეს ფული და იცხოვრე ჩემთან. აგე, შენი ოთახი, როგორც გინდა, ისე გამოიყენე. საჭმელად მაღლა ამოდი ხოლმე, ხელი გამომიწოდა. ცოტა დავიბენი, მაგრამ უცბათ გამოვფხიზლდი.

სასწავლებლიდან თუ შემაგვიანდებოდა, საძებნელად მოდიოდა ხოლმე.

– ფხიზლად იყავი, ვგრძნობ, როგორ ღვივდება ჩვენ ხალხში ქართველებისადმი სიძულვილი, ხიფათს არაფერს

გადაეყარო. მეც ბიჭების პატრონი ვარ, რუსები შუღლს აგდებენ ჩვენს შორის, ოსები ამას ვერა ხვდებიან, ვგრძნობ, რო დიდი ამბები დაიწყებაო, – კოსტას ხმა თითქო ახლაც ყურში ჩამესმის.

სადამოოებით ხეივნის ქვეშ ვარას სუფრას გააშლევინებდა ხოლმე. პატარა საწდეთი ღვინოს გამოიტანდა, თბილი დაისდამე შემოგოგმანდებოდა ცხინვალში, ზაფხულის დაისდამე, ღიახვის საამური შხუილი ისმოდა.

– მოდი, ქალო, აქეთა, ჩამოჯექი, მუხლი შეასვენეო, – ცოლსაც დაუძახებდა.

– ჩემი მეგობრებიდან ბოლოს ესდა შემრჩა. – ცოლზე ამბობდა. ზოგი სიკვდილმა წამართვა, ზოგი ცხოვრებამ შეცვალა და ვარ აესე.

– ჩვენი წინაპრების დიდება იყოს. ჩვენ წინაპრებში მარტო ოსებს როდი ვგულისხმობ, ჩემი გვარი რო აქა ცხოვრობს, ამ მიწაზე, მაჩაბლების დამსახურებაა. მაჩაბლები მაგარი ხალხი იყო. პაპაჩემის მამა – ბათირა მოჯამაგირედ ედგა მაჩაბელსა, გაჭირვებულ-უპოვარი კაცი. ეხლა რო ალაგირია, იქ ერთი პატარა ოსური სოფელი ყოფილა, ცოლ-შვილს რო ვედარ არჩენდა, ბარში სარჩოს საძებნელად წამოსულა. უხეტიალია, უფრატუნია იმ ცხო-

ნებულსა და მაჩაბლის მოურავს გადაჰყრია. მოურავს ბატონთან წაუყვანია, ბათირა ისეთი ვაჟკაცი იყო, მამაჩემისგან გამიგია, მთას მოგლეჯდაო, ცხვარსა ჭამდა ერთ ჯერზე თურმე, მაჩაბელსაც თავისთან აუყვანია, ხან რას აკეთებინებდა, ხან რასა. თანდათან ბათირამ ბატონის ნდობა დაიმსახურა და მაჩაბელს ფული მიუცია. ამ ფულით ცოლ-შვილიც ჩამოუყვანია, ბატონის მამულში დაუსახლებია. როცა აქაურ გლეხებს ბატონის წინააღმდეგ რაღაცეები დაუწყებიათ, ბათირას კბილებით დაუცავს, მამას ეძახდა თურმე. მერე მაჩაბლის მიერ მიღებული ფულით მამულები იყიდეს ბათირას შვილებმა და ცხინვალში დაესახლდით. აეს სახლი მამაჩემის აშენებულია, თუმცა... კოსტამ აქეთ-იქით გაიხედ-გამოიხედა, ამათ (ოსებს გულისხმობდა) ან მესხიერება დაკარგეს, ან კიდევ, რუსების დაკრულზე ცეკვავენ... ჩვენი მიწააო... ეე, ესე არ გამოვა არაფერი. ხიდი ინგრევა, ხიდი. ჩვენი თაობა მიდის და მაგის უფრო მეშინია. ჩემი თაობის კაცებს ყველაფერი კარგად ახსოვთ, მარა, ზოგი უკვე აღარ არის, ვინც დარჩა კიდე, ამ მამლაყინწების შიშით ხმა ვერ ამოუღია. ამოიღებენ და...

– გაგვიმარჯოს, – ჭიქა მომიჭახუნა კოსტამ – ღმერთ-
მა აცხონოს მათი სული.

* * *

ომმა ყველას თავისი დიდი დაასვა. ხასიათი შეგვეცვა-
ლა, სიკვდილზე ფიქრი მოგვეძალა. სიკვდილზე, რომელიც
მალ-მალე გვახსენებს თავს.

ბინდი შემძულდა. დღის დაბერებას როგორ ველოდები,
იცი?! ტანში მაჟრჟოლებს, გული მაქვს დამძიმებული. რო-
გორც კი მრუმე ქსოვილი შემოეხვევა შამბირეთის მთებს,
სროლა ატყდება და ისეთი შეგრძნება მაქვს, რო მანათო-
ბელი ტყვიები, სივრცეს რო სერავენ საბოლოოდ ჩემს
გულში ცივდება.

ვიდაც ზის არხეინად და ფულს შოულობს. ჩვენ ერთ-
მანეთს ვკლავთ.

ვიდაც ქართველი კაცი, კარგა მუცელგატკეცილი
მოვიდა სახლში, თან მხარზე კარაბინი ჰქონდა გადაკი-
ვებული, სლოკინ-სლოკინით აანთო სინათლე, ჯერ ცოლი
გააღვიძა, მერე აკვანს თეთრი ნაჭერი გადახადა, მძინარე
თოთო ბაღს დასწვდა, ამ დროს მოფუტკნული იარაღი-
დან ტყვია გავარდა, რომელმაც ახლად მოვლენილი

ბავშვის სიცოცხლე შეიწირა. ურცხვად გადააბრალა შვილის სიკვდილი იმ კაცმა ოსებს.

შემოვლითი გზა გაგონილი გექნებათ. ქოჩორა მთა მაინც გეცოდინებათ. მართლა ქოჩორივით მოჩანს მთის კორტოხზე წიფლის ტყეები. ომის დროს აქ შემოვლითი გზით სარგებლობდნენ ღიახვის ხეობელები, ფქვილი და საჭმელ-სასმელი გადაჰქონდა ღიახველ ქართველობას, რო იქაურ სოფლებს ესულდგმულა. სწორედ იმ შემოვლით გზაზე დაწვეს ოსებმა ღიახვის ხეობელი ქართველები. ხეზე მიაბეს და ისე დაწვეს. იმ ვაჟკაცების ხორცის სუნი დიდხანს იდგა ტყეში.

ქართველებმა ერთი ოსი გამოიჭირეს, შუა ზამთარში ჯერ ყინულიან წყალში აყურყუმელავეს, მერე ოსების დროშა საკუთარი ხელით ნაკუწ-ნაკუწ დაატრევენეს...

ოსებმა...

ქართველებმა...

სადამდე მივედით. როგორ შემოძვრა, როგორ შემოვლითა სული ეშმაკმა და უცბათ გაიდგა ბოროტებამ ფესვი.

– საწყალი თენგიზა, – მეუბნება ჩემი ძმა და დანანებით თავს იქნევს.

– აბა, თენგიზა.

– მართაანთ თენგიზა.

– ჰოო.

– მოუკლავთ.

– რას ამბობ, – შუბლზე დავიდე ხელი, თითქო სიცხეს ვიმოწმებდი.

– ვის მოუკლავს? – გული ჩამწყდა. სკამზე დავეშვი... თენგიზასნაირი კაცი ბევრი არ დადიოდა ჩვენს სოფელში. უღალატო კაცი იყო, მშრომელი, იმისი ხმამაღალი სიტყვა არავის ახსოვს.

– ვის მოუკლავს და... დღეობაში წასულა უბედური. – ნიკოსაც ცრემლი ჰქონდა თვალზე მომდგარი. – შელაპარაკებულან, ამას უთქვამს ამ ცხონებულს, კაი კაცი ყველა „ნაციიაშიაო“, ოსებშიც არის ბევრი ვაჟკაცი, ვისთანაც დალაპარაკება შეიძლებაო.

– ამას დედა ოსი ჰყამსო, – უთქვამს ვიდაცას და ამდენი მთვრალი კაცი ერთიანად დასევია საწყალ თენგიზას. უმოწყალოთ უცემიათ და ექიმამდე ვედარც მიუღწევია...

ნიკო ნერვულად აწვალებდა მოვერცხლილ ხანჯალს. ამოადრობდა ქარქაშიდან, ისევ ჩააგებდა. საცოდავ თენგი-

ზაზე გული დამეწვა, იმაზე ვფიქრობდი, ბრბომ როგორ გაიმეტა ახალგაზრდა კაცი სასიკედილოდ და მერე რისთვის, სიმართლე თქვა, სხვა ხომ არაფერი.

ნიკო ისევ აწვალებდა ხანჯალს, თითქო ვიდაცას ემუქრებოდა, შურისძიებას აპირებდა. ეს ხანჯალი...

გიორგობისთვეში რო აუარება ხალხი მიაწყდა ცხინვალს, მიტინგის ჩასატარებლად ჩამოსულ ადამიანებს ვგულისხმობ, იმ ჯგლითში, ერთი კაცი გაუცვნია ცხონებულ მამაჩემს, რომელმაც მერე ქალაქელი სტუმარი, სახლში წამოიყვანა. ახლაც თვალწინ მიდგას. სვანური ქუდი ეფარა, მაღალ-მაღალი კაცი იყო. ეს ხანჯალი მან დაგვიტოვა. რო დავინახავ, უმაღლესი ცხინვალის მიტინგი მახსენდება...

– უნდა წავიდე!

– სად უნდა წახვიდე?

– კოსტა უნდა ვნახო ცხინვალში.

– ეე, ვინ არი ესა, დაეტიე, შვილოსა, ძალად შარი ხარ?

– რა გინდა კაცო.

– როგორ თუ რა მინდა, მე მეგონა ხუმრობით მეუბნებოდით, ამხელა კაცი ხარ, ჭურში ხო არა გძინავს?

– ჰო, კარგი, აღარ წავალ, – ვუთხარი ნიკოს და ცოტა დამშვიდდა. სიგარეტი ამოიღო და გააბოლა.

– ეგენი რა სანდონი არიან... მაგათ რა სინდისი მოეკითხებათ. თამბაქოს კვამლს ამოაყოლა სიტყვები...

* * *

ჯერ არ შედამებულა. ჯერ დღის ნათელია. აღმოსავლეთით გადავიდა მზე, ნელ-ნელა მოიპარება ცოტაც და ბინდი ჩამოწვება.

მე გზადაკარგული მეზავრივით მივდივარ. ცხინვალის მისადგომებთან ატეხილი სროლის ხმაზე გაეჩერდი, ყური წავუგდე. ორმხრივი სროლა ოციოდე წუთს გაგრძელდა და მერე ისევ გაყუჩდა მიდამო. გზა გავაგრძელე. ქართველი ჯარისკაცების პოსტი გამოჩნდა. ვეება კარავი. კარავის გვერდით სამხედრო მანქანები და ჯავშანტრანსპორტიორები იდგა. კარვის წინ ქვიშით გატენილი ტომრების კედელი აღმართულიყო. გზა ვეება ხის შვერილით ჩაეხერგათ. იქვე, მსუბუქი მანქანა იდგა. მძღოლს ჯარისკაცები საბუთებს უჩხრეკავდნენ და გაშვებაზე უარს ეუბნებოდნენ. წითელი 06-ის მძღოლი ეხვეწებოდა, ლამის იყო მუხლებზე დაცემულიყო, ფულსაც სთავაზობდა, მაგრამ ჯარისკაცები

მაინც არ უშვებდნენ. საგუშაგოს მიუუახლოვდი. საბუთები მომთხოვეს. პასპორტი გაჩვენე.

– სად მიხვალ? – მკითხა ტანმაღალმა, ქერა რიგითმა.

მე გულწრფელად მოვუყევი ყველაფერი. კოსტა ძიაზეც ვუამბე. ისეთი სახით მიყურებდა ჯარისკაცი, ისეთი თვალეებით, რო აშკარად გადარეული ვეგონე.

„ვერ არი, ვიღაცაა, ვინ კოსტა ძია, ამას სადა ჰგონია თავი“.

ჩემი ლაპარაკი, მეორე ჯარისკაცმაც მოისმინა, რომელმაც თავხედურად მკითხა:

– პატრონი გყავს?

მე ხმა არ ამომიღია.

– წადი აქედან...

ერთი სიტყვით არ მიშვებდნენ ცხინვალში. არც მე, არც იმ წითელი 06-ის მძღოლს, რომელიც თბილისში დაბადებული და გაზრდილი ოსი იყო. ბოლოს, არ ვიცი, რა მოხდა, რა ჭკუაზე დადგნენ, იფიქრეს, ალბათ, ჯანდაბის იქითაც ჰქონიათ გზაო და, – გაგვიშვეს.

– ვისთან მიდიხარ? – მეკითხება მძღოლი და თან სარკეში მაკვირდება.

– კოსტასთან მივდივარ, მარქსის ქუჩაზე ცხოვრობს.

– კოსტა... – თქვა და ჩაფიქრდა, – ვინ არის კოსტა მარქსის ქუჩაზე... იფიქრა, იფიქრა და მაინც ვერ მიხვდა.

– ერთი კოსტა ვიცოდი, მაგრამ როდის ის მოკვდა. ეგ მითხარი როგორ გარისკე წამოსვლა, მე თბილისელი ოსი ვარ, დედაჩემი ცხინვალში ცხოვრობს, წნევადარტყმული ქალი და იმის გასაყვანად მივდივარ და შენ... ეხლა ოსებს ჩემი მტერი ჩაუვარდეს ხელში. ცოცხლად გაატყავებენ ადამიანს. დაწყნარებულიყო და ისე გენახა ის შენი კოსტა... კოსტა გიშველის კაცო?

ზღუდრის ფერდობზე დავეშვიტ.

– აგე, რუსების პოსტიც, – რუსი „მშვიდობისმყოფელების“ საგუშაგოზე მიმანიშნა მძღოლმა. ერთი მე ვარ დედა ტერეზა და მეორე ეგენი მშვიდობისმყოფელები. მაგათ არიეს ყველაფერი. ფეხებზე არ კიდიათ? პასპორტი დამალე, თორე თუ გიპოვეს...

რუსების პოსტს მიუახლოვდა მანქანა.

მძღოლი მანქანიდან გადავიდა, რუსებს საბუთები აჩვენა, მერე საბარგული აუხადა და ისევ მანქანაში ჩაჯდა.

– ესენი რო წაეთრევიან, მერე ყველაფერი კარგად იქნება, – რუსების მისამართით შეიგინა თბილისელმა ოსმა.

აქ რა სიკვდილი უნდათ, სამართალი აღარ არის? ამ ოსებსაც ტვინი აქვთ ნადრძობი.

რუსების საგუშაგოდან, სულ რაღაც კილომეტრნახევარში ოსების პოსტი იდგა.

ნიკოს მტუქსავი ხმა ჩამესმოდა.

– რამ წაგიყვანა ამხელა კაცი, ტვინი სადა გქონდა, ომში, უბედურებაში რამ მოგაფიქრა ცხინვალში ჩასვლა.

წარმოვიდგინე, როგორ დამიჭერენ ოსები. ცემა-ტყეპით წამათრევენ და მერე...

გულისცემა გამიხშირდა, თითქო სუნთქვაც მიჭირდა, მძლოლმა ოსების საგუშაგოსთან მანქანა შეაჩერა, ფანჯარა ჩაუწია და ხელისაწევით მიესალმა.

– ირონდა? – მანქანის სარკმელთან დაიხარა წვერგაუპარსავი ფორმიანი ოსი და მანქანას მოავლო თვალი.

– ირონ, ირონ, – გაუღიმა მძლოლმა.

ოსებმა „შლაგბაუმი“ ახსნეს და ზღუდრიგვერდას ფერდობიდან წითელმა 06-მა მარცხნივ ჩაუხვია.

– სტადიონის გავლით აღარ წავედი, – თქვა მძლოლმა, იქაც პოსტი აქვთ, ვაითუ ეჭვი აიღონ... მცირე ხნის შემდეგ მანქანა შეაჩერა და თვალებში მომაჩერდა.

– უნდა გადახვიდე, ძალიან მეხატრება, მაგრამ სხვა გზა არ არის. მე ჩემს თავზე ნაღდად ვერ ავიღებ. შეიძლება ცუდ რამეს ვაკეთებ, მე ეროვნებით კი ოსი ვარ, მაგრამ თავს ქართველად ვოვლი... რა ვქნა, – ენა დაება.

– არაფერი, – ვთქვი, დავემშვიდობე და მანქანიდან გადმოვედი.

ფეხით ავეყვი ცხინვალის ერთ-ერთ ძველ ქუჩას, სადაც კაციშვილი არ შემხვედრია, თითქო სადღაც, უდაბნოში მოვხვდი. ძე ხორციელი არ ჭაჭანებდა. ხანდახან ქალაქის განაპირა ტერიტორიიდან, სადაც ღიახეის ხეობის ქართული სოფლები იწყება, სროლის ხმა მოისმოდა. მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრქვევის გაბმული ხმა არღვევდა ქალაქში დასადგურებულ მყუდროებას. ოსები ქართული სოფლების მიმართულებით ისროდნენ.

ქუჩა ისე ავიარე, მხოლოდ ორიოდ მსუბუქი მანქანა დავვლანდე. რუსების „ბეტეერმაც“ ჩამიქროლა. კარგა ხანს ვიარე მიყრუებული ჩიხებით და მარქსის ქუჩასაც მივაღწიე. შორიდანვე მომხვდა თვალში კოსტა ძიას ალაყაფის კარი. გული გამინათდა, სულში უცნაური სითბო ჩამედვარა, თუმცა ეჭვმა დამიწყო ღრღნა, ვაითუ შინ არ დამხვდნენ და ტყუილად ჩამოვედი. მართალია დიდი სიყვარული

მქონდა ოსი მასპინძლების მიმართ, მათი ნახვის სურვილ-
მა მოსვენება დამიკარგა, მაგრამ... იქნებ აქ აღარც ცხოვ-
რობენ, ან იქნებ... არც მიმიღონ. ომია, ომი სახესაც უცვ-
ლის ადამიანებს და ხასიათსაც.

ვარა ძაღლმ გამიღო კარი და რო დამინახა, სახტად
დარჩა. რა გაეკეთებინა. არ იცოდა, ხმას ვერ იღებდა, იდ-
გა ეგრე კარში და შემომცქეროდა. მერე უცებ ხელი მომ-
კიდა, მომქაჩა, ეზოში შემეყვანა და კარი ჩაგმანა.

– რამ ჩამოგიყვანა! – ჩურჩულით დამელაპარაკა ქალი.
აქ ისეთი ამბებია... ერთი ქართველი არ დარჩა, ყველა წა-
ვიდა, ის კი არა, ვისაც ქართველი ნათესავი ჰყავდა, ისი-
ნიც შავ დღეში ჩაყარეს. შიგნით შევედით.

კოსტა ტახტზე იყო წამოწოლილი.

რო დამინახა, ჯერ თვალებს არ უჯერებდა. შემდეგ
ჭაბუკური სისხარტით წამოხტა. გულში ჩამიკრა და ცრემ-
ლი ვედარ შეიმაგრა.

– როგორ გაბედე აქ ჩამოსვლა შვილო! რანაირად
მოახერხე?

– რო არ მენახეთ, არ შემეძლო. ჩემს თავს ვერასოდეს
ვაპატიებდი. თქვენ იმხელა ამაგი გაქვთ ჩემზე... – ჩავი-
ბუტბუტე.

ვარა შეშინებული მზერით მომჩერებოდა.

– ჩამოჯექი, – ტახტზე მიმანიშნა კოსტამ.

– ხომ გახსოვს, როდის გეუბნებოდი, რო ეს ამბავი მოხდებოდა.

– მახსოვს, – თავი დაუქნიე.

– უტვინო ხალხი ვართ. რა ხდება ჩვენს თავს, წარმოდგენაც არ გვაქვს. ეს ამბავი ვიღაცამ კარგად დაგეგმა, ჩვენი ხელით უნდათ მზაკვრული გეგმის შესრულება.

– შენ წადი, – ცოლს მიმართა კოსტამ, – კარები ჩაკეტე.

– ჩაკეტილია, – ჩურჩულით უთხრა ქალმა.

– ბაღის კარიც ჩაკეტე, – ვარა გარეთ გავიდა.

– ხომ არავინ შეგამჩნია, რო აქ შემოხვედი? – მკითხა კოსტამ.

– არავინ არ შემხვედრია, ქუჩები ცარიელია.

– შენიშნებულია ხალხი, გარეთ ვერ გამოდის, წუხელ მეორედ მოსვლა მეგონა, ისეთი საშინელი სროლა იყო, ფანჯრები ჩაიმტვრა, ისე, ძალიან გამიკვირდა შენი დანახვა და რაღაც უცნაურ სიამაყეს ვგრძნობ.

კოსტამ ხელი გადამხვია.

– გაუკაცი ყოფილხარ!

* * *

– ძაან მეშინია, კოსტა.

– რისა გეშინია?

– რისა მეშინია და ბათოსი მეშინია, – კოსტას ძმის-
წულს გულისხმობდა ვარა, რომელიც ცხინვალში მცხოვ-
რებ ქართველებს აწიოკებდა.

– ბათომ რო გაიგოს, ამასაც მოკლავს და ჩვენც ზედ
მიგვაყოლებს.

– ნუ გეშინია, – დააიმედა კოსტამ. – საიდან გაიგებს.

– ვაითუ, ვინმემ დაინახა, ბათოს რო ამბავი მიუტანონ
დავიღუპებით.

– ნუ გეშინია მეთქი! – კოსტას ხმა გაუმკაცრდა. – ამ
ბავშვს რო ვინმემ რამე აწყენინოს... – მაპინძელმა კბილე-
ბი გააკრაჭუნა.

* * *

– ეს ღამე გაათენე და ხვალ დილით უნდა წახვიდე, –
მითხრა კოსტა ძიამ, – რა გუყო, შენი გაშვება არ მინდა,
მაგრამ რაღაც ხიფათს გადავეყრებით, ვიღაც შეგამჩნევს,
მოგვივარდებიან და შარში გავეხვევით, ამიტომ ჯობია, რო
წახვიდე, – ნაცრისფერ თვალებში ცრემლი უბრწყინავდა.

დადამდა, წყვდიადი ჩამოწვა ცხინვალში. გაბზარული სარკმლიდან თიბათვის ღამე მოჩანდა. ქალაქში სროლის ხმა ისმოდა.

ვარამ სუფრა გაგვიშალა. წინა დღეს გამომცხვარი ხაჭაპურები გააცხელა. კოსტამ ღვინო ჩამოასხა.

მცირე ხანს ვისაუბრეთ, ქართველებსა და ოსებს შორის ატეხილ დავიდარაბაზე, მერე კოსტას საწოლს მივაშურე და... უცბათ გამახსენდა ჩემი ოთახი, სადაც სტუდენტობის წლები თვლემდნენ.

– „ადამონ ნიხასის“ წარმომადგენლები იყვნენ მოსულები, გაიგეს, რო ჩვენთან ქართველი სტუდენტი იყო მდგმურად, – თქვა კოსტამ, – აატრიალეს მთელი ოთახი, რა ჯანდაბას ეძებდნენ, არ ვიცი. ხვალ დაათვალიერე, ესლა დაისვენე...

მთელი ღამე თვალი არ მომიხუჭავს. ვგრძნობდი, რო არც კოსტას ეძინა. უცბათ ხმაური გავიგე და სმენად გადავიქეცი. ცოლ-ქმარმა ტახტი მიახოხა იმ ოთახის კართან, სადაც მე ვიწექი.

კოსტას ცული ედო თავით.

თეთრად გავათენე ის ღამე. არც მე მომიხუჭავს თვალი, არც ჩემს მასპინძლებს.

დილაუთენია წამოვდექი. გარას ჩაი აედუღებინა. უგულოდ ვისაუზმე. ვიდრე წამოვიდოდი, „ჩემს“ ოთახში შევაბიჯე, ყველაფერი აქოთიალებული იყო, წიგნები უწესრიგოდ ეყარა.

– ველარ მოვიცალე, რო დამელაგებინა. – თავი იმართლა კოსტას ცოლმა, – გულიც არა მქონდა, გული გაუხმეთ...

ძირს დავიხარე და ტოლსტოის „ომი და მშვიდობა“ ავიღე. „გიგა ფავლენიშვილის საკუთარი წიგნებიდან“, ნაყიდა ცხინვალში, 3.05.1990წ.

გამახსენდა ის დღე, როცა ეს წიგნი ვიყიდე. უცნაური სევდა მომაწვა. თითქო ყველაფერი დასრულდა. მივდიოდი და ჩემი ახალგაზრდობა აქ რჩებოდა, ამ ციციქნა ოთახში. ჩემი ხელით შეგროვილ სტიპენდიით ნაყიდ წიგნებს შორის. რაღაც ოსური გაზეთი ვიპოვე, რუსულენოვანი წიგნი გაზეთში გადავახვიე და მასპინძელს დავემშვიდობე.

ცრემლი უბრწყინავდა ნაცრისფერ თვალებში კოსტაძიას.

– რამოდენა გული გქონია... – მისი ბუტბუტი მომესმა, როცა ეზოდან გამოვედი.

ახლა მხოლოდ განგებას ვიყავ მინდობილი.

ფეხით უნდა გამეგელო ცხინვალი.

ოსების პოსტს გერაფრით გვერდს ვერ ავუვლიდი.

პირჯვარი გადავიწერე. ზღუდრის გორაკისაკენ გამექცა მზერა. ნამყოფი ვიყავი ამ გორაკზე, სტუდენტობის დროს თანაკურსელს წავეყვით ბიჭები. დედის საფლავზე ავიდა ჩვენი თანამერხელი. მაღლა ვეება სასაფლაოა, სადაც ერთად, გვერდიგვერდ არის ქართველებისა და ოსების საფლავები და იქ არც ომია, არც არაფერი, მარტო სიმშვიდეა, საოცარი სიმშვიდე, როგორც ყველა სასაფლაოზე.

იქვეა, წმინდა გიორგის სალოცავი, რომელიც უმოქმედო იყო. წამიკითხავს ერთი უცხოელი მოგზაურის წიგნი, რომელშიც ეს სალოცავიც იხსენიება, აქ თურმე წმინდა გიორგის კბილი ინახებოდა, და მერე დაკარგულა.

სალოცავისაკენ გამიბრბის მზერა, მაგრამ აქედან ეკლესია არ ჩანს, ხეები ეფარება. კოპიტის კორომში შემალული ციცქნა ტაძარი.

ეს სალოცავი თუ მიშველის...

მივდივარ, ცარიელი ქუჩის ტროტუარს მივუყვები, გულში ღოცვას გამბობ და ამ ღოცვაში ვადგამ ნაბიჯებს. საშინელი განცდა ამევა. თითქო წუთები მაქვს დათვლილი. ვედარსად გავეცევი გავეშებულ ოს „ბოვეიკებს“,

დამიძახებენ და როგორც კი გაიგებენ, რო ქართველი ვარ, მაშინვე მესვრიან, მერე სადმე მიმფლავენ და ჩემი საფლავიც არავის ეცოდინება.

ახლა მარტო ღმერთზე ვფიქრობ.

მუხლებათრთოლებულმა გამოვიარე ის ადგილი, სადაც ოსების საგუშაგო იდგა, ჩემს ბედად, ფორმიანი ოსები იქვე გაჩერებულ „ბეტეერთან“ იყვნენ მიხროვილნი, ყურადღება არც მომაქციეს. თუმცა, მე ყოველწამს ველოდი... სიკვდილს ველოდი... მშვიდობიანად ამოვუყევი ზღუდრის ფერდობს, სანამ რუსების პოსტთან მივაღწევდი, გორაკისაკენ მივტრიალდი, მუხლებზე დავდექი და პირჯვარი გადავისახე...

ელიზბარი

– ელიზბარ! როგორ დაათრევ ამ ჩამწარებულ-ჩაბაღდამებულ სიბერეს, იქნებ აღარცა ღირდეს ამ დაბნელებული მზის ცქერა. თითქო სამუდამოდ დაღამდა შენთვის, რაღაც უხილავი კრეტსაბმელი გადაეფარა მნათობს და წყვდიადია ირგვლივ. ის ოხერი სიკვდილიც... სად ჯანდაბაშია, სად მოუსაველეთში, აღარ მოვიდა, აღარ მოგაკითხა. „ის სატიალო, ამ ჯეკლ ბიჭებს რას ერჩოდა, მოთრეული-

ყო და მე წავეყვანე, მე ჩემი გავლიე მაინცა, ავად თუ კარგად ჩავამთავრე“, – დგახარ ახლა და ელოდები, ის კი იგვიანებს. ხელმოცარული მგზავრით ხარ, შე საცოდავო.

„ხელმოცარულ მგზავრს კიდევ რა უშავს“, – ფიქრობს ტახტზე ჩამომჯდარი მოხუცი, და გამხდარ ყვრიმალებზე ჩამოგორებულ ცრემლს, აკანკალებული ხელით იწმენდს. სახრჩობელამდე მისვლას ცოტაღა უკლია. ამ გაძაღლებულ ცხოვრებას ერთხელ და სამუდამოდ დაუსვამს წერტილს და მისი ტანჯვაც დასრულდება, მაგრამ...

ბოლოს იმედი კედებაო, – ნათქვამია და გულის კუნჭულში რო ფეთქავს, ის პატარა იმედის ნამცეცი აძლებინებს, „იქნებ არ გამწიროს ბედმა, ბოროტება არასოდეს ჩამიდენია“, განვლილი ცხოვრება დაუდგება თვალწინ, ახალგაზრდობის, თუ სიჭარმაგის წლები, „ვითომ ესე გამწიროს უფაღმა?“ ვერ იჯერებს. „იქნებ ცოცხალია, ჰა“. აღმოსავლეთის კედელზე ხუთიოდე წლის წინ გარდაცვლილი მეუღლის სურათს შეავლებს თვალს.

მღიმარი თვალებით უმზერს მეუღლეს მართა, მაგრამ ელიზბარს ეს ღიმილი სხვანაირად ეჩვენება. თითქო შავ ხარჩოში მოქცეული ქალის მზერა მეუღლეს საყვედურს ეუბნებოდეს. როგორ ვერ მოძებნე შენი შვილი? ჰა...

„ვერ მოვძებნე“, – ქვითინი ბღაგილში გადაუვა, ახლოს მივა კედელთან, მეუღლის სურათს ჩამოიღებს და მდუღარე ცრემლებით დასტირის.

„მაპატიე, მართა, მაპატიე, გენაცვალე, ალბათ ასე უნდოდა ღმერთსა, მართალია, გვარის გამგრძელებელი აღარა გვრჩება, მაგრამ ვალმოხდილები ხომ ვართ, სამშობლოს შესწირა თავი ჩვენმა შვილმა. რომც დამეშალა, ის მაინც არ გაჩერდებოდა. ალბათ ჩვენი ბრალია, რო ესეთი გავზარდეთ...“

ერთავად შინ არის ჩაკეტილი. აღარავის დანახვა აღარ უნდა. ყველაფერი მობეზრდა. შვილის ტანსაცმელს გამოალაგებს, მის პერანგებსა და შარვლებს ენოსავს, შვილის სუნი ჯერ კიდევ შერჩენიათ. ეს სუნი აძლებინებს... სადამოობით მეზობლის კაცები შემოდიან, შვილდაკარგულ მამას ხეივნის ქვეშ ჩამოუსხდებიან და ათას რამეზე ესაუბრებიან, რო როგორმე გული გადააყოლებინონ, ხან ომზე საუბრობენ, რუსეთ-საქართველოს ომზე, ხან ახალ ამბებზე...

– კიდევ აპირებენ თურმე, – ამბობს ვანო.

– არ მოისვენებენ, – ეთანხმება ზაქრო.

– ე, ჩვენ რა გვეშველება, ეგ არის საქმე, – კითხულობს გურამა.

– აბა, რავი რა გვეშველება.

ელიზბარისათვის სულ ერთია. აღარც მოსალოდნელია აფიქრებს და აღარც არაფერი. მისთვის ყველაფერი დამთავრდა. გაჩერებულ დროში ცხოვრობს. თენდება, ღამდება, მაგრამ დრო მაინც არ გადის... მას ასე ეჩვენება.

* * *

– მაისურაძე,
ვანიშვილი,
მურდულია,
ნამიჩიშვილი,

ლაბაძე... – გული შეეკუმშა ელიზბარს, – ვაიმე, შვილო! – დაიდრიალა, ისეთი ხმით დაიდრიალა, რო ჰოსპიტალის წინ მდგომ დაჭრილების მშობლებს, თუ ახლობლებს თეთრწვერიანი ბერიკაცისაკენ გამოექცათ მზერა...

ელიზბარი ჰოსპიტალის კარს მივარდა, მაგრამ სამხედრო ფორმიანმა კარისკაცებმა არ შეუშვეს.

– გამატარეთ, თქვე უღმერთოებო, თქვენა! – ყვიროდა ელიზბარი, – გული არ გაქვთ კაცო? ჩემი ბიჭია აქა.

– ვერ შეგიშვებთ, ძია კაცო, აკრძალული გვაქვს, –
უთხრა კარისკაცმა, მაგრამ ელიზბარი მაინც არ მოეშვა.

– როგორ თუ არ შემიშვებთ?!

– ნებართვა არ გვაქვს, – ცივად უთხრა მეორე კარის-
კაცმა და ელიზბარის გააღმასებულ მზერას სახე მოა-
რიდა.

– ჩემი შვილია, ადამიანები არ ხართ, იქნებ რა უჭირს,
დაჭრილია, ოხ! – ლამის ძარღვები დაასკდა ყელზე.

– აქ ყველაფერს გაუკეთებენ, დაწყნარდით, გახედეთ,
– იქ მეოფი ადამიანებისკენ მიანიშნა კარისკაცმა ელიზ-
ბარს. ელიზბარმაც გაიხედა, ზოგი რკინის ღობესთან ჩა-
ცუცქულიყო, ზოგი ფეხზე იდგა, ტიროდნენ, ვიშვიშებდნენ.

– ყველა შენ დღეშია, მაგრამ აქ არ უშვებენ.

ელიზბარს უნდოდა ეთქვა, ეგ ერთი ბიჭი მყამ ცასა
და ქვეყანას შუა, მზე და მთვარე მაგაზე ამომდისო, მაგ-
რამ თითქო ენა ჩაუვარდა, ჰოსპიტალის კართან ჩაიმუხლა
და ქვითინი დაიწყო.

კარისკაცები ამშვიდებდნენ, მაგრამ ელიზბარს მათი
ლაპარაკი არ ესმოდა. მერე უცბათ წამიერად თავი ასწია,
ცრემლიანი, დაოსებული თვალებით გახედა ჰოსპიტალის
შენობას, ფეხზე წამოდგა, კარს ბებური ხელებით მოეჭიდა

და ისეთი ძალით შეაჯანჯღარა, კარისკაცებს გული კინადამ გაუსკდათ.

– რას აკეთებ, კაცო!

– უღმერთოები ხართ, უღმერთოები, თქვენი...

კარისკაცებმა დაცვის სხვა თანამშრომლებს მოუხმეს. ერთ-ერთი მათგანი ელიზბართან მივიდა, ხელი მოკიდა, დაამშვიდა, ისეთი თბილი სიტყვები უთხრა, რო ელიზბარმა კარს ხელი გაუშვა და დაცვის თანამშრომელს მუდართით სავსე თვალებით შეხედა.

– წამო ჩემთან, ძია, – უთხრა ფორმიანმა.

ელიზბარიც გაჰყვა. ფორმიანმა ელიზბარი ჰოსპიტალის ეზოში შეიყვანა. ბერიკაცმა უკან მოიხედა და კარისკაცებს ნაღვერდლიანი თვალებით შეხედა...

– აკი არ შეიძლებაო, თქვენი... ზოგი როგორი დაიბადება.

– აქ დამიცადე, ძია, ეხლავე გავიგებ თქვენი შვილის მდგომარეობას. გვარი მითხარი.

– ლაბაძე.

– სახელი რა ქვია?

– ზაზა, – თქვა ელიზბარმა და ლამის გული გაუჩერდა.

ჰოსპიტალის ეზოში იბორიალა, ვიდრე ის კეთილი კაცი პასუხს გამოუტანდა.

– სად დაიჭრა ნეტა, ან როგორ დაიჭრა, ვაიმე, შვილო, – ტუჩები დაიჭამა ნერვიულობით. – ვინ იცის, რა დღეშია, იქნებ სისხლი ჭირდება, – დადიოდა და თავის თავს ელაპარაკებოდა.

– ამ დღეს რა მამაფიქრებდა, ბედნიერია ჩემი ქალი, რო ამ ამბავს არ მოესწრო.

სირენაჩართული სასწრაფო დახმარების მანქანები მალ-მალე შემოდით ჰოსპიტალის ეზოში, საიდანაც საკაცეებით გადმოჰყავდათ ომში დაჭრილი ქართველი ჯარისკაცები.

ელიზბარი ნერწყვგამშრალი შესცქეროდა და ბუტბუტებდა:

– ვაიმე შვილო, ამას რას მოვესწარი, ამასა. ეს რა დაგვემართა, რა უბედურება დაგვატყდა.

მერე კეთილი კარისკაციც გამოჩნდა.

ელიზბარს მუხლები ეკეცებოდა. თვალზე ბინდის უხილავი ქსოვილი გადაეკრა.

– სხვა ლაბაძეა, – უთხრა ფორმიანმა.

– როგორ თუ სხვა ლაბაძეა.

- ჰოო, სხვა არი, თქვენ შვილს ხო ზაზა ჰქვია.
- ჰოო, – ამოიხავლა ელიზბარმა.
- დაჭრილი არის რუსლან ლაბაძე.
- რუსლან ლაბაძე... – ჩაიბუტბუტა ელიზბარმა.
- ჰო, საოპერაციოში ჰყავთ.

ელიზბარი თითქო დამშვიდდა, მაგრამ გული მაინც ცუდს ეუბნებოდა.

- თითქო წავიკითხე ჩემი ბიჭის სახელი ეწერა.
- აბა წამო, ვნახოთ, – წინ გაუძღვა კარისკაცი.

ჰოსპიტალის წინ უფრო მეტი ადამიანები იდგნენ, ვიდრე წელან და თითქო ელიზბარმა წააქეზა, დაჭრილი ჯარისკაცების მშობლები თუ ახლობლები, ჰოსპიტალში შეშვებას ითხოვდნენ.

– ლაბაძე რუსლანი... – წაიკითხა დაცვის თანამშრომელმა, ელიზბარს შერცხვა, თავი ჩაღუნა.

– კარგად იყავი ძია, – გამოემშვიდობა ფორმიანი და ჰოსპიტალის ეზოში შევიდა.

– როგორ ვერ წავიკითხე... რა არი სიბერე... – ბუტბუტებდა ელიზბარი.

* * *

მკვდრებშიც ეძებდა, მაგრამ... ვაი იმ ძეგლს.

მაშ რა ექნა, უკვალოდ გამჭრალიყო მისი ერთადერთი ბიჭი. ისღა დარჩენოდა, რო ეგებ შვილის ცხედარი მაინც ეპოვა და ომში დაღუპული სისხლიერი ღირსეულად გაეპატიოსნებინა.

კანდელაკი,

გველესიანი,

ქართველიშვილი,

მაჩაიძე,

დაღუპულთა სიაში კითხულობდა, შიშით დაზაფრულმა, აკანკალებული თითი ჩამოაყოლა დაღუპულთა გვარებს. „ღმერთო, შენ დამიფარე, ღმერთო შენ დამიფარე“, – მიმჭკნარ სახეზე ბებრული ცრემლი ჩამოსდიოდა და თოვლისფერ წვერში უჩინარდებოდა, გრძნობდა რო უცბათ დაპატარავდა, გაიღია, დაჩიავდა და მილასტულ ბებერკაცად გადაიქცა.

სახვაძე,

ჯვარშიშვილი,

ცრემლიანი თვალებით ძლივს ჩაიკითხა სია.

ლაბაძე არ ეწერა... ცისკენ მადლიერებით სავსე მზერა გაექცა. უნდოდა, რო ქვეყნის გამჩენი დაენახა და მადლო-

ბა გადაეხადა. შვილგადარჩენილი მშობლის მადლიერებას სხვა მადლი აქვს...

დამშვიდდა, მაგრამ კედარ მოდიოდა იმ ადგილიდან, სადაც დაღუპულთა სია იყო გამოკრული. თითქო სასწაული არ უშვებდა. დაღუპული ბიჭების გამწარებული მშობლების სახე დაუდგა თვალწინ, და თითქო ყინულიანი წყალი დაასხესო, ისე გააკანკალა, მარიამობისთვის ღურღურა მზისქვეშ შეამცივნა...

მერე თვალი გაექცა გვერდით. დამწუხრებულ ადამიანებს დააკერიდა, რომლებიც ელიზბარის მსგავსად იმ საშინელ ფურცლებს მისჩერებოდნენ და ეძებდნენ, ან შვილს... ან სისხლით ნათესავენ. ისევ აუვარდა ტირილი, გულაჩუყებული ბაღდივით სლუკუნებდა ბერიკაცი.

მერე იქვე მდგომი ახალგაზრდა, ორმოცს მიტანებული კაცი მიუახლოვდა, ელიზბარს თანაგრძნობის ნიშნად ხელი დაადო მხარზე.

ელიზბარმა, უცხო კაცს ახედა.

– უნდა გავუძლოთ, ძია კაცო, სხვა გზა არ გვაქვს.

ელიზბარმა თავი ჩაღუნა, მიწას დააშტერდა და მოეჩვენა რო ქართველი ჯარისკაცების სისხლის ტბორი იდგა...

* * *

ახლა ტყვეებზე ფიქრობს ელიზბარი. იქნებ... იქნებ ტყვედ ჩავარდა ზაზა. ომში ეგეთი რაღაცეებიც ხომ ხდება. წარმოიდგინა, როგორ აწამებენ გადამთიელები, სცემენ, აფურთხებენ, ფეხით დგებიან, შვილის გამწარებული სახე, ნაგვემი მზერა გაუელვებს და შლეგიანივით წამოხტება. – „მე ასე, არხეინათ ვარ აქა და ვინ უწყის, ის რა დღეშია“, – ფერდაკარგული დარბის წინ და უკან. – ვაიმე, შვილო, ვისთან მივიდე, ვის შევჩივლო, რა გავაკეთო“. „რაღაცა იდონე, მამი გევედრები, აქ არ დამტოვო, თორემ ჩემი ხელით გამათხრევინებენ ეს წუნკლები საფლავს“, – მუხლებზე დაჩოქილი, ხელებშეკრული ზაზა ეზმანება. იქვე, ზაზას გვერდით სხვა ქართველი ჯარისკაცებიც არიან, ისინიც ნაცემ-ნაწამები, თვალებშეშუპებული, საცოდავი სახით იმზირებიან და შევლას ევედრებიან.

– არა! – დაიყვირა ელიზბარმა, – ჩემი შვილი მტერს ასეთი არ დაენახვება, გამორიცხებულია. ის კი არა, არ ახსოვს ოდესმე ზაზას ეტიროს. მის თვალებზე ცრემლი არასოდეს შეუმჩნევია. უტეხი ბიჭია. გაუძლებს, ყველაფერს გაუძლებს. ომია, ომს მოთმინება ჭირდება, გაძლება, ცრემლები? ცრემლების დრო არ არის ახლა. გულის მოოხება მერე... როცა სიკვდილის კალოდან გამოაღწევენ ბიჭები.

სამხედრო შტაბს მიაკითხა.

მისთვის არავის არ ეცალა. ფორმიანი სამხედრო ჩინოსნები წინ და უკან დარბოდნენ. რუსულმა ავიაციამ ყველა დააბნია, მოურიდებლად ყრიან ბომბებს. არ ეღარდებათ ვინ დაიღუპება. გორი უკვე აღებული აქვთ. ბებერი ციხიდან ხუთჯვრიანი დროშა ჩამოხსნეს და გამარჯვებას ზეიმობენ. დედაქალაქს უკვე სწვდება რუსული ტანკების რახრახი და არაყვადაკრული ვანია, თუ პაშას ყიჟინა.

ვის აქვს ელიზბარის დარდი.

– წადი, ძია, ხომ ხედავ რა დღეში ვართ.

– ლაბაძის მამა ვარ!

– ვინ არი ლაბაძე? – ეკითხება ოფიცერი ყასიდად.

– ზაზა ლაბაძე, მეორე ბრიგადის კაპრალია.

– არ ვიცი, არ ვიცი, – მირბის ოფიცერი.

– მოიცა, – უკან მისდევს ელიზბარი.

ოფიცერი უკვე მანქანაში ზის.

– არც დაჭრილებშია, არც დაღუპულებში, – ჩახლენილი ხმით ყვირის ელიზბარი.

– ვერ გეტყვი!

– იქნებ ტყვედ ჩავარდა, ვისა გკითხო, შვილო, სად არის უფროსი, „ხაზეინი“ ხო გყავთ.

– არ ვიცი, არ ვიცი, ტყვეებისა არაფერი ვიცი, დაღუპულებიც ვერ გამოგვიყვანია...

– მაშ ვისა ვკითხო, – ამოიხავლა ელიზბარმა, მაგრამ სამხედრო ფორმიანს მისთვის პასუხი აღარ გაუცია.

– თფუი, შენი... – ველარ შეიკავა თავი და გინება მიადევნა, – ან მამა არ გყამ, ან პაპა? აფსუს ჩემი ზაზა! – ცრემლი ჩამოუგორდა თვალებზე.

„რა ვქნა, ვის მივმართო“, – თავისთვის ბუტბუტებდა ელიზბარი. ვითომ ტყვედ ჩავარდა? ვინ იქნება იმისი პატრონი, სანამ ომი არ დამთავრდება, ტყვეებს ყურადღებას ვინ მიაქცევს. ცხადი თუ სიზმარი ჯოჯოხეთად გადაექცა. უნდოდა საკუთარ თავს გაქცეოდა, საშინელი ფიქრებისაგან თავი დაეღწია, მოსვენება დაკარგა. ყოველ ღამით, ფეხ-შიშველი გამოდიოდა ნამდაფენილ აივანზე და მთის კორტოხზე ჩამომჯდარ ბებერ მთვარეს შესცქეროდა, უდიდამოდ რო ბუუტავდა. თითქო თანაბრად გაეღიათ ზენაურისგან ბოძებული წუთისოფლის ბილიკი მას და ელიზბარს და ყველაზე მეტად ისინი უგებდნენ ერთმანეთს.

– ესეც ჩემსავით არი მიღეული, ცოტაც და... დათვლილია ამ მთვარის დღეები, როგორც ჩემი დღეებია დათვლილი, ერთად ვუახლოვდებით სამანს, წუთისოფლის სამანს,

თუმცა ის გაცილებით ბედნიერია ჩემზე, ძველ მთვარეს ახალი შეცვლის, ამ გაღეული, მიბუტული მნათობის ნაცვლად, ოქროსქანდიანი წოპწოპა მთვარე ჩამოეკიდება ცაზე.

მთვარესაც კი რჩება ვიღაცა, მემკვიდრე, სახელის გამგრძელებელი... მეც შევადარე ჩემი თავი, მწარედ ჩაეცინა ელიზბარს. მთვარეს უნდა დარჩეს, მთვარის გარეშე რა ფასი ექნება ქვეყნიერებას, ახალი მთვარე გამოვა, მერე ის მთვარეც დაბერდება, მერე კიდევ ახალი მთვარე ამობრდვიალდება, ისიც დაბერდება, ასეც უნდა იყოს. ე, მე კიდევ, ელიზბარი ვითომც ყოფილა, ამ ქვეყანაზე და ვითომც არა... ვინ რას გაიგებს, თითქოს არც მოვსულიყვე.

– ეგრე არ არის, – ჩასჩურჩულებს ორეული.

– ჩიტო რო ჩიტია, ერთი ჩიტის სიკვდილითაც იცვლება სამყარო. რაღაც აკლდება, თითქოს ისეთი ადარ არის, როგორც იმ ჩიტის არსებობის დროს იყო.

ადარ ეტევა ფიქრები თმაგაცვენულ თავში, ადარ ეტევა, იტყვი საცაა თავის ქალა გასკდებო ისეთი შეგრძნება აქვს. შევა ოთახში და თითქო პირდაღებული სამარე უცდიდეს. ცივი, გაყინული ლოგინისაკენ გადადგამს მძიმე ნაბიჯებს.

* * *

ომი დამთავრდა. სისხლის წვიმებმა გადაიღო. ცხირ-
პაჭუა რუსებმა უკანასკნელად ისამხრეს კარალეთის ვეება
ჭადრების ქვეშ. დანის წვერებით მოფხიკეს ხორცის კონ-
სერვიანი ალუმინის ქილები, მერე ბუზღუნ-ბუზღუნით აჰ-
კეცეს სამხედრო კარვები, ეკლიანი მავთულიც აახვიეს,
ხელები დაეკაწრათ და უფრო მეტად გაგულისდნენ, „აკი
გაზაფხულამდე ვრჩებით“.

„გიჟი ქორწილში შევიდაო...“ აქაური ღვინო და არაყი
ენანებოდათ. – ნეტა უფრო ბევრი გვესვაო. ახსენდებოდათ
ღვინის მოუხდელი კასრები და ტუჩებს იკვნეტდნენ. – რა
მოხდებოდა, რო გაზაფხულამდე ვყოფილიყავითო.

აადრიხინეს ჯავშანმანქანები, ტანკები, ბეტეერები და
კიდევ რაღაც ჯანდაბები, რომლის სახელიც არ ვიცი.

– აკი არ გავლენო?

– ეხლა ოცდამეერთე საუკუნეა, ის დრო აღარ არი,
გზეკუციებს რო აყენებდნენ.

– რუსისთვის სულ ერთია რომელი საუკუნეა. – ჩურ-
ჩულებდნენ გლეხები და რუსების ტანკებს, რომლებიც
ჩრდილოეთით დაიძრნენ, თვალს არ აშორებდნენ.

ელიზბარიც გასქცეროდა რუსების ტანკებს, მაგრამ სახეზე ვერაფერს შეატყობდით, მისთვის თითქო სულ ერთი იყო...

* * *

მათეს მოტანილმა ამბავმა მოსვენება დაუკარგა ელიზბარს. მათე, მეღვინე არსენას ბიჭს ერქვა, ელიზბარის ბაღის ბოლოში ედგათ სახლი. არსენას ბიჭი სარწყავი წყლის გამოსაშვებად ყოფილიყო ასული ქვაფთვის ჭაღასთან, იმ ჭაღის იქით ოსების მიერ გადამწვარი ქართული სოფლებია. სწორედ იქ უნახავს მათეს, მდინარის პირას, დაუმარხავი ჯარისკაცების ცხედრები...

თითქო უკვე იპოვა შვილი, საბოლოოდ არ გაწირა უფაღმა, საფლავი ხომ მაინც ექნება, შვილის საფლავი. უსაფლავო სისხლიერს ახლა მაინც გააპატიოსნებს...

ზაზას სურათზე დამხობილა ელიზბარი და ზღუქუნებს, იმ ჯარისკაცების მშობლებს შენატროდა, რომლებმაც ომში დაღუპული შვილები დაიტირეს. ელიზბარმა შვილის საფლავიც არ იცოდა.

ახლა თითქო შვილის ნეშტი უხმობს „ამოდი, ამომხედე, ეკაღმა და ბარღმა გადაიარა ჩვენს ძეგლებზე, მიწის

ნატრულები ვართ...“ – ზაზა ეწურწულება, – „მამა, მომხედე!.. ეს ბიჭებიც გააპატოსნე“.

– მათე!

– ჰო, ძია ელიზბარ!

– გამამყე, შვილო!

– სად გამოგყვე? – მათემ ელიზბარს შეხედა.

თმა-წვერ გაბურძენულ მოხუცს დაკეცილი ტომარა ამოედო იღლიაში.

– შენ რო იყა, ჯარისკაცების ცხედრები რო ნახე...

– ჰოო, – მათემ საქოხრე მოიქექა, – როდის წავიდეთ?

– ეხლავე წავიდეთ, შვილო, ზაზა მეძახის!

– ზაზა? – გაკვირვებით თქვა მათემ.

– ჰო, ჩემი ბიჭი მეძახის, მომხედო, მიწა მომაყარეო, მამა მოუკვდეს.

ელიზბარს შეშლილ სახეზე შეაჩერდა მათე.

„საწყალი“ – გაიფიქრა.

* * *

– მოხვედი?

– მოვედი, მამა გენაცვალოს.

– გაგახაროს ღმერთმა, რახან მიწის მიერას ვეღირ-
სები.

– სად აღარ გეძებე, შვილო, მთელი ქვეყანა შეეძარი,
მაგრამ... თურმე სად ყოფილხარ, მამა მოგიკვდეს, შენ
უნდა მოგეყარა ჩემთვის მიწა.

– მთავარია რო მიპოვე...

– ვიცოდი, რო გიპოვიდი, გული მიგებდა...

მათეს არ ესმოდა ეს საუბარი, ცრემლმორეული იდგა
და ელიზბარს დასცქეროდა, რომელიც ეკალ-ბარდებით
დასისხლიანებული ხელებით მზეზე გამომშრალ უცნობი
ჯარისკაცის ძვლებს ეფერებოდა...

2010 წელი, აღდგომა

დიცი

საძირეები

– იმ დალოცვილი კვირტების ჭირიმე! რა ხელზე
გამამატანა კაცო, რა ხელზე... თან რა უცნაური რამე იყო,
უცხვირპიროს ტყუილა როდი ეძახდნენ იქაურები. კაი

წვალება დამჭირდა მაგრამა, უწვალებლივა, უშრომლათა, ვის რა მოუწევია. ჯერ იყო და იმ მწარე საძირეების ჩამოტანის დროს რა მოგვივიდა. ახირებული კაცი ხაარო, აბესალომმა. ნამყენების მეტი რა იყიდება, შე კაი კაცოო, ბაზარი ნამყენებს მიაქო, ღიახვის პირას რო ბაზრობა არი. აეგრეა გაფენილიო, ვერცა ყიდიანო. მერე რა ჯიშები აღარა აქვთ, მარტო მოიკითხეო. ჩემი საქმისა, მე ვიცი, მეტქი – ვუთხარი. პაპაჩემმა, იმ სულკურთხეულმა რო ბაღი გააშენა, როდინდელი ხეებია, – ჩაფიქრდა ამირანი და დაღარული შუბლი მოისრისა, დაკოჟრილ თითებზე ჩამოითვალა წლები, მაგრამ მაინც ვერ იანგარიშა, ღამის საუკუნისანი არიან და როგორ ვაშლს ისხამენ, შარშანწინ რო გადავაკაფინე სერგოს შვილიშვილსა, დალოცვილმა როგორი ნაზარდი აიყარა, უცბათ აიყარა და დაიჯოშა, მერე როგორი ვაშლი მოისხა, უჰ, თვალი მამცა და მაცქერინაო, ვაჭრები რო მოდიოდნენ, თათარი ვაჭრები ბაირამობისთვინ რო ყიდულობდნენ, წუნი ვერ შეჰქონდათ, „იახში აღმა“, „იახში აღმას“ – გაიძახოდნენ. ჯერ კაი ხანს გაძლებენ პაპაჩემისეული თურაშაულები, იმიტომ რო ძლიერ საძირეზე არიან, ძირი როგორიც არი, ნაყოფიც ისეთივეა. ესენი კიდე, ჩემი მეზობლები, აუხირებიათ, ნა-

ხევრად ძლიერიო, ვიღაც ქარაფშუტა კაცმა მოიგონა, იმიტომაც უხმებათ ეგრე თვალსა და ხელს შუა. გაიხარებენ, მოისხამენ, იღივლივებენ და მორჩა, მერე ან თავგი შემოურბენს ზამთარშია, ერთიანად შემოაცლის ქერქსა, მერქნამდე დაიყვანს, ან არადა ფესვის სიღამპლე გაუჩნდებათ, ანაყარ ყლორტებზევე შეატყოფ, სიმწვანე რო არა აქ, ყვითელ, მოხრუკულ ფოთლებზე ეტყობა, რო დიდი დღე არ აქვთ. წყალში ჩაგეყრება ამდენი ნაწვალ-ნადაგი. ტყისა კიდე, სულ სხვა რამეა, დალოცვილი, ჯერ ისა, რომა მწარეა და თავგი სათოფეზე ვერ ეკარება, ურბენს, ურბენს ზამთარში, ჩაიმწარებს პირსა ის კბილებგასახმობი და თავს ანებებს, მერე კიდე რამოდენა იზრდება, ნაყოფსაც ძლიერს ისხამს.

– იმ ნამყენების გაგონება აღარ უნდა აბესალომსა, – ეცინება ამირანს. – ი, ჩვენი რძლის ძმას შევეუთვალე სოგრასა ჯვარეთშია, რო ვაშლის საძირეები მინახე, მამიგროვე და ამოვალ-მეთქი, – სოგრაც წავიდა შუაცხვირის ტყეში. შუაცხვირს ეძახიან, იმ მთასა ხეობელები. ავიდა ტყის ვაშლები დაიგულა და შემამითვალა, ამო, გინახე და წიაღეო. განკაანთ ბიჭიკოსა ვთხოვე, საწვავს ჩაგისხამ, ნუ დამზარდება და ჯვარეთიდან ჩამამატანინე საძირეები-

მეთქი, კაი ღვთისსულიანი ბიჭია, წამამყვა, აბესალომსაც ვთხოვე, წამო შენცა, ერთი ნაკვეთი ცარიელი გაქ, კაი ბაღი გააშენე, ი, შენი ბიჭი კი მუშაობს, მაგრამა რა იცი, რა დრო მოდის, ბაღი თავისას იტყვის-მეთქი. ჯერ არ მოდიოდა – ნამყენის მეტი რა არი, დავაბარებ და ამოვატანინებ, რაღა იქიდან ვათრიოო, წვალებაც ხო უნდაო, მერე როგორც იქნა დამთანხმდა და წავედით სოგრასთანა.

სოგრას კარებწინ, მიწაში მიეფლა, რაც საძირეები დაეთხარა, მაგრამ რო დავითვალე, არ გვეყოფოდა და ტყეში წავედით. იქვე, სოფლის თავზე, ფოხალას გორაკს ეძახიან, ავედით და ტყის ვაშლების გარშემო, რაც ბარტყები იყო ამოხეთქილი, მოთხრა დავიწყეთ. კარგა ბლომად მოვაგროვეთ. ადრიანი გაზაფხული იყო, ჯერ არ დაეწყო მცენარეებს სუნთქვა, მარიამობისთვის დამყნობაც მოესწრებოდა. სოგრამ მაჟალო დაგვიკონა და ის იყო ფერდობზე დავეშვით, რო ამ გამოჩერჩეტებულ აბესალომს ქვაზე წამოეკრა ფეხი და კვიტი გორგალივით დაგორდა ამოდენა კაცი. ნამყენს ვიღა ჩიოდა, კაცო, საით მოვისროლეთ სოგრას შეკონილი ტყის ვაშლის საძირეები დაგენახათ, აბესალომს მივარდით, ცხვირპირიდან სისხლი მოსდიოდა, უცბათ ჩამოვბანეთ, ლოყა და წარბი ჰქონდა გაფუჭებული,

ნუ გეშინია, საიმისო არაფერია-მეთქი, მაგრამ პატარა ბაღლივით ყვიროდა. ვერა და ვერ წამოვაყენეთ. იმხელა ბეხლერწას ხან აქედან ვეჯაჯგურეთ, ხან იქიდან, მაგრამ ვერაფერი. თურმე მარჯვენა ფეხი კოჭში ჰქონდა გადამტვრეული. ბიჭიკოს „ვილისზე“ დავდეთ და წამოვიყვანეთ. რაც იმან გზაში მლანძღა, – შენი ნათქვამა კაცი ხარო, გითხარი და არ დამიჯერეო, ნამყენის მეტი რა ყრია ბაზარშიო. აეს მიყო შენმა ახირებამაო. ტყის ვაშლი შენა და ჯანდაბაო. მამალი ეშმაკივით შემახტა მხარზე ეს ოხერიო, – ეუბნებოდა ბიჭიკოს. ბიჭიკოს უღვაშებში ეღიმებოდა აბესალომის ღაპარაკზე, მაგრამ არ იმჩნევდა, სარკიდან ჩუმჩუმად გახედავდა ხოლმე.

ერთი სიტყვით, სოგრასთან ასვლა კარგა ძვირი დავუსვი აბესალომსა, ჯერ ხო რაიონის საავადმყოფოში წაიყვანა ბიჭმა და ფეხი თაბაშირში ჩაუსვეს, ყავარჯნები დაატერინეს. იმის სახლისწინ ვედარ გამეველო და გამომეველო, აბესალომის ცოლი წყევლით მიკლებდა, ბადი შენა და ამოწვევტაო, რა დღეში ჩააგდე საწყალი კაციო!

ერთი თვის მერე, თუ უფრო მეტი დრო იყო გასული, თაბაშირი ახსნეს ამ ჩემს დონდლო მეზობელსა, სურათი გადაუღეს და არაო, სწორად არა აქ შეხორცებული, ოპე-

რაცია უნდაო. ახლა დედაქალაქში წაიყვანეს, ოპერაცია გაუკეთეს, რკინის ჯოხები ჩაუმაგრეს ფეხში და ჩამოიყვანეს.

გარეთ ვეღარ გამოვდიოდი, რაღა გამეკეთებინა არ ვიცოდი. ერთი ნაკვეთი მქონდა ნაჭარხლარის ბოლოზე, წითლუაანთ გოდერძას სახლთან. გოდერძა და მამაჩემი დაუბრებულები იყვნენ მთელი ცხოვრება, მამაჩემი ისე წავიდა ამ ქვეყნიდან გოდერძასთვის ხმა არ გაუცია. გოდერძა ჩვენ ნაკვეთს ეპოტინებოდა, რამდენი აღარ შემოძთავაზა, ხან ვინ გამომიგზავნა, ხან ვინა, მაგრამ ვიცოდი, როგორ გაჯავრდებოდა იმ ქვეყნად მამაჩემი და გაერეკე გოდერძას მოციქულები, ბოლოს აბესალომის ამბავმა ისე დამბოღმა, ავდექი და მივადექი გოდერძას, ფული გამოვართვი და ნაკვეთი მივეცი. ჩემს მომიჯნავეს თვალები ეშმაკურად უციმციმებდა, აკი არ მოგყიდითო, აგრა თუ არ მამყიდეთ. რა ჯანდაბათ უნდოდა, ერთი ბიჭი ჰყამდა, წელიწადში ერთხელაც არ ჩამოდიოდა ქალაქიდან. თვითონაც ორი პარასკევი წინ აღარ ჰქონდა, მაგრამ ხარბი კაცი იყო.

მიგუტანე ეს ფული და აბესალომის ცოლს მივეცი.

ჩემს საქმეზე ვიყავით, რაც დაემართა ჩემი ბრალია და მაგ ფულით საავადმყოფოს ხარჯები გაისტუმრეთ-მეთქი. აბესალომი არ მინახია, მოვერიდე, ლანძღვა-გინება არ დამიწყოს-მეთქი.

სადამოს მეზობლის ბავშვი გამოეგზავნა და ის ფული უკლებლივ უკან გამოეტანებინა. თან იმ ბაღღმაც სიტყვა-სიტყვით მომიტანა რაც დააბარა.

ეგ ფული გოდერძას ჩაუტანოს, ნაკვეთი უკან გამოართვას და თავი დედისა მეორეთი აღარა ჭამოსო.

ჩავეარე სოგრას გამოტანებული საძირეები. გვიან შემოდგომით გადავატრიალე მიწა, ცალფრთიანით გადავატრიალე, მერე ჩემს იღბალზე, კაი გვარიანი ყინვები დაიჭირა. იმ წელიწადს თოვლიც მუხლამდე მოვიდა და სანამყნე ნაკვეთი ქუმელასავით გახდა. პაპა ენაცვალოს ჩემს გიორგისა, იმის სახელობაზე ჩავეარე და როგორც პაპაჩემისეულ ვაშლებს შევხარივარ ეხლა, ისიც აღბათ ეგრე იქნებოდა ერთ დროსა, როცა დავიწყებული ვიქნებოდით. რა ჯიშები უნდა გაუშვაო, შემამიჩნდა დალილაანთ ზაქრო, კეხურას გაპირებდი. ტყის საძირეზე დანამყნებული კეხურები რა იქნებოდა, ოჰ, ოჰ, ოჰ.

– ერთი კარგი რამე უნდა გითხრაო, – ზაქრომ.

- აბა გისმენ-მეთქი.
- ღვარები ხო იციო.
- აბა, ღვარები-მეთქი.
- ღვარები, კაცო, სოფელი როაო.

თავი დავუქნიე, როგორ არ ვიცი-მეთქი.

– აიქა ცხოვრობს ერთი კაციო, ანდრო ჰქვიაო. უცხვირპიროს ეძახიანო. მაგასა აქვს კესურები, იმის დედა ვატირე, საყურებლად მიდის ხალხიო.

- შენ რა იცი-მეთქი.

– ჩემი მოყვრის მოყვარე ცხოვრობს ღვარებში. ერთხელ ვიყავი და ეგეთი ბაღი არსად მინახიაო. ვაშლის უნახავი გავხდიო. ერთხელ აშენებ ბაღსა და თუ გააკეთებ, ბარემ ჯიშინი ვაშლი დაანამყნე, საძირე რო კარგია, კვირტიც ხო ხელს უნდა უწყობდესო. აემ საძირეზე რო ღვარებიდან წამოდებული კვირტი გაუშვა, შენისთანა ბაღი რაიონში არავის ექნებაო.

საძირეები ჩავყარე, გაზაფხული დადგა, მიწამ სუნთქვა იწყო, მზემ ძალა მოიდგა, მაუალომაც გამოიტანა კვირტი, ერთი არ მოცდა. ეხლა მარიამობისთვის ველოდებოდი, რო ზაქრო თავის მოყვრის მოყვარეს სოფელში წამეყოლებინა და იმ უცხვირპირო კაცისგან კვირტები წამომედო.

– ვინმე უნდა მიგუგზავნოთო, – ზაქრომ მითხრა, – განა ეგრე იოლად კი არ მოგცემსო, უცხვირპიროს ტყუილად კი არ ეძახიანო. ისეთი კრიჟანგი და გოთვერანი კაცი ჩანს, რომა, შეიძლება სულაც ხელცარიელები წამოვიდეთო. წავედით ერთ დღისითაც ღვარებში. ჯერ ზაქროს ნათესავთან გავჩერდით, რო შეიტყო ჩვენი სტუმრობის მიზეზი, ჩაეცინა.

– გუშინაც იყვნენ, ვიღაც უცხოები, ერთი ისეთი ჯიშის მსხალი უდგია, რაიონში არავის აქვს, წითელი მსხალია, ეხვეწნენ, ემუდარნენ და მაინც არ გაატანა, ფულიც შესთავაზეს, მაგრამ უარი უთხრა.

მაინც წამოგვევა უცხვირპირო მეზობელთან.

ჯერ ბაღი შეგვათვალიერებინა შორიდან. იფ, რა ნახა ჩემმა თვალებმა, ჩემი თავი მეურნე, მშრომელი კაცი მეგონა და მშრომელი რას ერქვა, ეხლა მივხვდი. თვალს ვერ გაუწვდენდით იმოდენა ბაღსა, რაღა აღარ ხარობდა. რა ჯიშის ხეხილი აღარ იყო. მერე როგორი მოვლილი, ერბო აიკრიფებოდა, ისე ჰქონდა დაგვილ-დამარმარებული. რო მივედით ჯაურასა დგამდა და მეზობლის ბიჭები ეხმარებოდნენ. ანდრო დაგროვილ თივას აწვდიდა ჩანგლით. ბიჭები ჯაურას ტკეპნიდნენ და მადლა-მადლა მიიწვედნენ.

თითქო ვერც დაგინახა, ყურადღება არ მოგვაქცია. სამოცდაათს გადაცილებული იქნებოდა, ნაჯაფარ მკლავებზე ძარღვები დაბერვოდა და ზაფხულის თაკარა მზეს თითქო მთელი სიმხურვალე მის ხმელ ტანზე დაეხარჯა, ლაპლაპი გაუდიოდა, ბეჭებზე ალაგ-ალაგ მზით დახრუკული კანი აქერცლოდა.

„ტყუილა კი არ დაურქმევიათ უცხვირპირო“, – გავიფიქრე, მართლა კაი უქმური ჩანს. ცოტა ხანს ეგრე ვიდექით დაუპატიჟებელი სტუმრები, მერე ზაქრომ თვალით ანიშნა თავის მოყვრის მოყვარეს, მიდი ეხლა უთხარი და თუ მოგვცემს, მოგვცემს, თუ არა მაგი პატრონი დედაცაო, ამოვიკითხე ჩემი მეზობლის თვალებში.

არ ვიცი, რა თვალზე დამინახა უცხვირპირო ანდრომ, რომელსაც ცხვირიც ჰქონდა და პირიცა, შემომხედდა, მიყურა, მათვალიერა, კარგა ხანს მაკვირდებოდა. მერე გვითხრა, ცოტა ხანს დამელოდეთო, მოკოკოლავებული ჯაურა მოამთავრებინა ბიჭებს, ზვინს გვერდები ჩანგლით ჩამობარცხნა, შემოაკოხტავა, ჯაურას სარზე წვიმის დროს წყალს რო არ ედინა თივაში, ტოლი გადააფარა, მავთულ-ამობმული ქვები ჩამოჰკიდა და ბოლოს ბაღში შეგვიძღვა.

მივდექმოვდექი, ნამყენის დანა მოვიმარჯვე და ანდროს კეხურებს ქორფა ყლორტები ავაჭერი.

– რახან ანდრომ ხელცარიელი არ გამოგვიშვა, კაი წელიწადი იქნებაო, – ქირქილებდა ზაქრო, – ეტყობა კაი ხასიათზე იყო, ან შენ დაგინახა კაი თვალზე, ეგეთი უცნაური კაცი არ მინახიაო.

მეორე დღეს სერგოს შვილიშვილი წავიყვანე და ნამყნობას შევუდექით. კაი იღბალზე კი წამომყვა შობელძადლი. ხელმადლიანი გამოდგა. ყინვები კი დაიჭირა იმ ზამთარსა, ქვისტეხვა იყო, ყაშყაში გაუდიოდა, რა ნამყენს უნდა ეხარა, რა კვირტი უნდა გადარჩენილიყო, მაგრამა... როგორც კი გაზაფხულდა, როგორც კი ძალა მოიდგა მზემა, ეს ჩვენი დანამყნებული საძირეებიც ამუშავდნენ, დაიბერა კვირტები, ერთი არ გაცდა დალოცვილი, წამოიღო და რა წამოიღო, ტყის საძირემ თავისი ქნა, მიწაც ღონიერია და უცბათ აიყარა ნამყენმა.

აბესალომიც ჩამოჩლახუნდა ერთხელ ჩემს ბაღში, უყურა, უყურა, – კაი მამაძადლი ხარ, ეს რო დაიძახებს, ისეთი გახდება, და, და, და, მერე ნახეო.

არც წყალი მამიკელია, არც პატივი, ბარე ასი ტაჭკა შევაზიდვინე ბიჭებს. მთელ ბაღს მოვდე, მოვფინე, ფეხი იფლობოდა.

უცბათ დაიძახა, უცბათ დაიჯიშა, მეოთხე, თუ მეხუთე წელი იყო და ნიშანი კვირტებიც გამოისხა, ყვავილი შევაცაღე, დაიჩაგრებოდა.

ყმაწვილ გოგოს რო ადრე გაათხოვებ და ორსულობაში რო ზრდას შეუფერხებს, ნაადრევად რო დააქალებს, ეპეც ებრეა.

დავაცადე, დავაცადე, მაგრამ რა გამოვიდა... აღარც ნაყოფის მოწვეა დამაცადეს, აღარც არაფერი. დაიწყო ეს არსახსენებელი ომი. თფუი, მაგის მომგონმა აღარაფერი მოიგონოს. ქალივით ვიწყევლები, მაგრამ ისე მაქვს გული დაჯავრიანებული, ჯერ ხო თვითმფრინავებივით გვარბენინეს მაგ წუნკლიანებმა, პირდაუბანელებმა, ახია ჩვენზე... მერე ტანკები შემოახრიგინეს, ფეხათ ვერ ეტეოდნენ რუსები, ნემსი არ ჩავარდებოდა, ნემსი, მოედვნენ მთელ სოფელსა, სოფელში სად დაეტეოდნენ, ეგ უპატრონოები და მთელი მინდვრები აიკლეს. ე, ხალხი გაიხიზნა, წავიდა დედაწულიანათ. როგორ გაამტყუნებ, არ წახვალ და, რაც ცაცუნას გაუკეთეს, სხვებსაც ის დღე ელოდათ. წადიო,

ეხვეწებოდა თავის ჯორზაქარა ცოლსა და არაფრით არ წავიდა, სადაც შენა, მეც იქაო. წადიო, ხან ეხვეწებოდა, ხან ემუქრებოდა, მაგრამ ჯიუტი ქალია. რუსები რო შემოვიდნენ, ცაცუნამ სახლში შეიპატიჟა, მარანში შეუძღვა, აქეთ არაყი ჰქონდა შუშის ბოცებით, წინა წელს გამოეხადა, ერთი დამპალ ჭანჭურს არ გააფუჭებდა, მეორე მხარეს კიდე, ღვინოები, თან ნაირნაირი, ღომიაური გინდა, თხელტვანა, ჩინური, თუ გორული, მაგრამ რუსებმა რა იცოდნენ, ან ჩინური და ან გორული.

გოჭიც დაუკლა. რო გაქეიფებო, არაფერს მერჩიანო, – უბედურმა, ცაცუნამ საცა ერთი ღერი რუსული იცოდა, სულ დახარჯა. რო შეზარხოშდნენ რუსები, ქალები მოიკითხეს.

– ქალები სად არიანო.

– ქალები წასულები არიანო, – ცაცუნამ, მარტო ჩემი ცოლიაო. ერთი სიტყვით, თეკლეზე იძალავეს იმ უპატრონოებმა. ცაცუნამ ერთი რუსი ცულით დაჩეხა შიგ მარანშივე, მაგრამ რა გამოვიდა, ავტომატით დაცხრილეს უბედური, მე და ტაბიკაანთ თედომ დავმარხეთ ეზოშივე. რო წასულიყო ის ჯადო ქალი, ხო გადარჩებოდა საწყალი კაცი.

გრუხუნ-გრუხუნი გაუდიოდათ ბაღებში რუსების ტან-
კებსა, ამოდენა ჯარსა რა გააძღობდა, კაცო, შეესივნენ,
შეთქვირულ ატამსა და ტოტებიანათ ჭამდნენ. ვინ იყო
დამშლელი. საქონელი ხო გააწყვეს. ჩემს თვალწინ ესრო-
ლეს ჩემ დეკეულსა, თიმთიმი გაუდიოდა, კვერცხი დაასკ-
დებოდა. თვალწინ მამიკლეს, თოკი მოაბეს და გაათრიეს.
სულ რამდენი კაცი დავრჩით, თითზე ჩამოსათვლელები,
დაცარიელებული სოფლის ცქერა არ გინდა? გამოკეტილ
სახლებს რო დაინახავ კაცი, რა ჭკუაზე უნდა იყო ჰა.
შეეჭუნდებოდით სადამორობით მე, ვიქტორა, ალექსა, გოგია
და დაბოდმილი სახეებით შევცქეროდით ერთმანეთს. ეს
რა დაგვემართა კაცო, ეს რა ღვთის რისხვა დაგვატყდა.

ჩვენც ხო რუსის ჯარში გვექონდა ნამსახურევი, ალთა-
სა და ბალთას ვიყათ მგონი, ჯანდაბაში, მოუსავლეთში,
ორი წლით ოჯახს მოწყვეტილები. იმისთვის ვიყავით, რო
რუსის ჯარს ეგრე წავეხდინეთ კაცო! ახია ჩვენზე, ყველა-
ფერი!

სოფლის სკოლაში დაბანაკდნენ. ექიმებიცა ჰყავდათ,
ექთნებიცა, მერე ალექსას ბიჭი მივიდა რუსებთან. ბარე
თხუთმეტი წელი ცხოვრობდა რუსეთში და რუსულადაც
სხაპასხუპით ლაპარაკობდა. რუსების უფროსს გაესაუბრა,

თურმე ისიც იმ ქალაქიდან იყო, სადაც ალექსას ბიჭი ცხოვრობდა.

– ნუ გეშინიათო, – დაგვამშვიდა ალექსას ბიჭმა, – არ დაგვხოცავენო, ესაო, სამედიცინო ნაწილი ყოფილაო. მოჰყავდათ და მოჰყავდათ დაჭრილი რუსი ჯარისკაცები, რუსის სისხლის სუნი იდგა სკოლაში. ჰაი დედასა, რას მოეთრევი, შვილოსა, რა ჯანდაბა გინდა, ცოლი გყამ, შვილი, ოჯახი, დაეტიე...

ვენაცვალე ჩვენს ბიჭებსა, ისე უბრაგუნებდნენ რო აღარ ეტეოდნენ დაჭრილები.

ბარე ორი თვე დაჰყვეს ჩვენს სოფელში და ერთ საღამოსაც თვალეებანთებული შემოვარდა ალექსას ბიჭი – მიდიანო.

ჩვენც წამოვცვივდით ფეხზე, ყველაფერი გადაგვავიწყდა.

ერთიანად აგრუხუნდნენ მზის ჩასვლისას რუსების ტანკები და შებინდებისას დაიძრნენ. ბარე საათნახევარი გაგრძელდა ტანკების რახრახი და, როგორც კი ბოლო ტანკი გავიდა სოფლიდან, ისეთმა სიჩუმემ დაისადგურა, იტყოდი, არც არაფერი მომხდარაო.

ისე, კიდევ კარგი ამდენი ტანკი შემოიყვანეს, თორემ

ვერაფერს გახდებოდნენ ჩვენს სოფელში. მე, ვიქტორა, ალექსი და გოგია ვიყავით და კიდევ რამდენიმე კაცი და ხუმრობა ხომ არ იყო, ვაი, მაგათ პატრონსა.

ბაღში გადავედი მეორე დილით, გადავედი და ნეტა არ გადავსულიყავი. გადახრუკულ, უდაბნოსავით გადამხმარ მინდორში ვერცა ვპოულობდი რა ადგილას იყო ჩემი ბაღი, ერთი ნამყენიც აღარ იდგა, დამხვდა მარტო რუსების მიერ ნათხარი სანგრები, ტანკებით გადატკეპნილი მიწა, რომელიც თევზისა და ხორცის კონსერვის ყუთებით იყო მოფენილი.

ღმერთო! თვალთ დამიბნელდა, მუხლებში ძალა გამომეცალა. ლამის პირქვე დავემხე, ქვაზე ჩამოვჯექი, უფრო სწორად ძალა გამოცლილი სხეული დავაგდე და ვაკვირდებოდი მინდორს. ტირილი მინდოდა, მაგრამ ცრემლი მქონდა გამშრალი.

– ამირან! – ხმა მომესმა. მოვტრიალდი და აბესალომი მოჩლახუნობდა. დავაკვირდი და ქალივით ქვითინებდა ამოდენა კაცი.

მოვიდა, მხარზე ხელი დამადო, ცრემლები მოიწმინდა.

– არ იდარდო, მთავარია, რო გადავრჩით, ყველაფერს ეშველება. სახლსაც, ბაღსაც, მთავარია ოჯახები გვყავს

კარგად. ნამყენის მეტი რა იშოვება, რამდენიც გინდა
იმდენია, თუმცა... – შემომხედა და ცრემლიან თვალებში
ღიმილი ჩაუდგა, – წავიდეთ და სოგრასგან ჩამოვიტანოთ
საძირეები, ტყისა უფრო ჯობია.

მეც გამეცინა.

2010 წლის 4 მკათათვისა,
ღიცო

ნავენახარი

ხუთი ბიჭი ჰყავდა ტალიკ-ტალიკები. ერთს ერქვა გურამი, მეორეს – ნიკოლოზი, მესამეს – ფილო, მეოთხეს – უშანგი, მეხუთეს – შაქრო.

ყველაზე პატარა შაქრო იყო ოთხი წლისა, იტყოდი ერთავად არაყსა ხდისო, სახეგაშმარტლული, ქუსლებდა-ხეთქილი, სამოსშემოკონკილი დადიოდა, არც სხეები იყვნენ ევროპულად მორთულ-მოკაზმულები. ხან ვინ აჩუქებდა ტანსაცმელს სამადლოდ, ხან ვინ და იოლას გადიოდნენ. მაგალოს კოლმეურნეობამ აუშენა სახლი. თავიდან ალიზის ქოხი ედგათ და რო ველარ დაეტივნენ რაიკომის მდივანთან ჩავიდა მაგალო. ოთარაანთ ქვრივივით ჩავიდა და აბა ნუ აუშენებდნენ. ორსართულიანი სახლი წამოუჭიმა თავმჯდომარემ. ახლა ყველა დაეტია. ეზოში ერთავად ბავშვების ჟრიაშული იყო, მაგრამ ყველას შაქრო აჭარბებდა. ვიღაცას ესწავლებინა ლექსი: გამარჯობა კირილე, გაგიმარჯოს ჭირიმე, სად მიდიხარ კირილე? გორში შენი ჭირიმე, იქ რა გინდა კირილე, შვილები მყავს ჭირიმე, რამდენი გყავს კირილე? ოცი შენი ჭირიმე, სახელები კირილე? დიმი, ტაირო, როსტომ, ყაირო, ჭაპიტონი, ჭიპიტონი...

სოფლის საბჭოში რო სტენდი იყო, მაგალოს ფოტო იქ გამოეკრათ, საიდანაც ხუთი შვილის გამჩენ-გამზრდელი ქალი იმზირებოდა.

– უი, უი, ამ მთვარობასაც დაუდგა თვალი, ისე უსვამენ თავზე ხელსა, ისე ელოლიავენებიან, თითქო ცხრა ძმა ხერხეულიძე გაეჩინოს ამასაცაო.

მაგალოსთვის ბევრს მიუბრუნებია ამბავი, ამანა და ამან შენზე ესე იტორავაო. მაგალო წარბებს შერუშხავდა, სახე წამოენთებოდა. ემაგან, თავის ჭირიან ბავშვს მიხედოს და ჭლექიან ქმარსა ყველაფერს ურჩევნიანო. ვისი რა საქმეა რამდენს გავაჩენ, ბოზობით კი არ მეყოლა შვილებიო, როცა მაგათ ჩემმა ბავშვებმა წყალი და პური სთხოვონ მერე თქვან რამე, მაგ ენახასაგდებებმაო.

მაგათ ჯიბრზე, მეექვსეც უნდა გავაჩინოო.

მაგალო ჯან-ღონით სავსე ქალი იყო, ხუთი შვილი გააჩინა, მაგრამ რა სამშობიარო, რა ექიმი და ბებია ქალი, თვალითაც არ ენახა. ბებოობას თავისი ქმარი ლეო უწევდა.

კოლექტივს ცალი ხელი მაგალოსკენ ჰქონდა გაწვდილი. ძროხა არა ჰყავდათ და მეცხოველეობის ფერმიდან ორ-ორი მეწველი გამოუწერა თავმჯდომარემ. ყოველ ახალ

წლისათვის მაგალოანთა ათფუთიანი ღორი იკვლებოდა. ისიც კოლექტივიდან მორთმეული.

– ნეტაი ამათა, – ჩაიცინებდა მაგალოს მეზობელი პაპუნა და ცოლს შეხედავდა, – გაგეჩინა შენცა ბევრი შვილები, აგე როგორ დაუფასეს მაგალოს.

– მეხი მაგას დავაყარე, – მაგალოს კარ-მიდამოს ქოქოლას მიაყრიდა თამარი, – სამადლო არაფერი მინდა.

კოლექტივმა სხვებს თუ შრომა „შეაყვარა“, ლეო გააზარმაცა.

გული ზაფხულის ღუნგ დღეებში, როცა მთელი სოფელი ველ-მინდვრებში იყო გასული, ლეო კაკლის ქვეშ მხართედოზე იყო წამოკოტრიალებული და არხეინად ხვრინავდა.

პაპუნას იქვე, ლეოს კარ-მიდამოს გადასწვრივ ჰქონდა ვენახი. მთელ სოფელს მის ვაზზე რჩებოდა თვალი. რა ჯიში აღარ ხარობდა. პაპუნა დღედაღამ ვენახში იყო, ვაზს შვილივით უვლიდა. გასხვლა, თუ დაბარვა, გაფურჩქვნა, თუ შეყეღვა, ერთ დღეს არ გადააცდენდა ცა და ქვეყანა რო დაქცეულიყო...

პაპუნამ იმ დროს ჩაიარა ვენახისკენ ლეო რო კაკლის ქვეშ კოტრიალობდა.

– ადე, კაცი, რა დროს ძილია. ე, შვილების შექნაში რო უქნისარ ღმერთსა, რჩენაც უნდათ იმათა.

ლეომ გვერდი იცვალა.

– რა ზარმაცია! – ჩაიბუტბუტა პაპუნამ, – სულ მთავრობის იმედზე როგორ უნდა იყვეს. ამხელა კაცია და სახლში ერთი ჩაფი ღვინო არ მოეპოვება, რო სტუმარს გაუმასპინძლდეს. რქა ვერ ჩაურჭვია მიწაში.

ლეომ ყური მოჰკრა პაპუნას ბურტყუნს.

და ის დღე იყო და ის დღე, ბოღმა ჩაუგუბდა გულში. პაპუნას ვენახს თვალი და ყბა დაადგა. ამას თუ ის ზვარი არ წავართვა, კაცი არ ვიყევ, მე ხუთ ბიჭს ვუზრდი ქვეყნას, მაგას კიდევ ერთი ჩიტირეკია ქალაჩუნა შვილი ჰყამ და ისიც ქალაქშია გადაკარგული. მაგას რათ უნდა ამდენი ვაზი. ხახამშრალი უნდა დავტოვო, დადგეს და ისტუნაოს. მაგალოსაც გაანდო თავისი გულთნადები. რაიკომის მდივანთან ჩავალ და იქნება ცხვირიდან ბოლი ადინონ. მზე ახალი ამოსული იყო, პაპუნა რო ვენახში წავიდა. შესაყელად მიდიოდა, მანუელის კონა იდღიაში ამოედო და ღიღინით მიჰყვებოდა ბილიკს.

ვენახის კარი გააღო, ნამი ათასფრად ბრწყინავდა ზვრების თავში დაყამირებულ ალაგზე, სადაც წვიმაში

თავშესაფარი ფარღალა ქოხიც დაედგა პაპუნას. მანეულის კონა გახსნა და ის იყო მუშაობას უნდა შედგომოდა, რო შუა ზვარში ვიდაც შენიშნა. „თვალი ხო არ მატყუებსო“ გაიფიქრა ბერიკაცმა, ვენახს ჩაუყვა და ხელთ ლეო შერჩა, რომელსაც ჩამოძონძილი ბამბაზიის პერანგის სახელოები აეკაპიწებინა და ისე გულმოდგინედ ახვევდა ვაზს, თითქო მის ჩაყრა-დახარებაში დიდი გარჯა მიუძღოდა. ერთი რიგი უკვე ნახევრად ჩაეტანა.

– ლეო არა ხარ კაცო? – ჰკითხა პაპუნამ.

– მერე რა გინდა? – უკმეხად უპასუხა.

– აქ რას აკეთებ? – წყრომა გაერია ხმაში ვენახის პატრონს.

– რას ვაკეთებ და ეგ მე ვიცო. – ლეომ არც მოხედა, მუშაობა გააგრძელა.

– როგორ თუ შენ იცი, – ახლა უკვე ბრაზი გაერია ხმაში პაპუნას, – ჩემ ვენახში დაუკითხავად რად შემოხვედი, ან შეყეღვა ვინ დაგაგალა?

– ამ ვენახს მე მაძღვეს მთავრობა.

– რაო? – ჯერ ყურს არ დაუჯერა პაპუნამ.

შემდეგ სიცილი დაიწყო, „გაგიუებულა ეს ოხრად დასარჩენიო“, ბოლოს სახეზე აღმური მოედო.

– ეხლა აახვიე აქედანა, დროზე, – თქვა და ვაზის მაკრატელი მოუღერა, მაგრამ ლეომ ვითომც არაფერი...

– დროზე მეთქი, თორე, ემ მაკრატლით დაგკუწამ.

– ვნახოთ ვინ ვის დაჰკუწამს! – ლეომ დამუქრებით დააქნია თავი და მუშაობა განაგრძო.

– გიჟია, – თქვა პაპუნამ, – შენა კაცო, სიცოცხლე ხო არ მოგბეზრდა, ლეომ კიდე არ შეიბერტყა ყური და პაპუნა ფოცხვერივით ეცა, ყელში წაუჭირა, მაგრამ ლეოსთან ვერას გახდა.

ლეოს და პაპუნას ჩხუბის ამბავი სოფელს მოედო.

პაპუნამ სად აღარ იჩივლა, სად აღარ იარა, რაიკომის მდივანთანაც შევიდა, შევიდა და ქუდი ცხვირწინ დაუხეთქა.

– სად გაგონილა კაცო ასეთი ამბავი, ჩემი მამა-პაპეული ადგილი, ჩემი გაშენებული ვენახი, ჩემი თუ არა გჯერავს. სოფელსა ჰკითხეთ. ხალხმა ხო იცის, მდით და ჰკითხეთ, თუ გამამტყუნებს პირზე კლიტეს დავიდებ, თუ არა და...

– დაწყნარდით, ამხანაგო, დაწყნარდით! – დაამშვიდა რაიკომის მდივანმა, რომელსაც ბერიკაცის გასაჭირი ფეხებზე ეკიდა, – ყველაფერი სამართლიანად გადაწყდება,

ისე, რომ არავინ დაზარალებილი.

პაპუნა იმედს მაინც არ ჰკარგავდა. „ჩალით ხო არ არი დახურული ქვეყანა, მაგ ვენახს როგორ დავთმობ კაცო, ხო გულიც დამარტყამს, არა, არა ლეოს ჩემს ნალოლიავებ ზვარში როგორ შევუშვებ, დედას ვუტირებ, ციხეში წავალ და მაინც არ დავთმობ“.

იმ საღამოს პირი ვერაფერს დააკარა, აივანზე გულაღმა იწვა და ფიქრობდა. შვილს წერილი გაუგზავნა. „ხვალ ჩამოვა... ჩამოვა და მერე დამჩაგრონ, მეცა მყამ პატრონი, კანონები იმან იცის, თუ იცის“. გული გახეთქვასა ჰქონდა. „ლილიპუტმა“ გახომ უფრო გააგიჟა, ლეო ამ საღამოს შენ ვენახში ვნახე, თავში, ყამირზე მოზვერს აძოვებდაო. „რა ვქნა როგორ წავიდე ამ სიბერის ჟამს ციხეში? ოხ, ამათი! ამათ გაუწყრეთ ფუძის ანგელოზი“.

– ადგ, ადამიანო პური შჭამე! რა გულს იხეთქამ, გათენდეს დილა, დავუძახოთ მეზობლებსა და ყველაფერი მოგვარდება. – ანუგეშა ცოლმა.

ვიღაცამ დაიძახა, ძაღლმა ყეფა ატეხა. თამარმა გაიხედა, დაისდამე ჩამოწოლილიყო.

– ადგ, თავმჯდომარეა, – თქვა ქალმა. პაპუნა წამოდგა, კალოშებში ფეხი გაყო, კიბეზე დაეშვა.

პაპუნამ თავმჯდომარეს სკამი დაუდგა. კოლმეურნეობის თავკაცი საქმეზე გადავიდა.

– ჰო, იმაზე მოვედი, – თქვა თავმჯდომარემ და გამელოტებულ კეფაზე ვეება მტევანი ჩამოისვა. ეს დავა როგორმე მშვიდობიანად უნდა მოვაგვაროთ. ჩვენი სოფელი მოწინავე სოფელია, გარდამავალი დროშის მფლობელი და ესეთი კინკლაობა კაცო, ესეთი შეხლა-შემოხლა, მთელ რაიონში თავს მოგვჭრის და მეც თქვენი გულისთვის საყვედურს მივიღებ. – პაპუნა მოთმინებით უსმენდა, – სოციალისტურ სოფელს ასე ვერ ავაშენებთ. ხანდახან მოთმინება გვმართებს.

– მაგას რათ მეუბნები, – მოუთმენლად ჰკითხა პაპუნამ.

– იმიტომ გეუბნები, რო ეგ ვენახი უნდა დასთმო. ვიცო, ძნელია შენთვის ამაზე საუბარი, შენი ნაკვეთია, ვაზიც შენი ჩაყრილია, მაგრამ მათ მოთხოვნას დაუკმაყოფილებელს ვერ დავტოვებ. მე, ბევრი ვიფიქრე, ვიფიქრე და გადავწყვიტე ფერმის გვერდით, ორი შენი ვენახის ხელა მიწა მოგიზომო.

– ფერმის გვერდით ლეოს მიუზომე, მე კი ჩემი ვენახიც მეყოფა, სადაური კანონია, ჩემ გაშენებულ ვენახს

მართმევთ, – პაპუნას ნერვიულობით ენა დაება და ცახ-
ცახი დაიწყო.

– დაწყნარდი, დაწყნარდი, – ამშვიდებდა თავმჯდომა-
რე...

* * *

– მართლა ჩაღითა ყოფილა დახურული ეს წასაღები
ქვეყანა, თქვენა, თქვენა ხართ კანონის ხალხი, თფუი! –
წამოიძახა რაიკომის მდივნის კაბინეტიდან წიხლნაკრავი-
ვით გამოვარდნილმა პაპუნამ და კიბეზე გამგელებული
დაეშვა.

– მაშ საბოლოოდ დაგმარცხდი? ჰაი, დედასა, რახან
სამართალი არა ყოფილა ამ დამპალ ქვეყანაში, მე თვი-
თონ მოვუვლი. ი, ჩემი დოყლაპია ბიჭის იმედიც ტყუილა
მქონდა. წავიდა ქალაქში, ორჯერ გადააფსა და ჭკუას
მარიგებს, მიწის გულისთვის ხალხს ნუ შეიძულებო, მაგან
მიწის ფასი იცის?

სახლში გაგენტებული მივიდა.

კიბე მკვირცხლი ნაბიჯით აიარა, ოთახში შევიდა,
იბორიალა, მერე ისევ ეზოში ჩამოვიდა, კაკლის ძირში
ჯორკოზე ჩამოჯდა და უბიდან უფილტრო სიგარეტი და

გამურული მუნდშტუკი ამოიღო.

დადამდა. კუნაპეტ წყვდიადში გარინდებულიყო სოფელი. ხანდახან პაპუნას მოუსვენარი ძაღლი თუ წამოიყეფებდა.

პაპუნას არ ეძინა, აივანქვეშ გაეშალა ლოგინი, გულადმა იწვა და ვენახზე ფიქრობდა.

„რას მიშვრება მე მაგის... უნდა მოგვლა“ და... ლეოს მოკვლის სცენას დგამდა გონებაში. როგორ მიეჭრებოდა ხანჯლით და ცოლის თვალწინ გამოჭრიდა ყელს. „არა, დანას თოფი სჯობია“. ახლა თოფიანი პაპუნა გაიელვებდა ფიქრის ბუდეში. მიტოვებულ ვენახში მიდიოდა ღიღინ-ღიღინით ლეო, პაპუნა ჩახმასშეყენებული ცალიანით იჯდა ფშატის ბუჩქს უკან. ლეოს ჩამოვლა და თოფის გავარდნაც ერთი იყო.

მომაკვდავი ლეო მიწაზე ეგდო და ფართხალებდა. პაპუნა მტერზე გამარჯვებული ძლევამოსილი რაინდის სახით იდგა და სიბრალულის წერტილიც არ ჩანდა მის თვალებში...

იფერფლებოდა ღამეები და პაპუნა კი თითქო ძილს გადაჩვეოდა. ერთაუად მეზობლის მოკვლაზე ფიქრობდა, მაგრამ საბოლოოდ დარწმუნდა, რო ლეოს მომკვლელი არ

იყო. წარმოიდგინა ღეოს აღნაგლებული ბაღლები, მერე ციხეც წარმოიდგინა, ოთხ კედელშუა გატარებული სიბერე.

გავიდა ცხელი, უდიდამო ზაფხული და მოდგა შემოდგომა, შუა-გულ ენკენისთვეში შეთვალდა ყურძენი და პაპუნას გული გადმოვარდნას ჰქონდა, ღამ-ღამობით ჩადიოდა ვენახის სანახავად.

– სად მიდიხარ კაცო?! – ჰკითხავდა თამარი.

– ეგ მე ვიცი, სადაც მივდივარ!

– თქვი, ადამიანი არა ხარ?

ღამიან ჩავიდა ვენახში. ჯერ კაკალთან შეჩერდა. ყამირი უკვე ნამს დაესველებინა და ახლად ამოსული მთვარის შუქზე ათასფრად ბრწყინავდა ცის ცრემლი. მთვარეს ახედა, ამოიოხრა და ზვრებში ჩაიარა. ბაღახი წამოსულიყო, „ჰაი დედასა, როგორ აკლია ჩემი ხელი“, ცრემლები წასკდა პაპუნას, ჩაიმუხლა, შეთვალეულ მტევნებს მიეფერა, ხელები უცახცახებდა...

შუაღამისას დაბრუნდა სახლში.

კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ სხვა მიწის ნაკვეთი მიუზომა პაპუნას მეცხოველეობის ფერმის გვერდით, მაგრამ პაპუნა არც ასულა, ნაკვეთი თვალთ არ უნახავს,

მთელი კვირა ღამ-ღამობით მიდიოდა ვენახში და შეილი-
ვით გაზრდილ ვაზს ეფერებოდა, მერე კი... ღოგინად ჩა-
ვარდა და რთვლის უამი იდგა უკვე, როცა პაპუნას სული
უფალმა მიიბარა.

იმ ამბის შემდეგ დიდი დრო გავიდა.

იმ სოფელში ეხლა აღარც კოლმეურნეობაა, აღარც
საბჭო, აღარც თავმჯდომარე...

ფშანის პირზე, იქ სადაც ერთ დროს პაპუნას ნალო-
ლიავეები ზერები იყო, ახლა წლების წინ მიგდებული
ნავენახარია.

2003 წელი, 29 მკათათვისა

დიცი

გარდასახვა ცოდვაში

- ააფეთქე!
- მიდი, შენ ააფეთქე.
- არა, შენა, შენ უფრო კაი ხელი გაქ, ბარაქიანი ხელი, შენ რო აფეთქებ, მაგარია, მაგრამ საკაიფოდ გვეყოფნის, მე უბარაქო ვარ, უცბათ იფუქება, გინდ წაუსველე გინდ არა. ხო ეგრეა წიპუკ, – ლაშამ მეგობარს შეხედა.
- ეგრეა, – თავი დაუქნია წიპუკამ.
- შენ რო ნაპასები იცი, არა ჯოჯო?
- ჰო, მაგარია, „პილასოსივით“ არი და უბარაქო ხელი მაქო. – ლაშას ჩაეცინა, – თუ ეწევი გემოზე უნდა გამოარტყა, მაშ როგორა.
- ჯოჯომ ცერის წვერზე დაბერტყა გამოფშვნილი პაპიროსში ჩატენილი ბალახი, მწვანედ შემხმარი, მაკრატლით დანაკუწებული ბალახი.
- მაგარი სუნი აქვს, – თქვა ჯოჯომ.
- ჯერ კიდევ „მაღადნიაკია“, – თქვა წიპუკამ.
- „მაღადნიაკია“, მაგრამ საკაიფოა, აზიიდან ჩამოტანილი თესლისაა, ვიტის ბიჭს მამიდაშვილმა ჩამოუტანა ტაშკენტიდან, რა იქნება, კითხვა უნდა?

- ბევრი აქვს? – ვიტყვას ბიჭზე იკითხა ჯოჯომ.
- ისე რა! კარებწინა აქვს, იქნება ერთი თხუთმეტი ძირი, ზოგი დაინაკა, ზოგმა ტანი ქნა, დრო უნდა. ვიტყვას ბიჭი კიდევ ხო იცი რაც არი, ლამის ფესვებიანად შეჭამოს.
- ვიტყვას ბიჭიც ეწევა?
- ეხლა გაიგე?
- კაი კაცო, – გაიკვირვა წიპუკამ და გამწვლიკულ თავზე გადაისვა ხელი.
- ეგრეა, – თავი დაუქნია ლაშამ.
- არადა ხო იცი რა გამოუსწორებელი ღოთი იყო, ლამის ღვიძლი დაეშალა, მაგ ჩემისას, ეხლა პლანს უქიშინებს, შენ ის უნდა განახვა მამა-შვილი რო პარაოზებს ურტყამენ.
- ჰი, ჰი, ჰი, – ჩაიციხა წიპუკამ.
- რა ყოფილა!
- იმ დღეს დაიჭირეს ვიტყვას ბიჭი, – თქვა ლაშამ და წვერმოპრუჭნილ პაპიროსს მოუკიდა, დიდხანს, დიდხანს ისრუტავდა, ლამის თვალები გადმოსცვივდა, ღვივილი დაიწყო პაპიროსმა, მერე სალოკ თითზე დაინერწევა და გარშემო დორბლით დააღბო ბალახშეკეთებული პაპიროსი, წიპუკას მიაწოდა. წიპუკაც დაეძაგრა, როგორც ძუძუს

გოჭი ჩამოეკიდება დედაღორს და თავდავიწყებით მიეძაგრება, ისიც ისე ჩააფრინდა.

– გეყოფა, ბიჭო! – გაბრაზდა ჯოჯო.

წიპუკამ ბოლი ჩაიგუბა, დიდხანს, დიდხანს ატრიალა ფილტვებში და მერე ნელ-ნელა ხველებ-ხველებით გამოუშვა.

– უჰ, – კიდევ ჩაახველა და გადააპურჭყა.

– ბევრი ხო არ გადაურიე თუთუნი, – ჰკითხა წიპუკას.

– ბევრი არა, ერთი ბეწო იყო.

წიპუკამ ლაშას მსგავსად ნერწყვით დაასველა პაპიროსი და ჯოჯოს მიაწოდა. ახლა ჯოჯო დაეძაგრა. სასაცილო იყო ჯოჯო, ჯოჯოსავით პატარა, წითური, დამფრთხალი მზერა ჰქონდა, კაი ხანს ახლუჩუნა ჯოჯომ, მერე ისევ ლაშას მიაწოდა.

– თითო გამოგვივა.

– გამოგვივა, – თქვა ლაშამ და ყუნწამდე დასულ პაპიროსს დახედა.

მცირე ხანს იდგნენ ესე და დასცქეროდნენ ძირამდე ჩანაელებულ პაპიროსს, დაუკმაყოფილებელი თვალებით დასცქეროდნენ.

– მოიტანა? – ჰკითხა წიპუკამ.

- ჯერ არა, – თქვა ლაშამ, – მოიტანს.
- კაი პლანი ჩანს, მე მგონი „პოზდნიაკი“. გვიან მოიტანს.
- ასწორებს „პოზდნიაკი“, გვიან მოდის და გვიან მოდის, – თქვა ლაშამ.
- მე არ მევასება „პოზდნიაკი“, – თქვა ჯოჯომ, – დადექი და ელოდე, ლოდინი არ მევასება.
- გასინჯული გაქ? – ჰკითხა წიპუკამ ჯოჯოს.
- გასინჯული მაქ, სამ კაცს ისე რა, რო გითხრა ანგრეეს, ეგრე არა, მაგრამ მოაქ.
- გახსოვს, გასოს კანაფი რო მოვხარშეთ? – უთხრა ჯოჯოს წიპუკამ.
- ჯოჯომ მხრები აიჩეჩა.
- ციხესთან რო მოვხარშეთ ჰა, რამ დაგაქლიავა, შარშან, პარმენა რო მოხეტდა ზვიადის მამინაცვალი, თუ მამობილი.
- ჰოოო, გამახსენდა, – თქვა ჯოჯომ და აქირქილდა.
- როგორ აარტყა პარმენამ, ძროხებს რო ებაზრებოდა, როგორ ებაზრებოდა, ძროხას თავის ცოლის სახელს ეძახდა.
- ჰა, ჰა, ჰა, – ლაშაც აქირქილდა.

– რა იყო ბიჯო! ეგეთი რამე არ მინახია, – თქვა წიპუკამ, – ორი დღე კაიფში ვიყავ, ქალაქში მეძინა, სადამოხანს გამომეღვიძა, დართვილულივით ვკანკალებდი, წამოვდელი ისევ სოფელში. პარიკმახერ ოთარას შევჩივლე, იცი რეები მემართებოდა? მეღანდებოდა რაღაცეები, მეშინოდა, ოთარა ძველი ნახიშტარია და ეგეთ რაღაცეებში გარკვეული. ოთარამ მე ვიცი შენი წამალიო და სამი ღვინის ჭიქა არაყი ვცხე ეგრევე, ოთარას სახლში მეძინა, რო გამომეღვიძა, უკვე კარგად ვიყავი.

– მოიტანა – თქვა წიპუკამ.

– მოიტანა, – დაეთანხმა ლაშა და უაზროდ გაეცინა.

ჯოჯოსაც გაეცინა, ჯოჯოს წიპუკაც აჰყვა. სამივე ერთად იცინოდა, სიცილი ხარხარში გადაუვიდათ. იმათ ხარხარზე ეშმაკმაც გამოაჩინა ეშვები, თუმცა მათ არ დაუნახავთ. არსახსენებელი იქვე, ორი ფეხის ნაბიჯზე იდგა და შესცქეროდა, შესცქეროდა კმაყოფილი მზერით.

– „სუშნიაკი“ მაქ, – თქვა ჯოჯომ, რომელიც მცირე ხნის შემდეგ ვიტალას ბაღში გადაძვრა და ერთი კალთა მკვახე ვაშლი გამოიტანა.

– ასწორებს, – თქვა ჯოჯომ და კეხურა ჩაკბიხა.

– მეც მომანდომა, – თქვა წიპუკამ და იმანაც გათქე-

ლიშა, – აუჰ, რა კაი რამეა.

ლაშამაც დააგემოვნა.

– დედაჩემი რო გარგლის კამპოტის გარეშე დავტოვე, ხო გითხარი, – ლაშას შეხედა ჯოჯომ.

– არ გითქვია.

– გუშინ მე და პეტოს ბიჭმა მოვწიეთ, მივედი სახლში, მშოიდა, მშოიდა და დავინახე ერთი დიდი ტასტი იდგა გარგლით სავსე, დავადექი და ოციოდე წუთში ფაფუ, გაგიჟდა დედაჩემი.

– მაგრა ასწორებს.

– ჰო, ასწორებს.

– „დავიგრუზე“, – თქვა წიპუკამ.

ჯოჯომ უაზროდ ჩაიცინა.

– ასწორებს, – თქვა წიპუკამ.

– ასწორებს, – თავი დაუქნია ლაშამ.

– ასწორებს, – ჩაილაპარაკა ეშმაკმა.

2002 წ. 8 ენკენისთვე

დიცი

სულში რო გროვდება წუხილი

– იცი რა მჭირდება?

– სევდა, ცოტა სევდა მჭირდება.

სოფო თვალეზმოღრუბლული მომჩერებოდა. დავაბოტებ ვეება ოთახში, წინ და უკან დავდივარ. მაგიდაზე ყრია თაბახის ფურცლები და ორი წვერწათლილი ფანქარი, არ ვიცი საიდან ავიხირე, ფანქრით უფრო გამომდის, ფანქრით იოლად გადადის ქაღალდზე თავის ქალაში გამომწვედელი ფიქრი და ევლინებიან ზეცისქვეშეთს სხვადასხვა არსებანი, ზოგი უსახურნი, ზოგი სახიერნი, ევლინებიან და იწყებენ ცხოვრებას. თუ ცხოვრება ჰქვია ამას.

მომწონს ფანქრით წერა. ჩემს ცოლს არ მოწონს. როცა მიეუბრებს როგორ გავუტევ ხოლმე წერას და ფანქრის ქაღალდზე შეხების ხმა ესმის, მსაყვედურობს: – მოაშორე რა, გეხვეწები, რაღა დროს ფანქარია, მეცხრამეტე საუკუნეში ხო არ ცხოვრობ?

– შეიძლება ვცხოვრობ, აბა რა ვიცი. – მდიმარი თვალეზებით შევეუბრებ.

– ეეჰ, კარგი, რა, იტყვი ხოლმე რაღაცას.

რო დაიძინებენ ოჯახის წევრები, მერე უფრო იხსნება

ფიქრის კიდობანი. იხსნება და მოედინება სიტყვის ნაკადი, ხეავდება მაგიდაზე ფურცლები, რომლებიც როცა ფულს მოვიგდებ, აუცილებლად მიმაქვს ქალაქში ამწყობთან, რომელსაც ლალი ჰქვია. იგი სადაზღვევო კომპანიაში მუშაობს, განათხოვარი ქალია, მაღალ-მაღალი, ტანწერწეტა, ორმოცს გადაცილებული, ისე უვლის თავს, ისე, ისე, რო... მანქანით აკითხავს ხოლმე ვიღაც ჭაღარაშეპარული, თავისზე უფრო მაღალი კაცი...

– რა არის კაცო ესაო, – დახედავს ჩემ ნაწერებს ამწყობი და შემომხედავს მტუქსავი თვალებით.

– რა უბედურებაა, ვიტანჯები, ცოტა ლამაზად რო წერო, არ შეიძლებაო? ან ეს ფანქარი რაღაა, ვერაფერს ვერ ვიგებ, თან ისეთი გაკრული ხელია!

მერე დავიწყებ თავის მართლებას, დაწვრილებით ვუხსნი სახეკეთილ ქალბატონს, რო არაჩვეულებრივი კალიგრაფია მქონდა, რო სკოლაში ჩემნაირად არავინ წერდა, რო კედლის გაზეთები სულ ჩემი გაფორმებული იყო, რო რუსულში და გერმანულშიც მაგარი ხელი მქონდა. ლალი ისევ ჩემს ბატიფეხურს უყურებს.

– სწრაფმა წერამ გამიფუჭა ხელი.

– მერე ნუ დაწერ სწრაფად, ნელა წერე, შენი ნება არ

არის?

– ეე.

– რა ეე, – გაუკვირდა და მომაჩერდა უცნაური მზერით, იმ მზერაში იყო დაცინვაც და ეჭვიც.

– არ ვიცი. – ვთქვი და ვაგრძნობინე რო დავამთავრე ლაპარაკი. ლაღი რო ტექსტის აკრეფას მორჩება, ჩემი ზეიმი. მომაქვს სახლში კომპიუტერიდან ამოებჭდილი მოთხრობები და გულმოდგინედ ვასწორებ...

რამდენჯერმე ჩავასწორებ ნაწერს. ჩემი წიგნების ტირაჟი ას ცალს არ აღემატება. აქედან გამომდინარე, მყავს ასი მკითხველი, რომლებიც კითხულობენ ჩემს ნაწერს, კითხულობენ, ოღონდ მოსწონთ თუ არა, ვერ გეტყვით.

წარმოიდგინე ვეება, ხალხმრავალი სუფრა. ხარ ამ სუფრის თამადა, დგახარ ყანწით ხელში მაგიდის თავში და სადღეგრძელოს ამბობ, სუფრაზე არის ალიაქოთი, ზოგი იცინის, ზოგი რაღაცას ჰყვება, ერთი სიტყვით არ გისმენენ.

იმ ხალხმრავალ სუფრას ხომ ჯობია, ისეთი საპურ-მარილო ალაგი, სადაც რამდენიმე კაცი ზის, მაგრამ ყველა ყურადღებით უსმენს თამადას.

ასი ნაღდი მკითხველი მირჩევნია ათას გადამკითხ-

ველს!

ხანდახან, როცა დასაძინებლად დავწეები, ვფიქრობ ჩემთვის – რისთვის არის საჭირო ეს ყველაფერი. რა აუცილებელია ქვეყანამ გაიგოს რა ხდება შენს სულში. რა აუცილებელია შენი სევდა და სიხარული სხვასაც გაანდო. შეიძლება ისე განერიდო ცხოვრებას, რო ერთი კაცი არ გამოჩნდეს, ვინც ოდესმე შენს ნაფიქრს ჩაწვდება და შენს სულში არსებული ტკივილი გადაედება...

თუმცა შენ თავს ხო არ ეკუთვნი, ემორჩილები ვიღაც უჩინარს და რო არ მოიცდილ დაგროვილი ფიქრი არ შეგიძლია.

– შენი მოთხოვნა წავიკითხე! – მეუბნება ამას წინათ ჩემი მეზობელი ქეთო, რომელსაც ქალაქში ჰყავს შვილები.

– რომელი მოთხოვნა-მეთქი?

– აი ისა, „თებერვალი დადგაო“, ტირილით დავიოსე თვალები, შვილო, რო წარმოვიდგინე ჩემი თავი იმ ქალის ადგილასა, რო წარმოვიდგინე, რო ჩემს სახლსაც ესე მიატოვებენ ჩემი შვილები. ვაი, ჩემს მოსწრებას, – ამოიოხრა ქალმა და ჩამომჭკნარ გუგებზე ჩამოუგორდა ცრემლი, როგორ ვეხვეწები მაგ ჩემი ცოდვით სავსეებს, როგორ ვეხვეწები, ჩამოდით, შვილო, ჩამომხედეთ-მეთქი, გაგიგია?

ქალაქის მომგონი ამოწყდა...

– სევდა მინდა!

სოფო გაოცებული მიეურებს.

– რა სევდა?

– როგორც კერძს მარილი, ისე უნდა სევდა შემოქმედს. სევდის გარეშე არაფერი იწერება.

დავაბოტებ ოთახში, დავდივარ უაზროდ წინ და უკან. სულში რო ჩაგროვდება წუხილი, სევდა რო ჩაგროვდება, მაშინ მინდება წერა, მაშინ ეხსენება ფიქრს გზა-ბილიკი. წერ, ივსება ფურცლები და, თავისუფლდება... მზად არის.

ის მოთხრობა რო რომელიმე რედაქტორს მიუტანო, შეიძლება დაგიწუნოს.

ის პიესა, რო რომელიმე რეჟისორს აჩვენო, შეიძლება არაფრად ჩააგდოს, მთავარია, რო...

– ვის ჭირდება ეს ყველაფერი?! – ვეკითხები ფიქრის ლუკმად ქცეულ ორეულს.

– მე მჭირდება!

2006 წელი, 4 მირკანი

დიცი

გზაში

– უშუალოდ ამინდია, – თქვა გიგამ.

ღრუბლებით დაჯანღულ ცას ავხედე, სადაც ერთი საავდრო ღრუბელი იყო ყველას ერთად მოეყარა თავი. შხაპუნა წვიმის მოლოდინში იყო გაყუჩებულიყო ბუნება.

– მაგრა დასცხებს! – ვთქვი და მანქანაში ჩავჯექი, გიგამ გვერდით მომიჯდა.

– მეზიზღება ესეთი ამინდი.

– მე, კიდევ პირიქით, სულიერად ვისვენებ, წვიმის წვეთების შესება ენით უთქმელ სიამოვნებას მანიჭებს, თითქოს ქალს ვეხებოდე, წვიმაში სიარული ყველაფერს მიჩვენია, ჩამოლორთხილი რო მიდიხარ, წურწურით ჩამოდის წყალი და გუბებში მიტოპაობ, მაგარია... მერე შესვალ სახლში და ფიქრი გეძალება.

– ფიქრი... – ჩაილაპარაკა გიგამ, – მე თუ მკითხავს კაცი, ფიქრი საერთოდ არ უნდა არსებობდეს, თავს იტკივს კაცი, ფიქრი რო არ არსებობდეს, ხომ არ იფიქრებ. იქნები ფიქრის გარეშე მორჩა და გათავდა.

– სულ არაფერზე იფიქრებდი?

– „ვაბზე“ არაფერზე, ვიქნებოდი ეგრე ცხოველივით.

თუ არ ჯობდეს კიდევ.

– არც შეყვარებულზე იფიქრებდი?

– კაი ერთი თუ ძმა ხარ, რომელ საუკუნეში ცხოვრობ, ჩარჩი მემგონი შენ ტანოტატანოებთან, რაღა დროს სიყვარულია, დაძველდა ყველაფერი.

– აბა სიყვარული რისთვის არსებობს?

– მე რა ვიცი, მემგონი მარტო წიგნებშია სიყვარული... სიყვარული ქალია, ქალი ასწორებს, – ჩაიხითხითა. – ქალზე კარგი რა არი, მითუმეტეს, თუ ფულიან ქალს გადაეყარე. იფ! – ფიქრებმა წაიღო ჩემი მეგობარი და ცოტახანში დაიწყო რაღაც-რაღაცეების გახსენება, მე როცა ცოლი არ მომეყვანა მაგრა ვიქნებოდი, ავჩქარდი, უფრო სწორად ბავშვურად მომივიდა, ვისაც დავინახავდი ყველა მინდოდა, ახლა ვრწუნდები, რო ქალი მინდოდა, ცოლი კი არა. არადა რა ქალი მყავდა გამოტყერილი, იცი? მაგრა მაგულავა, მაგრამ რად, გინდა ვატყუე, ვატყუე უცოლო ვარ-მეთქი, ქალს რას გამოაპარებ, გაიგო და ამომიჭირა, გამოაგდო.

მანქანა დაეჭოქე და მცირე ხანში დავიძარით.

– კაი, მანქანა დაითრიე, მაგრა მომეწონა, – თქვა გიგამ, თან მაგარი იაფია, „მერსედესი,, მაინც „მერსედესია“,

მეც სიღედრის ბინის გაყიდვას ველოდები. აბა, რა ჩემფე-
ხებად მინდა, მაინც ჩემთან არ ცხოვრობს, ოცდაოთხი-
საათი იქ არი, გავეყიდი და კაი მანქანას გამოვაგზავნივ.
ნიკას წინა კვირას ველაპარაკე, სხვა ქალაქში გადასულა,
მაგრამ იჭკუა ისე, ბოთე-ბოთეო ვეძახდი და კაი ბოთე
გამოდგა. მამამისს სერიოზული ბიზნესი ააწყობინა, გივი
ჭკუაზე აღარ არი, გზავნის და გზავნის მანქანებს.

– ღმერთმა გაუმარჯოს!

– საით წავიდეთ?

– რა ვიცი, საითაც გინდა.

– ქალაქბარეთ გავიდეთ.

– იცი, საით? სართიჭალისკენ გზისპირზე ახალი
სამწვადე გახსნეს. წყაროც როა, შევდივართ თუ არა.

– ხო გამახსენდა.

– მაგარ მწვადს წვავენ.

თითქო ჩამოღამდა, არადა დაღამებამდე ჯერ დიდი
დროა. ისეთი პირი უჩანს ისეთი, ორმოცი დღე-ღამე თუ
არა, ალბათ, ორი ღამე მაინც გადააბამს.

– დაიწყო, – თქვა გიგამ, – დახე, რა სიმსხო წვეთები
წამოვიდა.

– ეე, – ჩაილაპარაკა ხასიათწახდენილმა.

საქარე მინაზე დახეთქებულ წვეთების დანახვაზე, უცნაური სიამოვნება ვიგრძენი. ცას ავხედე. ნაადრევად მომკვდარიყო დღე. ჟრუანტელმა დამიარა, თითქო ცივი წვეთები ვიგრძენი სხეულზე. ცოტა ხანში ბარაქიანად დასცხო. მე კმაყოფილებით გამეზადრა სახე. გიგა აბუზღუნდა.

– რატო გეჯავრება წვიმა?

გაოცებით შემომხედა.

– შენ რატო გიყვარს?

– რა ვიცი, მიყვარს.

– მეც რა ვიცი, მეჯავრება, – თქვა და ჩაიხითხითა.

– ბოლომდე აუწიე ფანჯარა, წვეთები შემოდის, – სარკმლისკენ მიმანიშნა.

– იმიტომაც დავტოვე, რო უნდა შემოვიდეს.

– რასაც ეს არ იტყვის, მაგარი უცნაურობები იცი. პრინციპში შენსას ბევრ რამეს ვერ ვიგებ, – ჩამეცინა.

– რატო იცინიხარ, ხო ეგრეა, თქვი.

– რა ვთქვა?

– რაც გითხარი. კითხვაზე გამეცი პასუხი.

ყველა ადამიანი ეგრეა. ყველა ადამიანი უცნაურია, ყველას თავისებური წიკები ჭირს, ზოგს ისეთი, ზოგს ასე-

თი, ყველა ადამიანში დევს სიგიჟის მარცვალი და ყველა გიჟისგან შეიძლება გაიგო რაღაც ჭკვიანური.

– მართალია, რამდენი სულელისგან მომისმენია ჭკვიანური აზრი. უცნაურობებზე კიდე ნულარ იტყვი...

ვეება რკინის მკლავი საქარე მინის გაწმენდას ვერ ასწრებს, იტყვი ვედროებით ასხამენ. პაპაჩემთან სოფელში მახსოვს ასეთი წვიმები, ერთხელ სარების მოსაჭრელად წაგვიყვანა ტყეში მე და ჩემი მამიდაშვილი – ლევანი, გზაში გაგვიაგდარდა, რაც კი წვიმა არსებობდა იტყოდი, ერთიანად წამოვიდა. სარების ჯავრი ვიდას ჰქონდა, სახლში რო მივედიტ ტბორი დავაყენეთ. ბუხარში ლამის შევძვერით. ბაბანი გაგვქონდა მე და ლევანს. ახლაც ისეთი წვიმა იყო და საოცარ სიამოვნებას მგვრიდა. ეკალს მაყრიდა ტანზე, მაურჟოლებდა და მახსენებდა ორიოდე წლის წინანდელ ამბავს. მაშინ შეყვარებული ვიყავი, ისეთი შეყვარებული ისეთი, რო სიყვარულით მქონდა ჩაფუფქული გულ-მუცელი, ყველას გაუვლია ეს პერიოდი სიყვარულობანა, ყველას ყოლია შეყვარებული...

ჰო, ის ამბავი გამახსენდა, მაშინაც ძაან მაგრა წვიმდა, კოკისპირულად ასხამდა, ჩამოქცევას იყო ცა. მაშინაც მანქანით დავსეირნობდი და ვფიქრობდი ათას რამეზე, ის

ათასი რამე კი მხოლოდ ერთი რაღაცის გარშემო ტრიალებდა, ერთი სიფრიფანა, ქერათმიანი გოგოს გარეშე, რომელიც თავდავიწყებით მიყვარდა, ისე რო დალაპარაკებულიც არ ვიყავი და არც იმაში ვიყავი დარწმუნებული, თუ დაველაპარაკებოდი ოდესმე, იმიტომ, რო გაცნობის შემთხვევაში ის გიჟური სიყვარული აღარ მექნებოდა, რაც მქონდა, შეიძლება ვერც გამიგოთ რას ვბოდილობ და არც არის გასაკვირი, მე ვატყობ ჩემს თავს, რო რაღაც უცნაური სენი მჭირს, უაზრობის სენი. თუ შეიძლება, რო ეს სიტყვა გამოვიყენო და ქართული სიტყვით შევიმოსო უღირსი თავი. ვუკვირდები ორეულს და ვატყობ, რო სხვა ყველაფერთან ერთად უზომო ვარ სულელური აზრების გამოთქმაშიც. ესეც ხო ერთგვარი ნიჭია, როცა ამას შენ თვითონ ხდები და მთელ ცხოვრებას სიყალბეში არ გაატარებ. ერთი სიტყვით იმ გოგოს სიყვარულის ხარისხს განაპირობებდა, მისი წარმოსახვაში არსებობა, როცა რეალობა შეჭამდა ამ წარმოსახვას, როცა სიყვარული ხორციელად დაიბადებოდა, მერე თითქო ეშხს დაკარგავდა. მერჩივნა ესე მალვით მედევნა, ვიდრე კინოში დამეპატიუა და სიყვარულის ასახსნელად გამოსაყენებელი სიტყვები დამეხარჯა.

მაშინაც ასე წვიმდა.

ისეთი შეგრძნება მქონდა, რო აღარასოდეს გადაიღებდა. წარმოსახვაში ჩნდებოდა წარღვნის სურათი და ორმოც დღე-ღამიანი წვიმით დატბორილ დედამიწაზე მცურავი ნოე პაპას კიდობანი. მეც ხომ მაკავშირებს რაღაცა იმ კიდობანთან იმიტომ რო იქ მეოფი ადამიანებისგან მოვდივარ, მარტო მე კი არა ყველა, ვინც დედამიწას ვამძიმებთ.

მივქროდი შხაპუნა წვიმაში მანქანით და მისი სახე მიდგა თვალწინ, მისი თვალების ცეცხლი, მერე გზაში მოხდა ის, რაც სიყვარულზე დაწერილ რომანების მარტივად აღწერილ სცენებში ხდება ხოლმე, ეს ჩემი გულისწორი, ეს ჩემი მზეთუნახავი, რომელზეც იმდენჯერ მეფიქრა, რო ამ თავსხმაში წვიმის წვეთიც არ იყო იმდენი ჩამოვარდნილი, გაწუწული ღობის ჩიტოვით დგას გზაზე და ხელს მიქნევს. მეგონა ისევ წარმოსახვა იყო, მაგრამ მალე დავრწმუნდი რო ნამდვილად იდგა. მანქანა გაფუჭებოდა და საშველად ხელს მიქნევდა.

მანქანა გვერდით გადავაყენე და გადმოვედი. ორიოდ ნაბიჯი მაცალა წვიმამ და მერე მეც ერთიანად დამასველა.

– რა დაემართა? – ვკითხე და ვიდრე მანქანისკენ წა-

ვიდოდი თვალებში შეეხედე. წვიმას ვეღარ ვგრძნობდი. თითქო თავსხმა წვიმის შემდეგ ბუხრის პირას მოგკალათდი, ერთიანად გავთბი. აღარც ვჩქარობდი, მისი მანქანა, საერთოდ არ მაინტერესებდა, მთავარია, რო ვნახე.

– რა დაემართა? – ისევ შევაავლე მზერა, სველი თმები ჩამოსწეწვოდა შეცივრულ სახეზე.

– არ ვიცი, – შეცივრული კანკალებდა, – ორი საათია აქ ვარ, ჩაქრა და ვეღარ დავძარი, ტელეფონი დაჯდა, სატენიც შინ დამრჩა. უცბათ მოჰყვა ყველაფერს. ისე მესაუბრებოდა, თითქო კარგა ხნის ნაცნობი ვყოფილიყავი. ქერთიანის მანქანაში ჩავჯექი. თვითონაც გვერდით მომიჯდა, არავინ გამიჩერა, შემომჩივლა, „კარგია რო არავინ გაგიჩერა“ – გავიფიქრე, გასაღები მომეცი.

– უკეთია გასაღები, – მიმანიშნა.

კარგა ხანს ვაწვალე, მაგრამ არ დაიქოქა, თანდათან აკუმულუტორსაც ძალა ელევოდა.

– ძალიან დიდი ბოდიში, ზარს გავუშვებ თქვენი ტელეფონით თუ შეიძლება, მამაჩემს დაეურეკავ. ტელეფონი მივაწოდე. რამდენჯერმე სცადა ნაცნობ ნომრებზე და, ალბათ, ესეც ჩემი იღბლიანობა თუ იყო, ვერსად დარეკა. ამაზე ძალიან გაგულისდა. მის თვალებში სიბრაზე კრთო-

და და ძალიან ცოტა უკლდა ატირებას, წვიმამ კიდე უფრო მოუმატა, მერე ქარი ამოქროლდა, რომელიც მანქანის ფანჯრებთან აღმუვლდა.

– დედა, რაღა ვქნა, არ უნდა წამოვსულიყავი, ჯაბას გაუხმა თავი. – ჩაილაპარაკა, ვინ იგულისხმა, ვინ იყო ჯაბა, არ ვიცოდი და ვიდრე მე ძრავს გამოცდილი ხელოსანივით ჩავეყურებდი, სველი თითებით ნერვიულად ეწეოდა სიგარეტს. წარმოდგენა არ მქონდა, არასოდეს გამიკეთებია მანქანა, მაგრამ მთავარი ეგ არ იყო, მთავარი ის იყო, რომ გოგოს ჩემი იმედი ჰქონდა, მელოდებოდა. წვიმა წურ-წურით ჩამომდიოდა, მაგრამ ისე მსიამოვნებდა ნეტავ დიდხანს გაგრძელებულიყო ასე, ნეტავ აღარასოდეს გადაეღო, ეწვიმა და ეწვიმა, და როგორც გითხარით, მოხდა ის რაც ხდება მარტივად დაწერილი რომანების სცენებში. დავახურე ძრავას ისე, რომ ხელი არაფრისათვის არ მიხლია და დავჯექი. თეომ მორიდებული, დარცხენილი მზერით შემომხედა „როგორ დასველდა ჩემი გულისთვის უცხო ბიჭი“. მე გავუცინე, გადავწიე გასაღები და დაიქოქა...

ტელეფონის ნომერი მომცა, წასვლის წინ მომისიგნა, ზედიზედ დამიქნია და სწრაფად, ჟინიანად მოაფრთხო

მანქანა.

სველი, წვიმით გაჟღენთილი ვიჯექი მანქანაში და გავცქეროდი გზას, საითაც თეო წავიდა. გავცქეროდი და გიჟივით მეცინებოდა. ბოლომდე მაინც ვერ ვიჯერებდი მეგონა, რო ეს ყველაფერი წარმოსახვა იყო და არა რეალობა.

– თქვი რამე, – მეუბნება გიგა, – სულ ფიქრობ, ფიქრობ რას ფიქრობ, კიბოს წამალს ხო არ იგონებ.

– რა ვთქვა?

– რა ვიცი, რაც გინდა.

– შენ თქვი შენ უფრო ბევრი რამეები იცი.

– მე რა ჩემი ფეხები ვიცი ერთსა და იმავე რაღაცეებს ყვეები.

– ციხეში ნაჯდომი კაცი ხარ, მოსაყოლის მეტი რა გაქვს.

– ციხეში... – თქვა და ჩაფიქრდა, ალბათ ციხის სურათები გაუცოცხლდა, მერე ისევ გამოერკვა, – არ მიყვარს სხვისი ამბების მოყოლა. ყველას თავისი ცხოვრება აქვს, ყველას თავისი ამბავი აქვს მოსაყოლი, მართლა, ამ ციხეზე გამახსენდა, მაღხაზა გამოვიდა, ხო იცი.

– როდის გამოვიდა?

- სამი დღე იქნება.
 - ვერ იცნობ მაღხაზას, ხო გახსოვს მაგის ამბები, რაც იყო.
 - როგორ არ მახსოვს.
 - სულ სხვა ადამიანია, წასვლას აპირებს, საბერძნეთში ეავს ხალხი.
- დაიღალა საქარე მინის საწმენდი, ვერ გამოლია წვიმის წვეთები.
- დღეს არ გადაიღებს, შანსი არ არის, – ამბობს გიგა.
 - ძალიან კარგი თუ არ გადაიღებს.
 - რა მოგწონს ამ წვიმი?
- სართიჭალაც გამოჩნდა.
- არ გაცდეს, ნელა იარე.
- სიჩქარეს მოეუკელი.
- აიქ არის, „პავაროტნიკი“ ჩაურთე.
- მარჯვნივ გადავუხვიეთ. უზარმაზარი ვერხვების ქვეშ, სამიოდე მანქანა ეყენა და მეც იმ მანქანების გვერდით გავეჩერდი. კარის გაღებისთანავე შემოვარდა მანქანაში მწვადის სურნელი.
- მაგარ მწვადს წვავენ, – ჩაილაპარაკა გიგამ, მანქანა

დაგვეტო და სამწვადისკენ ჩქარი ნაბიჯით გავემართეთ, მაგრამ წვიმამ გვაჯობა.

სველი, გაღუმპული ტანსაცმელით შევაბიჯეთ შენობაში, რომლის კედლები გაღაქული ხით იყო მოპირკეთებული. იყო რამდენიმე ღია კუპე, ისე, რო ტანმაღალი კაცი, მით უმეტეს ცნობისმოყვარე, ადვილად შეამჩნევდა ნახევრად დახურულ ოთახებში მოკალათებულ მწვადის მოყვარულ ადამიანებს. ამ კუპეებიდან ბარაქიანად ამოდიოდა თამბაქოს კვამლი და ერთმანეთს ერწყმოდა მწვადის, ლუდის, თუ სიგარეტის სუნი.

– მაგრა დავსველდი, – დაიჩივლა გიგამ.

– მეც დავსველდი, მაგრამ ეგ არაფერი. წვიმაა, მაშ როგორ გინდა? – არ დავდნებით.

– კაი არაყი გვიშველის, სახლის არაყი, აქ ყოველთვის კაი არაყი აქვთ ხოლმე „დამაშნი“. საით დავსხდეთ? კუპეები გატენილი იქნება.

– მოდი ვიკითხოთ.

ამ დროს გამოგვეგება ვიღაც ახალგაზრდა გოგო შესამჩნევად ხელოვნური ღიმილით და მის დანახვაზე გამახსენდა, ერთი ჩემი მეგობრის ნათქვამი, მისი სიძის რესტორანში მოვხვდით ერთხელ თბილისში, მიმტანზე

მომიყვანა, როგორ გააგდეს რესტორნიდან.

გაგდების მიზეზი კი ის იყო, რომ ღიმილი საერთოდ არ იცოდა იმ ეშხიანმა გოგომ. არ იცოდა და ვერც ისწავლა, კლიენტს კიდევ ღიმილი უნდა, რა მნიშვნელობა აქვს როგორი იქნება, მთავარია, რომ ღიმილი ერქვას, ღიმილი იზიდავს ადამიანებს, თუნდაც ყალბი ღიმილი. ასეთი ღიმილი შევამჩნიე ამ გოგოს, რომელიც ჩემი აზრით სოფელი უნდა ყოფილიყო, მიხვრა-მოხვრაზე ეტყობოდა. ყოველ შემთხვევაში მე ასე მგონია. ბარაქიან მკერდზე სახელი ეწერა – თეო და იმ სახელმა უფრო დამაბნია, ის ქერათმიანი გოგო გამახსენა და ის საოცარი შეხვედრა, წელან რომ ვთქვი. მკერდზე გაშტერებით ვუმხერდი და გოგო უხერხულად შეიშმუშნა, არადა მის სახელს ვკითხულობდი.

– კუპეში გვინდა, – უთხრა გიგამ, – არის ადგილი?
თეომ უარის ნიშნად თავი გაქნია.

– ყველა დაკავებულია, გარეთ თუ გნებავთ, – იქვე, შესასვლელისკენ მიგვანიშნა, სადაც მომცრო, მაგიდა იდგა.

– გარეთ არ ტეხავს? – თქვა გიგამ.

– რა ვიცი, პრინციპში რაზე ტეხავს.

– მაშინ დაესხდეთ.

მივუსხედით სუფრაგადაფარებულ მაგიდას. თეომ მოგვიტანა ტყავის ყდაში ჩასმული მენიუ. შევუკვეთეთ მწკადი და ხაჭაპური.

– დასალევი? – მკითხა გიგამ, – რას დალევ?

– რა ვიცი.

– სახლის არაყი ვუთხრათ, ერთხელ დავლიეთ აქ, მაგარი არაყი იყო.

გიგამ თეოს მოუხმო.

– სახლის არაყი ხომ გაქვთ?

თეო თავი დაუქნია.

– ჯერ ერთი ბოთლი მოგვიტა...

გვერდით კუპიდან ხარხარი ისმოდა, უფრო სწორად ჩაბჟირებული სიცილი და უწმაწური სიტყვების რახარუხი. უფრო მოშორებით მდებარე კუპიდან გიტარის დაკვრის ხმა და რაღაც გაურკვეველი სიმღერა.

გარეთ წვიმდა, წვიმდა კოკისპირულად და გადაღების, თუ გამოდარების ნაცვლად უფრო უმატებდა. წარმოსახვაში ჩნდებოდა გრძელი, ძალიან გრძელი გზა, რომელსაც ბოლო არ უჩანდა და თავსხმაში ხეტიალი მინდოდა, გავივლიდი რამდენიმე კილომეტრს და გზის პირზე შევამჩ-

ნეგდი წვიმაში გალუმბულ გოგოს. თითქო სახეზე მასხამ-
და წვიმა. მივეყებოდი ასფალტიან გზას და ვეძებდი... ვიდ-
რე თეო მწვადსა და ხაჭაპურს მოგვიტანდა ავდექი და
გარეთ გამოვედი.

– სად მიდიხარ? – მკითხა გიგამ.

– მოვალ ეხლავე, ორ წუთში მოვალ, – ვუთხარი და
გარეთ გამოვედი, ბარაქიან წვეთებს ყრიდა ენკენისთვის
ცა, სეტყვასავით ცივი წვიმა მოდიოდა, ჩემი მანქანა წვი-
მით გაწუწულ ვერხვის ქვეშ ეყენა, მანქანასთან არც მივ-
სულვარ, ასფალტიან გზას ფეხით გავუყევი.

– სად წავიდა ეს კაცი, სად დაიკარგა? რა უცნაურია,
– ფიქრობდა გიგა, შესცქეროდა შამფურზე წამოგებულ
მწვადს და მელოდებოდა...

2010 წ. 17 დვინობისთვისა

დიცი

აღსარება მტრის საფლავთან

– ესე იგი, არ მოგიკვლია?

– არ მიმიკვლია, ხომ არ დაგიმაღავე? – თქვა ხაზბიმ და სიგარეტს მოუკიდა.

– ყველაფერი სწავლით არის. – დახუჭუჭებული, ქერტლიანი წვერი მოიქექა ჩერმენამ, – რაც მე გურზიანები მიხოცია, იმდენი ასდოლარიანი რო მამცა, ჩემზე მდიდარი კაცი არ იქნებოდა. „დვარეცი“ მექნებოდა ელხოტოვაში. ხომ ნამყოფი ხარ ელხოტოვაში?

– გავლით ვარ ნამყოფი. – ჩაილაპარაკა ხაზბიმ. – მახსოვს, დიდი სახლები იდგა, ეტეობა მდიდარი ხალხი ცხოვრობს.

– უჰ, მდიდარი რომელია... ისე შენი ძმა უფრო მაგარია, მამაშენს ჰგავს. ცხინვალში გვერდიდან არ მომშორდა, ნამდვილი მეომარია.

ხაზბის აღარაფერი უთქვამს, ხეზე მიბმულ მსხვერპლს შეაცქერდა. თითქო უნდოდა მისი თვალებიდან რაღაც ამოეკითხა, მაგრამ მსხვერპლს თვალები დახუჭული ჰქონდა. წარმოსახვაში ის, ალბათ, უკვე სულეთში იყო და იქ დახვედრილ არსებებს ესაუბრებოდა.

* * *

„ცოტაც და ყველაფერი დასრულდება. ალბათ ასე ჯობია. დამღლელია მოლოდინი, განსაკუთრებით სიკვდილის მოლოდინი. ზიხარ და უცდი. ის კი გულის გიწვრილებს ლოდინით და ხარ ამ ცდაში. წარმოსახვაში გვლავენ სადღაც და გაყრიან ღორღიან მიწას. ჭიქა ღვინოსაც არავინ იმეტებს, იმიტომ, რომ მტერს არავინ ეტყვის შენდობას. მტერს...” ამ სიტყვის გაფიქრებაზე გააჟრჟოლა, ეკალმა დააყარა, როცა იგრძნო, რომ მტერში თავისი თავი იგულისხმა და ცრემლი მოაწვა თვალებზე, თუმცა უხმოდ გადაყლაპა კურცხალი. „ვისი მტერი ვარ?” თითქო თოკს უჭერდნენ ყელში და უკანასკნელ სიტყვებს ხრიალებდა, ისეთი ხმა გამოსცა.

ქათამიც კი არ დაუკლავს. სისხლი ყოველთვის აფრთხობდა. ბავშვობიდანვე სხვანაირი თვალთ უყურებდა ფრინველებს, ცხოველებს. რამდენჯერ უფიქრია: „ნეტა როგორ ცხოვრობენ ჩიტები, ან ცხოველებს როგორი წუთისოფელი აქვთ?” მაგრამ ამას ვინ ეტყოდა. სამყაროს გამჩენის მეტმა არავინ იცოდა ეს საიდუმლო. რამდენ მწერალს აუმეტყველებია: ფრინველები, ხეები, ცხოველები... თითქო სული ჩაუდგამთ უნო სულიერი არსებებისათვის მადლიან

შემოქმედებს, მაგრამ სინამდვილეში ხომ არავინ იცოდა, რომელ სულიერს რა საფიქრალი ჰქონდა, რომელი მათგანი რა სამზერით უმზერდა სამყაროს. ეს მარტო უზუნაესმა იცოდა.

ცოტაც და ყველაფერი გათავდებოდა. მისი უიღბლო წუთისოფლის დასასრული დგებოდა.

თავი სიზმარში ეგონა. რამდენჯერ დასიზმრებია კოშმარი და მაჯლაჯუნები, რამდენჯერ აუყვანიათ გილიოტინაზე, რამდენჯერ ჩამოუბია ჯალათს სახრჩობელაზე. ბრძოლის ველზეც დაცემულა მომხდურის ტყვიით. თუმცა, როცა თვალი გაუხელია, ბაღლივით აცქმუტებულა, სხეული ატოკებია. „ცოცხალი ვარ“ გაუფიქრებია და მდიმარი თვალებით შეგებებია მთაგრეხილზე ამოცურებულ დილის მნათობს. სუსხიანი ჰაერი შლეგიანივით შევარდნილა ფილტვებში და ამ სასიამოვნო ტკივილით უგრძვნია სიცოცხლე – გამჩენისაგან ბოძებული ყველაზე დიდი საჩუქარი.

ახლა სიზმარი აღარ იყო. ხეზე სადღეობო საკლავივით მიბმულს ყურში ჩაესმოდა სიკვდილის ყრუ ნაბიჯების ხმა, რომელიც ადამიანის ფეხის ხმას არ ჰგავდა. სხვანაირი ხმა ჰქონდა წყეულს, უცნაურ ხრჭიალს გამოსცემდა.

ცხელოდა. მარიამობისთვის ოქრომნათობს თითქო უნდოდა, რო ერთიანად დაეხარჯა დასახარჯი და აღარასოდეს ანთებუდიყო. აჭერდა გამეტებით. მისავათებული მზერით გასცქეროდა ხვატში გახვეულ ტრიალ მინდორს.

მნათობს ახელა, მოეჩვენა, თუ იმ წამს, მართლა ასეთი ჩანდა. მზეს სისხლი სდიოდა, ძოწისფერი სითხე ღვარად ჩამოდიოდა ზეციდან. თითქო ქვეყნიერების მანათობელსაც ტყვია ესროლეს და ისიც სასიკვდილოდ დაჭრეს.

ყაყანი მოესმა.

მიუყურადა. „აღბათ, ახლა მომკლავენ.“ თვალები დახუჭა. თითქო ცხელი ტყვია შესრიალდა მის მკერდში და უცბად მოუღო ბოლო. „აღბათ, ადვილია სიკვდილი, მოლოდინია რთული და საშიში, თორემ სიკვდილი არაფერია. უცბად მთავრდება.“ თვალი გამოახილა და მიხვდა, რო ჯერ ისევ ცეცხალი იყო. სუნთქავდა. მკერდზე დაიხედა. არც ნატყვიარი ეტყობოდა, არც სისხლი. გაიხედგამოიხედა. ოციოდე ნაბიჯის იქით იარაღასხმული, სამხედრო ფორმაში გამოკევანთული ოსები იდგნენ. სათითაოდ დააკვირდა თითოეულ მათგანს. წყალი მოუნდა. მძიმედ, წვალებ-წვალებით ძლივს გადაყლაპა ნერწყვი. ცემით ჩამტვრეული ნეკნების ტკივილმა გონება ღამის წაართვა.

სუნთქვა უჭირდა. ბრბო ისევ ყაყანებდა. რას ელოდებოდნენ? პატრონი თუ გამოუჩნდებოდა „გურზიას“ და ფულს გადაიხდიდა, გაუშვებდნენ. „ტარზანა“ გაეგზავნათ ოსებს. მას უნდა მოეტანა ამბავი. დედით ქართველი ტარზანა გატაცებული ადამიანების გამოსასყიდი ფულით გამდიდრებულიყო.

გაწამებული დედის სახე დაუდგა თვალწინ, რომელიც დაკარგულ შვილს ელოდებოდა.

ფეხმძიმე მეუღლის სახემაც გაუელვა. „როგორ გავაუბედურე საწყალი გოგო, ცხოვრება გავუმწარე, მთელი წუთისოფელი ქერივი ქალის სახელით უნდა იაროს და ობოლი ზარდოს, რომელსაც ჯერ არ დაუნახავს თვალხილული სამყარო და უკვე ობოლია. თუმცა ერთ დროს იამაყებს, რო გმირი მამა ჰყავდა, რომელმაც საქართველოს გაერთიანებას შესწირა თავი.“ „მთელი ცხოვრება ამით იამაყებს“, – ჩასჩურჩულა ორეულმა.

მაგრამ მაინც ვერ გამხსნევდა. „რა ხანია დასრულდა გმირების ეპოქა“.

– რატომ გგონია ასე? – ისევ გამოელაპარაკა ორეული. – ასე რომ ეფიქრათ ჩვენს წინაპრებს, საქართველოს ნაცვლად რა გვექნებოდა ახლა?

– იმაზე დიდი ბედნიერება რა უნდა იყოს ქართველი კაცისათვის, როცა ყველაზე ძვირფასს – ღვთისგან ბოძებულ სიცოცხლეს შენს ხალხს და მამულს ჩუქნი. იმისათვის, რო შენ ხალხს საგზალი არ გამოედიოს. ამ საგზალით მოდის ერი, ამ საგზალს იზოგებს დღემდე. მარტო ისტორია, მარტო გარდასული ამბები არაფერია. კი იხსენებ, რო ცოტნე გყავდა, ქეთევანი და კიდევ უამრავი სხვა გმირი, მაგრამ შენს დროშიც აუცილებელია გმირების არსებობა, რო ახალ თაობას იმ გმირი წინაპრების არსებობაში ეჭვი არ გაუჩნდეს. ერის ცხოვრებაში დაცემის ჟამი მაშინ დგება, როცა დიდი წინაპრების მიერ დანთებული კელაპტრები ჩაიბუტება და ჩასაქრობად არის განწირული, ჩვენი დროის გმირების თავგანწირვა აძლიერებს იმ კელაპტრების შუქს, თორემ ერთხელ და სამუდამოდ ჩაქრება და ისეთი დღე დაგვიდგება, საკუთარ თავსაც ვეღარ ვიცნობთ. აი, რატომ არის შენისთანა ადამიანების არსებობა საჭირო.

თითქო დამშვიდდა.

ისევ გაიხედა ბრბოსკენ. ოდნავ მოშორებით, იქ, სადაც ოსური სოფელი იწყებოდა, ყავრით გადაფარებული ქვის სახლებით და თელის მარგილებით შემორავებული

ღობეებით, ჭრელთაგშლიანი ქალი შეამჩნია და, მიხვდა, რო ის იყო. იმ ოჯახის დიასახლისი, სადაც ორიოდ კვირა ჰყავდათ მერაღ ბოსელში დამწვდებული და სწორედ ის ქალი პატრონობდა. პურ-წყალს ჩუმ-ჩუმად აწვდიდა. გული კარნახობდა, რო ის ღვთისნიერი არსება იყო, რომელიც დასახვრეტად წაყვანილ მსხვერპლს უთვალთვალებდა. ნეტა ახლოს ყოფილიყო, რო ერთი მადლიერების სიტყვა ეთქვა, სიკვდილის წინ მადლობა გადაეხადა.

ცოტა ხანში აღმართზე „ტარხანას“ თეთრი „ნივა“ გამოჩნდა.

ანდროს არაფერი გაუგია, რა ამბავი მოიტანა ოსმა. მძიმედ სუნთქავდა, თითქო მის წილ ჰაერს ეშურებოდა.

ცას აჰხედა. მზეს ისევ ჩამოსდიოდა სისხლი და ძოწისფერი სითხით ისარგლებოდა ვეება ღრუბელი. თვალები დახუჭა.

* * *

თხრიდა უძალოდ, წვალე-წვალეებით, ჩამტვრეული ნეკნების საშინელი ტკივილით ებრძებოდა სახე და სიმწრის ცრემლები უბრწყინავდა თვალის უბეებში, ოღონდ თავს არ სწევდა, რო მისი ცრემლი არავის დაენახა. მაღ-

მაღე წიხლს უთავაზებდნენ. წაიფორხილებდა, ნიჩაბს ჩამოეყრდნობოდა და ისევ გააგრძელებდა სამარის თხრას, რომელიც ცოტა ხანში ისევ უნდა ამოვსებულიყო. ფორმიან ოსებს იქვე, ხუთიოდე ნაბიჯის იქით ვიღაც ახალგაზრდა კაცი დაეყენებინათ, რომელიც დინჯად, აუღელვებლად იღებდა ვიდეოკამერით – როგორ ათხრევინებდნენ ქართველ ტყვეს თავისი ხელით საფლავს. მაგრამ ეს საფლავი არ ჰგავდა მარტო ერთი ადამიანის სამარეს, თითქო აქ უნდა დამარხებულიყო ქართველების და ოსების მრავალსაუკუნოვანი ურთიერთობა – ავ-კარგიანი ურთიერთობა.

რუსული პირბლაგვი, ახალთახალი ნიჩბით ყამირი ადგილის ამოთხრა ჭირდა, მაგრამ მაინც თხრიდა. თვალებდაძაგრული ჩასცქეროდა საფლავს და მიწის სუნი სცემდა. ახალამოთხრილი მიწის სუნი. მიწა იღრინებოდა და ახალგაზრდა მსხვერპლს მოუთმენლად ელოდა. „უცხო მიწაში ხომ მაინც არ დავიმარხები, ესეც ხომ ქართული მიწაა, წართმეულია, მაგრამ მაინც ქართულია,” მთის წვერიდან უხსოვარ დროში სულმნათი წინაპრების ხელით აგებული სალოცავი უმზერდა ანდროს.

ძალა მთლად გამოეღია, მაგრამ მაინც თხრიდა. ცოტაც და ყველაფერი დამთავრდებოდა.

ბოლო ბელტიც ამოაგდო და ფორმიანებს მუდართი საესე მზერით ამოხედა, რო დროზე ესროლათ.

ერთი, ორი, სამი, გონებაში გადაითვალა, რატომ? არ იცოდა, თუმცა მეტის დათვლა ვერ მოასწრო...

* * *

„გევედრები, ჩემს ოჯახს ნუ აზღვევინებ ამ საშინელ ცოდვას. ვიცი, რომ მათ მიერ ჩადენილ დანაშაულზე ყველამ უნდა ვაგოთ პასუხი, მაგრამ ჩემი ოჯახი ხომ უდანაშაულოა. გევედრები, გვაპატიე! ღაბღაბიანად გთხოვ...“

ბებერი მთვარის შუქზე სალოცავის მთის ფერდობის დაბლა მკრთალად მოჩანდა უსწორმასწოროდ ბელტებში-კოკოლავებული საფლავი, რომლის გვერდით უხმოდ ტიროდა ჭრელთავშლიანი ოსი ქალი.

ანგელოზთა თოვა

რო შედამდება, მერე უნდა აანთოს სანთელი, როცა ყურჭთვალა ღამე დაისადგურებს. მალ-მალე გაიხედება სარკმლიდან, თითქო ეჩქარება, ისეთი დალოცვილი დღეა, ისეთი... აპნისის მზემ გამოაშუქა, უძალოდ, უღიმღამოდ გამოიხედა, მაგრამ მაინც გამოაშუქა.

დღეს მთელი თვალხილული, თუ თვალთუხილავი სამყაროს დაბადების დღე დგება. როგორი სიხარულით ხვდება ყოველი ადამიანი თავის დაბადების დღეს, ადამიანს, ხომ ყველაზე მეტად თავისი დაბადების დღე უყვარს, იმიტომ, რო ამ დღეს მოეგლინა საწუთროს და ამ დღეს დაინახა ზეცისქვეშეთი, ამ დღეს ჩაისუნქა პირველად და ამ დღიდან დაერქვა მოკვდავი, რომლის არსშიც არის რაღაც ბედოერების განცდა. მოკვდავი რო ხარ, იმქვეყნიური ცხოვრებაც გელოდება, ზეცაში ასვლის ღირსი გახდები და იმასაც ნახავ, ვინც ყველაფერთან ერთად შენც შეგქმნა, ვინც შენს ამქვეყნად მოსვლაში რაღაც გარკვეული დრო დაკარგა.

აბა გაიხსენე, როგორ უხარიათ ადამიანებს დაბადების დღეები და როგორი მომზადებულები ხვდებიან, ენით

აუწერელ სუფრებს შლიან, ათასგვარი ნუგბარით უმას-
პინძლდებიან ერთმანეთს.

აბა წარმოიდგინე, რამდენი ადამიანი დააბიჯებს დედა-
მიწაზე, რამდენი ადამიანი აღნიშნავს დაბადების დღეს და
ისიც წარმოიდგინე, ყველა ეს დაბადების დღე რო ერთად
აღინიშნოს. ყველა რო გააერთიანო, რა გამოვა? მთელი
მსოფლიოს, მთელი დედამიწის ზეიმი. მე მგონი ამასაც
ვერ შეადარებ, იმიტომ რო ის სულ სხვაა, ის სხვა განზო-
მილებიდან უნდა დაინახო, რო მერე რაღაც ამქვეყნიური
ფერებით აღწერო.

არადა, ამ დღეს დაიბადა მთელი მსოფლიო, მთელი
დედამიწა. დაბადება უხსოვარ დროში მოხდა, მოზედილი
თიხა, ადამი და ადამის ნეკნი, მერე ედემბადი, რომელიც
რატომღაც ყოველთვის მგონია, რო საქართველო იყო, ანუ
ბიბლიაში ნახსენებ ედემბაღში ქართველების სამშობლო
იგულისხმება. დემეტრე მეფის იამბიკო მიათკეცებს ამ
გუმანს, დედადთისმშობელზე დაწერილი იამბიკო, სადაც
ედემია ნახსენები ღვთისმშობელთან მიმართებაში, ღვთის-
მშობლის სულიერ სამშობლოდაც საქართველო მესახება,
რადგან წილხვდომაში და მერე მის მოქცევაში უდიდესი

ღვთიური ენერგია იყო ჩადებული და ეს სულიერი მსხვერპლიც შემთხვევით არ იქნა გაღებული.

დაბადება, რო ვახსენე უხსოვარი დროისა, ის სხვა დაბადება იყო. ის იყო კაცთა მოდგმის ხორციელი შობა, მაგრამ მაშინ არ არსებობდა სული, ანუ ადამიანმა არ იცოდა თავის დანიშნულება და არც მიზანი არ ჰქონდა, მიზანი, სიცოცხლის ინტერესი და დანიშნულების შეგრძნება მეორედ დაბადებამ მოიტანა, როცა ღმერთი დაიბადა ხორციელად და კაცთა მოდგმა დაიბადა სულიერად. და იმასაც ვფიქრობ, რო არ დაბადებულიყო მაცხოვარი, მერე რა იქნებოდა, ალბათ, ძველი აღთქმის ზოგიერთი ეპიზოდის ნახირად გადაქცეული ხალხი ვიქნებოდით ქვეყნიერების აღსასრულამდე.

მაგრამ დაიბადა და ჩვენც დავიბადეთ. რომელი თაობის ადამიანებიც არ უნდა ვიყოთ, რომელ საუკუნეშიც არ უნდა ვიცხოვროთ, ჩვენც იმ დროს დავიბადეთ, როცა ძე კაცისა გაჩნდა ამ ქვეყნად და ჩვენც ბეთლემის ბაგიდან დავინახეთ ის, რაც მანამდე არ გვენახა და არ ვიცოდით.

ეგ არის რო, მესხიერება გვღალატობს და გვაავიწყდება ყველაფერი, იმდენად ცუდი მესხიერებისანი ვართ, რო საკუთარი ბავშვობაც აღარ გვახსოვს.

დაიბადა და ასე მგონია, როგორი დღეც ახლა დამდება, მაშინაც ეგრე იყო, 2000 წლის წინათ, მაშინაც გამოაშუქა ზამთრის მნათობმა, მაგრამ ზაფხულის მზეზე მწველი იყო. მერე დადამდა და ცაც აყვავილდა. ნაირ-ნაირი ვარსკვლავებით მოიჩითა ცის კაბადონი, ყველა მოკვდავის ვარსკვლავი ერთიანად ანათებდა. ვისიც ოდესღაც ჩამქრალიყო და ჩაკარგულიყო უსასრულობაში, ისიც ჩახახებდა, იმიტომ რო ყველას დაბადების დღე იყო. გალობაც ისმოდა. ანგელოზები დანავარდობდნენ, თეთრი ფრთებით ჰკვეთდნენ წყვდიადს და გალობდნენ, ახლა ჩემი ნათია გალობს: „ოცდახუთსა დეკემბერსა ქრისტე იშვა ბეთლემსაო და აღიღო...“

სადაცაა დადამდება, სადაცაა შობის დამე შემოყოფს თავს სარკმელში და იქ დახვდება აპარპალებული კელატარი, რომელსაც ჩემი შვილები აანთებენ, რო მაცხოვრის დაბადების დამეს, ანთებული სანთლით შეხვდნენ, როგორც ყველა მართლმადიდებელს მოუწოდა პატრიარქმა, რომელიც ყოველთვის იმ საოცარ მოხუცს მაგონებს ქართული მინანქრით შესრულებულ მირქმის ხატზე რო არის გამოსახული.

– ვარსკვლავებია, არ ითოვლებს, – ჩემს ბიჭს მაინც

თავისი ბავშვური საფიქრალი აქვს და ცას ასცქერის, საი-
დანაც უკვე ჩამოიშალა ბინდის მარმაში, ჩამოიშალა და
შობის ღამის წყვდიადში გაეხვა ქვეყნიერება, ასე მგონია,
რო დედამიწის ზურგზე დრო გათანაბრდა და ყველგან
დადამდა, ყველა მოკვდავისთვის შობის ღამე დადგა.

– იქნებ ითოვლოს კიდევ, – ვეუბნები ჩემს შვილს და
მხარზე ხელს ვუთათუნებ, – ეხლა ისეთი საოცარი ღამეა,
შეიძლება ანგელოზების თოვა დაიწყოს.

– რა ანგელოზების თოვა? – მეკითხება გაკვირვე-
ბული.

– ჰო, წამოვა ციდან უზარმაზარი ფანტელები, თეთრი
ქათქათა ფანტელები და დაიფარება დედამიწა.

– მერე თოვლი იქნება.

– ჰო, თოვლი იქნება.

– მერე?

– რა მერე, გადათეთრდება აქაურობა.

– ჩემს ბიჭს სიხარულით აენტო სახე.

ზამთარს თოვლი უხდება. ერთი სული აქვს ნათლიამი-
სის ნაყიდ თხილამურებზე დადგეს. არადა, მიწაზე ხომ
არ ისრიალებს.

მეც წარმოვიდგინე თოვლით დაფარული არემარე, და

სიამოვნებისგან თვალები დაეხუჭე, მეც ბავშობამ წამიღო, გამიტაცა იმ წლებმა, რომლებიც ტვინის ხვეულებში თვლემენ თავისთვის და ხანდახან უცბად დაგაფეთებო ხოლმე. წარმოვიდგინე სიეთორე, თვალის მომჭრელი სიეთორე. რას შევადარე იცით შობადამეს მოსული პირველი თოვლი? თითქო უცოდველი ადამიანების სულებით იყო მოფელი დედამიწა.

ანთებულ კელაპტარს შევცქერივართ ყველა: მე, ჩემი მეუღლე, ბავშვები, დედაჩემი, მამაჩემი, პარპალებს შობადამეს ანთებული კელაპტარი და მის ალს უერთდება ჩვენი ოცნებები, თუმცა მარტო ჩვენი არა.

ღამეში, სიბნელეში კი თითქო ბაღლის ტირილი ისმის, ალბათ არ მოგვჩვენებია, ყველა მოკვდავის ყურს მისწვდებოდა, დაიბადა და მასთან ერთად ჩვენს დავიბადეთ ხელახლა...

ჩვიდმეტნი

შინდისში გმირულად
დაღუპული ქართველი
მებრძოლების ხსოვნას ვუძღვნი ამ მოთხრობას.

– შაკო.

– ჰო.

– ომობანა გინდა?

– ომობანა? მინდა.

– ვინა და ვინ ვითამაშოთ?

– აი, თაზოსაც უნდა, გურიკასაც, ხო გინდა, გური?

გურიკამ თავი დაუქნია დათოს.

– მეც მინდა, – მამუკაც იქ გაჩნდა.

– შენც ხომ გინდა ზაზა? – ახლა ზაზას მიუბრუნდა, რომელიც ყურადღებას არ აქცევდა მეგობრების საუბარს, ბურთს კენწლიდა. ზაზას მარტო ბურთი ჰქონოდა და ყველაფერი ავიწყდებოდა. ლოგინშიც კი ბურთი ედო და ერთავად ოცნებობდა, რო დიდი ფეხბურთელი გამხდარიყო.

– ჰა, გინდა თუ არა? – ისევ შეეკითხა გიო.

ზაზამ პასუხი არ გასცა და გიო გაგულისდა, ბურთი გამოსტაცა.

– რა შეჭამე ტვინი, თუ არ გინდა, ხვეწნას კი არ დაგიწყებთ.

– ვითამაშებ, ოღონდ გერმანელი არ ვიქნები.

– ვაა, გერმანელი არ იქნება, – გამოაჯაგრა შაკომ, – ვითომ რატო, რა წითელი კაკა ხარ?

– ჯერ გავიყოთ, – თქვა გიომ, – მერე ავირჩიოთ ვინ გერმანელი იქნება და ვინ ქართველი.

– არჩევანი, – დაასწრო გურიკამ.

გიოს სახე აელეწა, გული დასწყდა, მაგრამ რაღას გააწყობდა.

– არადანი, – წაიდუდღუნა.

– ზაზა ჩემია, – „ფეხბურთელს“ ხელი მოჰკიდა და გვერდით გადაიყვანა.

– შაკო ჩემსკენ იქნება! – გიომ შაკოს დაადო ხელი.

– მამუკა ჩემსკენ ითამაშებს, – ახლა მამუკა მოიყენა გვერდით გურიკამ.

გიოს აღარაფერი უთქვამს. ბიჭები უკმაყოფილო სახით შეათვალიერა, „რა ეშმაკია“ გული მოუვიდა გურიკაზე, „როგორ დამასწრო“.

ამასობაში გურიკამ კენჭი აიღო.

– თუ ვერ გამოიცანი, გერმანელები იქნებით, კარგი?

– მომეცი ეგ კენჭი და შენ გამოიცანი! – უთხრა გიომ.

– კაი, ეგრე იყოს, – დათანხმდა გურიკა. გიომ კენჭი მუჭში ჩაიღო, მერე ორივე ხელი ზურგს უკან დამალა. კენჭს ხან ერთ ხელში გადაიტანდა, ხან მეორეში, ბოლოს შეუმჩნევლად ძირს დააგდო, ისე, რო ბიჭებმა ვერაფერი შენიშნეს და მცირე ხანში მომუჭული ხელები გურიკას წინ გამოიწოდა:

– აბა, გამოიცანი?

გურიკამ უკირკიტა, უკირკიტა და მარჯვენა ხელზე დაარტყა.

– აბა, გაშალე, – გიომ გაშალა ცარიელი ხელი და გურიკამ იმედგაცრუების ნიშნად ამოიზმუკუნა.

– ეგ არაფერი, – გაამხნევა ზაზამ, – მაინც წააგებენ.

– საიდან დავიწყოთ? – იკითხა გურიკამ.

– საიდან და აიმ თხრილს იქით ჩვენ ვიქნებით, – სოფლის კლუბის უკან ტრაქტორის ციცხვით ამოყრილ მიწის გროვაზე მიანიშნა.

– კაი, გაცოცხლება რამდენჯერ იყოს?

– ორჯერ იყოს, ხო საკმარისია, ბიჭებო?

– საკმარისია, – ყველა დათანხმდა.

– აბა მომეყვით! – შესძახა გიომ და თხრილისკენ მოკურცხლა.

* * *

თვლემაში წასულს, ბავშვობის მეგობრები ესიმზრა. ფიცრისგან გამოთლილი თოფები, თოფებზე დახატული ხუთქიმიანი ვარსკვლავები და უცნაური ფორმის გერმანული დამღები. ესროდნენ და ესროდნენ ერთმანეთს. ზოგი „იჭრებოდა“, ზოგიც „კედებოდა“, მაგრამ ისევ ცოცხლდებოდნენ და კვლავ ბრძოლის ველისკენ მიიწევდნენ.

ეს იყო მათთვის ომი.

ვერც იფიქრებდა, რო ერთ დროს ნამდვილი ჯარისკაცის ფორმას ჩაიცვამდა, ხელშიც ნამდვილ ავტომატს დაიჭერდა და სამშობლოს დაცვა არჩევან-არადანის გარეშე მოუწევდა. „ნეტავ ისევ ომობანას ვთამაშობდე“, – ნატრობდა გიომ, – „ნეტავ ისევ ხის თოფი მეჭიროს და სოფელში დავრბოდე. „ის წლები აღარ განმეორდება, მოგონებებად დარჩა, ვარდისფერი ფარდის იქით არის ის მოგონებები“.

– ვის ელაპარაკები, ბიჭო! – ბადრიმ გაოცებით შეხე-

და, ხო არაფერი მოგელანდა?

გიო ფიქრებიდან გამოერკვა, მეგობარს შეხედა.

– ჰოო, მომელანდა.

– მომე სიგარეტი, დაგრჩა?

ბადრიმ გულის ჯიბიდან სიგარეტის კოლოფი ამოიღო და მეგობარს გაუწოდა.

– ფიქრებში წავედი, ბავშვობა გამახსენდა.

– რა, დროს ბავშვობაა, – ჩაილაპარაკა ბადრიმ, – ვი-
და გაცდის ბავშვობას.

გიომ სიგარეტი გააბოლა და კვლავ ფიქრებში ჩაიძი-
რა. „თითქო ყველაფერი მკვდარია, უსულო სამყაროში
ვართ და ჩვენც უსულო არსებებად გადავექცით. ცას მი-
აშტერდა. მარიამობისთვის ღურღურა მნათობი ისე აჭერ-
და, სუნთქვა ჭირდა. ვეება ტაფობში ხვატი ჩამოწოლილი-
ყო. ბიჭებს გადახედა. ჭადრების ჩრდილში მიწოლილიყვ-
ნენ ღამენათევი ქართველი მებრძოლეები.

– გიო! – ფიქრებიდან გამოერკვა. ზაზა ეძახდა.

– არ მოგშივდა?

გიომ უარის ნიშნად თავი გააქნია.

– მე კი, საცაა ბალახის ჭამას დავიწყებ.

– ცოტაც გაძელი. მაღე გავალთ.

- სოფელში რო გავსულიყავით, რამეს იშოვიდა კაცი.
- კაციშვილის ჭაჭანება არ არის. სოფელში რას იშოვი?
- ვიშოვი, – ჩაილაპარაკა ზაზამ.
- ჰა, ვინ წამომყვება?
- მე წამოვალ! – თქვა გეგამ.

* * *

- სასაფლაოზე მგონია თავი ტო! – ჩაილაპარაკა ზაზამ, – მკედარია აქაურობა, საწყალი ხალხი, გახედე!
- სული ტკბილია, ჯიგარო, – ჩაილაპარაკა გეგამ, – ყველაზე დიდი ქონება ადამიანისთვის სიცოცხლეა, რა ქნან. ჩვენ დავიხიეთ, მაგ უჯიშოების შემოსვლის გამო და მშვიდობიანი ხალხი გაჩერდებოდა? რომელი ეგენიც ვინმეს დაინდობენ, განა ჩვენნაირები არიან, გახსოვს, ოსების სოფელში რო გავჩერდით? თუმცა, შენ არ იყავი, ვახო იყო ჩემს გვერდით. ვახო, ჩვენი, დიდთავა.
- სახლში შევედი, ოსები ცხოვრობდნენ, მოხუცი ცოლ-ქმარი იყო, წყალი ვთხოვე, რო დაგვინახეს წივილ-კივილი ატეხეს. ოსურსა და რუსულს ერთიმეორეში ურევდნენ. – არ დაგვხოცოთო, – გვევედრებოდნენ. ჩვენ

დაგამშვიდეთ. „ნუ გეშინიათ არაფერს გერჩითო,” ვახომ ჩაურუსულა, წყალზე ვართ შემოსული, წყალი დაგვალევინეთო. ვერ დავაჯერეთ, რო მაგათი დახოცვა არ გვინდოდა. ეს ბებერი ოსის ქალი შინ შევარდა და ხელსახოცში გამოკრული რაღაცა გამოიტანა, მუხლებში ჩაგვივარდა, მერე ნაჭერი გამოხსნა, ოქროს სამკაულებს გვაძლევდა. მაგრა გავბრაზდი, – მოაშერეთ ეგ ოქრო აქედან, განა საყაჩაყოდ ვართ მოსულები მეთქი, რუსები მაგას გააკეთებენ? მე მაგათი! აიკლეს ჩვენი სოფლები. ის ბებერი კაცი რაღაცას ბურტყუნებდა, ვახოს ვუთხარი, რას ამბობს-მეთქი. ვერ დაუჯერებია, რო მათ დასახოცათ და გასაძარცვათ არ ვართ მისულიო.

– ჰოდა, უთხარი მაგ დედა... ბებერს, რო თავის ნაბიჭვარ შვილებს, თუ შვილთაშვილებს უთხრას ეს ამბავი. რამ შეაზიზღათ ჩვენი თავი აზრზე არა ვარ. არ ვიცი, ძმაო, ადამიანისთვის სიკეთე გინდოდეს და ის მაინც მტრად მიგიჩნევდეს.

ფიცრით შემოვლებულ ღობესთან კარგა ხნის ამომშრალი ონკანი მოსინჯა ზაზამ.

– მე მგონი, საუკუნე იქნება წყალს არ გაუვლია, ჩაიცინა გეგამ, – წამო აბა, შიგნით შევიდეთ, – რკინის კარს

ურდულის ენა ჩამოუწია და ეზოში შევიდა.

* * *

მახარე კედელს აეკრა. თითქო ქვად გადაიქცა. კარის ჭრიალზე შიში გაუმძაფრდა. „უნდა გავქცეულიყავი“ – გაიფიქრა, – „ეხლა გვიანია, დამინახავენ და მომკლავენ“.

ლაპარაკის ხმაც მოესმა, მიუყურადა, ქართულად საუბრობდნენ, „აღბათ, ოსები არიან, ოსებმა ქართულიც იციან, დამთავრდა ყველაფერი, ესენი ცოცხალს არ დამტოვებენ“.

ბერიკატს ნერწყვი გაუშრა. გულს ბაგა-ბუგი გაუდიოდა.

– არავინ არის, – თქვა გეგამ. ზაზამ სახლის კარი შეაღო და ისევ გამოიკეტა.

ბოსლიდან საქონლის ბლავილი მოესმათ.

– წამო აქეთ, – გეგას ანიშნა, სახლის უკანა მხარეს გავიდნენ, ეზო მავთულბადით იყო გადაღობილი. ბადისკენ ბილიკი მიდიოდა. ბოსელიც იქ იდგა.

– ვინ იცის, რამდენი დღის მშიერია საქონელი.

– ვიღას აქვს საქონლის ჯავრი, – ჩაილაპარაკა გეგამ.

ზაზამ ბოსლის კარი შეაღო და ნიშა ხარმა შებღავლა.

ზაზა თვალეზაწელიანებულ ცხოველს შუბლზე მიეფერა. მერე გარეთ გავიდა, ჩამოშლილ ზვინთან შედგა, ჯერ ეზოს მოავლო მზერა, თითქო გრძნობდა, რო პატრონი სადღაც აქვე იყო. თივა დაიიდლიავა, შეიტანა და ხარს ბაგაში ჩაუყარა.

ისევ დაიბღავლა ხარმა. მახარე ერთხანს კედელს იყო აკრული, მერე სახლის უკან გავიდა და ახლად გაკეთებულ ფარდულში დაიმაღა. „ოსები არიან, ალბათ ხარს წაიყვანენ“. ნიშას ბღავილი მოესმა და გული დაეწვა. „გაიქეცი მახარე გაიქეცი,“ თითქო ვიდაცა ეჩურჩულებოდა. „არსადაც არ გავიქცევი, თუ სიკვდილია, ჩემს სახლში მოგვკვდე ის მირჩევნია, აქედან მკვდარს თუ წამიღებენ“.

– ეტყობა წყალი სწყურია, – დაასკვნა ხარის ბღავილზე ზაზამ, – გავალ იქნებ სადმე იყოს, – ბოსლის წინ მიიხედ-მოიხედა, იქნებ რამე ჭურჭელი ვიპოვო და წყლით საესე ვედროს მოჰკრა თვალი.

– წყალიც გაუმზადებია პატრონს, – თვალეზი გაუნათდა. ვედროს დასწვდა, შეიტანა და ხარს დაუდგა, მაგრამ პირუტყმა პირი არ დააკარა, ზაზას და გეგას შესცქეროდა

და ბღაოდა.

– წავიდეთ, – თქვა გეგამ, – ბიჭები გველოდებიან.

ერთხანს ეზოში იბორიალეს და გეგამ უცბად გალიაში დამწყვდეულ კურდღელს მოჰკრა თვალი.

– შეხედე! – თეთრ ქათიბიან ყურცქვიტასკენ გაახედა ზაზა. ყურებჩამოყრილი კურდღელი მობუზული იჯდა და აკაციის გამოკლერტილ ტოტებს დასცქეროდა.

– მოდი გავუშვათ, თორემ შიმშილით მოკვდება, – თქვა ზაზამ.

– ომში ვართ და კურდღლების გადარჩენაზე ვფიქრობთ! – ჩაეცინა გეგას.

ზაზამ გალიის კარი გააღო, მაგრამ კურდღელი არ იძვროდა. მერე როგორც იქნა ზანტად გამობობლდა, ჯერ ერთ ალაგას გაჩერდა, მიწას ყნოსავდა, მერე ნელ-ნელა, ხტუნვით, ბადისკენ წავიდა.

– სახლში რო შევიდეთ რა იქნება?

– სირცხვილია! – თქვა ზაზამ, – სხვის სახლში ხომ არ დავიწყებთ ბორიალს.

– იქნებ პური იყოს, წყალიც წავიღოთ და წავიდეთ, სხვა ხომ არაფერი მიგვაქვს. გეგამ სახლის კარი შეაღო. ოთახის აღმოსავლეთ კედელზე ახალგაზრდა ქალის შავ-

თეთრი სურათი ეკიდა. ღარიბული აგეჯი ელაგა, ასევე ძველისძველი ტელევიზორი, შუაში უზარმაზარი მრგვალი მაგიდა. რომელზეც წყლით სავსე ძველებური სურა იდგა. გეგამ ჯერ მეგობარს შესთავაზა.

– ძლივს წყლის გემო გავიგე, – ჩაიბუტბუტა ზაზამ და სველ ნიკაპზე, რომელზეც ნაიარევი ეტყობოდა მჯილი გაისვა.

ოთახში ვერაფერი მოიხელთეს, ბოლოს სარდაფში შეაბიჯეს.

– კამპოტები ბლომად ჰქონია მასპინძელს, – ჩაეცინა გეგას, – ჭერმით სავსე სამლიტრიან ქილას დასწვდა, დანით თავსახური მოაძრო და ზაზას გაუწოდა.

ზაზამ ჭერამი დააგემოვნა და ქილა ისევ გეგას მიაწოდა.

– წავედით! – თქვა ზაზამ.

– წავედით.

აივნის ქვეშ, ალუმიის ბოციდან მათარებში გადმოასხეს წყალი და წასვლა დააპირეს.

– ნახე, სად არის ჩამოვარდნილი „სნარიადი“, – ეზოს გვერდით პატარა ბახჩაში ამოთხრილ ორმოსკენ მიანიშნა ზაზამ. რუსების მიერ გამოსროლილ ჭურვს ვეება კაკალი

შუაზე გაეხლიჩა და ნამსხვრევებს სახლის აღმოსავლეთი კედელი ერთიანად დაეცხრილა. აფეთქების წნევას ფანჯრებიც ჩარჩოებიანად ამოეყარა.

უცბათ ხმაური მოესმათ. ავტომატები მოიმარჯვეს.

– მე მგონი ვიღაცაა, წამო, აქეთ, – გეგამ ხელით ანიშნა მეგობარს და ფარდულისაკენ ფრთხილი ნაბიჯით გასწიეს.

ჯარისკაცების დანახვაზე მახარემ პირჯვარი ისახა. ღმერთს გადარჩენას ევედრებოდა.

ფარდულში შესულ ქართველ ჯარისკაცებს ფერდობარგული მოხუცი შერჩათ.

– არ მომკლათ შვილო! – მახარემ ძლივს ამოიღულულა.

– რუსები გეგონეთ? – ჩაეცინა გეგას, – ქართველები ვართ, პაპა. მოდი, ნუ გეშინია.

დაბნეული მახარე თვალებს აცეცებდა.

გეგამ მხარზე მოუთათუნა მოხუცს ხელი.

– არაფერს გერჩით, პაპა, წყალი გამოგველია. საჭმელიც შემოგვაკლდა, ვიფიქრეთ ახლოს სოფელია და იქნებ ვინმე იყვეს დარჩენილიო.

მახარეს თანდათან ფერი მოუვიდა. ჩაცვენილ თვალებ-

ში იმედის შუქი ჩაუდგა და ბებრული ცრემლი წამოადგა, თუმცა ხმას მაინც ვერ იღებდა.

– მარტო ცხოვრობ პაპა?

მახარემ დაკოჟრილი ხელით ცრემლი მოიწმინდა.

– ცოლი შარშან მამიკვდა, შვილები და შვილიშვილები მყამ... სად წავიდნენ არ ვიცი, ალბათ ქალაქში თუ არიან, ნათესავს შეეხიზნებოდნენ. ესე მარტო ვგდივარ. რა ფასი აქვს ესეთ სიცოცხლეს.

– ნუ გეშინია, მაგნაირები გვინახია? – ხელი გადახვია ზაზამ, – ყველაფერი კარგად იქნება.

– ღმერთმა გისმინოთ, შვილო.

– სოფელში სხვები არ არიან? – ჰკითხა გეგამ.

– არ ვიცი, არავინ დამინახავს. გამოცარიელებულია აქაურობა, ესე უპატრონოდ როგორ დატოვეს სახლ-კარი, გაკვირვებასა ვარ, – დაღაწლაწებული მხრები აიხეჩა მახარემ.

– ეგ არაფერი, ჩვენ ხომ აქა ვართ.

– წავიდეთ, ბიჭები გველოდებიან, აბა, კარგად იყავი პაპა, – დაემშვიდობა გეგა.

– მოიცათ შვილო, ცოტა რაღაცეებს გაგატანთ, მე რა ოხრათ მინდა. ერთი ღერი კაცი ვარ, მაინც კრიჭა მაქ შეკ-

რული, აღარც წყალი ჩამდის, აღარც პური.

– იყვეს პაპა, იმდენს მაინც ვერ წავიდებო, ბევრნი ვართ, თან სუ იმოდენები არიან, თითო კამეჩსა ჭამენ, – ჩაიცინა ზაზამ.

– მოიცათ, – აღარ მოეშვა ბერიკაცი და სახლში შევიდა.

– როგორ არის გასაცოდავებული საწყალი, – თქვა ზაზამ.

– რუსები ვეგონეთ.

ცოტა ხანში მახარეს ხმა მოესმათ.

– ჩვენ გვეძახის, – თქვა გეგამ.

– ბიჭებო! – ისევ გამოსძახა მახარემ.

– აქეთ მოდით, – მახარეს სინათლე აენთო მარანში და ქვევრთან იყო ჩამუხლული.

– აემ ქვევრსა, სამეობბას ვხდი ხოლმე, ეხლა თქვენ უნდა მოგიხადოთ.

მახარემ ქვევრს აყალო გადააცალა და ალუმის ჯამი შავად მოლიპლიპე ღომიაურში ჩააყურყუმელავა.

– აბა გაშინჯე, – ზაზას მიაწოდა.

ზაზამ ოჯახი დაულოცა მახარეს, მშვიდობა უსურვა და ღვინით სავსე ჯამი მოიყუდა.

- როგორია? – მოუთმენლად ჰკითხა მოხუცმა.
- აფსუსი იქნებოდა ეს ღვინო რო რუსებს დაეღიათ?
- ჩაეღიმა ზაზას.
- მახარემ ისევ გაავსო ჯამი და გეგას მიაწოდა.
- ჩვენი ბიჭები გაგვინათლოს ღმერთმა, – სევდიანად ჩაილაპარაკა გეგამ.
- მახარემ ვეება კალათში პურები, კიტრი, მწვანილი და რამდენიმე ბუმბულა ყველი ჩაუწყო ბიჭებს და ერთი ძველბური საღვინეც ახალმოხდილი ღვინით გაუვსო.
- რო გამოგელევათ, კიდე გადმოდით, შვილო.
- გაიხარე პაპა! – ხელი ჩამოართვა ზაზამ, – ბიჭებს შენ სადღეგრძელოს დავაღვინებ.

* * *

ისევ იქ უნდა დაბრუნება. თითქო წასვლა გადაიფიქრა. იმ ბიჭებთან უნდა რო დარჩეს. საკუთარი თავისთვის სიცოცხლე ენანება. „ცხოვრება ისევ ისე გაგრძელდება, გაგრძელდება მეგობრების გარეშე, გაგრძელდება საშინელი მოგონებებით, რომელსაც ვერაფრით დავივიწყებ, რაც არ უნდა ვეცადო, სული ყოველთვის ამ უბედურებით მექნება დამძიმებული. რაღაცით მინდა, რო მეც გავიღო ის

მსხვერპლი, რაც იმ ბიჭებმა გაიღეს. მთელი ცხოვრება დამარცხებული კაცის სახელი უნდა ვატარო, მთელი ცხოვრება საშინელი სიზმრების ტყვეობაში უნდა ვიყო. უმარილო ცხოვრებით უნდა ვიცხოვრო, ჩემი ძმაცაცების გარეშე და ასე უნდა გაგრძელდეს: ფიქრში, ოხვრაში, დარდში და ვინ იცის, რამდენი წელი მიწერია ასე სიარული, ასე ხეტიალი. ასე მგონია, რო უკვე დავბერდი. ადამიანს, როცა სიცოცხლის ნერვს უკლავენ, უკვე ბებერია. მთებს გახედა. სადღაც იქვე, მთებთან იყო ქალაქი, სადღაც ძმაცაცები დატოვა. ცხინვალის შუკები ქართველი ბიჭების ცხედრებით მოფენილიყო. წარმოსახვაში ხედავდა, სათითაოდ აკვირდებოდა, სისხლით მოსარგლულ სახეებზე დასცქეროდა. ეყარნენ დაუტირებლები, გაუპატიოსნებლები. რა მაღლი იყო მათზე მიწის მიყრა და ალალი ცრემლი.

ავტომატიანი რუსები დააბოტებდნენ ცხინვალის ქუჩებში და საკონტროლო სროლების მჭახე ხმები ზაფრავდა ისედაც სიკვდილის კალოდ ქცეულ ქალაქს. მერე ვეება ტრაქტორით გაჭრიდნენ უზარმაზარ ორმოს, სადღაც მარიამობისთვის მზეზე უპატრონოდ დაყრილ ქართველ ბიჭებს ჩაუძახებდნენ. ათობით გაციებულ ქართულ გუელს გრუნუნ-გრუნუნით მიაყრიდა მიწას რუსული ტრაქტორი.

თავი ველარ შეიკავა გიომ და ცრემლები დაპაღუპით
წამოუვიდა.

* * *

– ნაბიჭვრებმა, როგორ დაიკავეს ამდენი სოფელი, –
შეიგინა ბადრიმ.

– ავიაცია, რომ არ ყოფილიყო, ჩემი ფეხები, ყველაზე
გოთვერანი არმია შემოგვესია, მაგრამ ხო დაინახე ნიქოზ-
თან, – სიამაყით ჩაილაპარაკა თორნიკემ, – როგორ და-
ვიფრინეთ, მაგათ საერთოდ ცხვირს არ შემოვაყოფინებ-
დით, საჰაერო დანადგარები რო ყოფილიყო, „იგლებით“
ყარეს ამდენი „სუები“.

თანამედროვე საზენიტოები რო გვექონოდა, წაიღებდნენ
ტონობით „ტრუპებს“.

მოურწყაობით ფოთლები ჰქონდა შემჭკნარი ხეხილის
ბაღებს. მიწაზე ვეება ნაპრალები გაჩენილიყო. შუაგულ
ბაღში რამდენიმე ადგილზე პირდაღრენილი ორმოები დაე-
ტოვა მტრის მიერ გამოსროლილ ჭურვებს.

– მომე, ერთი წამი ღურბინტი, – სთხოვა ბადრიმ.

გახედა, დიდხანს ათვალიერა მიდამო, გადახრუკულ,
ნახანძრავი მინდვრის ბოლოს მიტოვებული შენობები ჩან-

და. იქვე, სამხრეთისკენ ლულამოშვერილი ტანკები და-
ლანდა, რომლებზეც ქართული დროშები იყო აღმართული.

– ნეტა რომელი ბრიგადაა.

– რას გაიგებ? – თქვა თორნიკემ, – ისე არიან დაფან-
ტულები...

– ავიდეთ? – თქვა თორნიკემ.

– რაზე ავიდეთ, – ხელი ჩაიქნია თორნიკემ, – აღარა-
ვის ნერვები აღარა მაქ, წავედით, რაც მალე გავშორ-
დებით აქაურობას...

* * *

– წავედით! – ჯარისკაცების გასაგონად თქვა ბადრიმ.

– დავსხედით, – დაიძახა თორნიკემ.

სამხედრო მანქანის ძარებზე შეხტნენ მებრძოლები.

– ზაზა და გეგა არ ჩანან, – თქვა მამუკამ.

– გიო საით არის? – ბიჭებს გადახედა ბადრიმ.

ხის ძირში ჩამუხლული გიო ქალივით ქვითინებდა.
გამოგვალულ მიწაზე მუხლებით იდგა და ღაპაღუპით
ჩამოსდიოდა კურცხალი.

ბიჭების ხმა მოესმა. ღონე მოიკრიბა, წამოდგა და
მანქანებისკენ გაემართა.

– სად წახვედი, კაცო! – უსაყვედურა ბადრიმ და ნამტირალევი თვალებში შეაცქერდა მეგობარს, გიომ თავი ჩაღუნა.

– აგე, ისინიც მოხლახუნებენ, – ჯარისკაცებმა შორიდან მოჰკრეს ზაზას და გეგას თვალი. თორნიკემ სარკმლიდან თავი გადმოყო და დაუყვირა:

– დროზე, რა, როდემდე გელოდოთ?
მანქანების კოლონა მძიმედ დაიდრა.

* * *

სამხედრო მანქანის ჯანჯღარში ჩაეძინა. თვლებში წასულს ესიზმრა, თითქო ქართველი მებრძოლების გვერდით იყო, მტვერში გახვეულ საურმე გზას გახედა და რას ხედავს: დაკლაკნილ სავალზე შუბებაწვართული მხედრიონი მიირწევა. მხედრიონს ბოლი არ უჩანს. თქარა-თქურით მოდიან საუკეთესო ტაიჭებზე ამხედრებული ქართველი მებრძოლები. შიგადაშიგ ომახიანი შეძახილები ისმის. გიომ შავ-შავ ულაყზე იჯდა. ხელში დროშა ეპყრა, რომელზეც წმინდა გიორგი იყო გამოსახული. შუბის წვერებზე ცეცხლს ანთებდა ზაფხულის მნათობი. დიდი ბრძოლა მოეგოთ ქართველებს...

რამდენიმე წუთიანი თვლემა და საოცნებო სიზმარი გაჰქრა. ძილი უეცარმა სროლამ დაუფრთხო.

უაზროდ იყურებოდა, ცხენოსნები არსად ჩანდნენ, არც ხუთჯვრიანი დროშები ფრიალებდა. არც ქართველი მებრძოლების მხიარული ყიჟინა გაუგია. ხედავდა დაბნეული ჯარისკაცების დამფრთხალ სახეებს და ესმოდა მებრძოლების ყვირილი. ბადრის ხმაც გაარჩია.

– არ დაიბნეთ, რუსები არიან მაგათი დედა!

გიოს ყურს თორნიკეს ხმაც მისწვდა:

– ქართული დროშა აქვთ აღმართული, მოგვატყუეს.

– დავაი, პოზიციები, არავინ არ დაიხიოთ! – ავტომატებიდან გაუხსნეს ცეცხლი. გვერდით, სულ რაღაც ორმოციოდე ფეხის გადადგმაზე რკინიგზის ლიანდაგი გადიოდა, სადაც ბარე ორი ათეული წელი იყო, რაც მატარებელს აღარ გაეგლო. რკინიგზის ხაზის გვერდით მიტოვებული ძველი შენობები იყო. იმ ადგილთან, სადაც ქართველი ჯარისკაცების მანქანები გაჩერდნენ, ხუთასიოდე ნაბიჯის მოშორებით ძველი წისქვილის შენობასთან რუსული სამხედრო ტექნიკა იდგა. ოდნავ წინ, ჭადრის ტოტეზით შენიღბულ „ბემპეებზე“ რუსებს ქართველი ჯარისკაცების მოსატყუებლად ხუთჯვრიანი მოალაფებული დროშა

აღმართათ.

– რამდენი მანქანაა? – იკითხა რუსების ახალგაზრდა მაიორმა, რომელიც ეროვნებით ყაბარდოელი იყო.

– ოცდაათამდე იქნება, – უპასუხა ოცმეთაურმა.

– არც ერთი ცოცხალი არ უნდა წავიდეს. ეხლა ვაჩვენებ, როგორი მებრძოლები არიან.

– ხომ ხედავ? – ოცმეთაურს მიუბრუნდა, – სად გამოგვადგა ეს დროშა, არხეინად მოდიოდნენ. ომი დამთავრებული ეგონათ. ახლა უშველონ ამერიკელებმა.

რუსებმა ჯავშანტექნიკიდან ისეთი ცეცხლი გახსნეს კაცს მეორედ მოსვლა ეგონებოდა. ქართველებმა მიტოვებულ შენობებთან მოასწრეს თავშეფარვა და საპასუხო ცეცხლი გაუხსნეს. მაგრამ მთავარი ძალა გაიფანტა. ვინც მოასწრო, მანქანებიდან ჩამოხტა და ბაღებზე გაქცევით თავს უშველა. ხოლო ოციოდე მებრძოლი რუსების სამიზნეზე მოჰყვა და აქედან გაღწევა წარმოუდგენელი იყო. მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრქვევებიდან ცეცხლის წვიმა მოდიოდა. ჩამობნელდა. უცნაური წყვდიადი ჩამოწვა. თითქო აპოკალიფსური ამბები ცხადდებოდა. ბადრი ბიჭებს ამხნევებდა. ხმა ჩახლქოდა, მისი შეძახილი მაინც ესმოდათ ჯარისკაცებს. გიო მომცრო, კედლებდაბზარულ შე-

ნობას ამოფარებოდა და მტერს იქიდან ესროდა. ხვდებოდა, რო უაზრო იყო ეს ბრძოლა, რადგან წინ ურიცხვი მტერი იდგა, სისხლით დაურწყულბელი მტერი და ოციოდე ქართველი მებრძოლი ამდენ დამპყრობელს ვერ გააბრუნებდა. თუმცა, მაინც უნდა ებრძოლათ და იმ კითხვას, რომელიც ბავშვობიდან ხშირად უჩნდებოდა – „ნეტა როგორ წირავდნენ სამშობლოსთვის თავს ქართველები“ – სწორედ ახლა უპოვიდა პასუხს. „ამ დროს, გადამწყვეტ მომენტში, ალბათ, ყველა ქართველი ერთნაირი ხდება, მე ასე მგონია, ყველანაირი ფიქრი გიქრება, მარტო ერთ წერტილს ხარ მიშტერებული, წერტილს კი არა ნათლის სვეტს და ის ნათლის სვეტი სამშობლოა“. აი, თურმე რატომ ესიზმრა საუკუნის წინანდელი ქართველი მებრძოლები გიოს, ისინი ყველანი სამშობლოსთვის დაღუპული მეომრები იყვნენ, ზოგი არაბებთან, ზოგი ოსმალებთან, ზოგიც სპარსელებთან. გიოც იმიტომ იდგა მათ გვერდით, რო მასაც თავი უნდა გაეწირა მამულისათვის.

– ბადრიიი, ზაზააა, თორნიკეე, რუსლააან... ნუ გეშინიათ ბიჭებოო! – თვალვებანებული გიო მეგობრებს ამხნეევებდა.

ცოტა ხანში რუსების რამდენიმე ჯავშან-მანქანას ცე-

ცხლი ავარდა. რკინიგზის ლიანდაგის გვერდით შენობის კუთხეში ჩასაფრებულ თორნიკეს ტანკსაწინააღმდეგო ჭურვის სატყორცნი გაედო მხარზე და მიზანს არ აცემა.

რუსების მაიორს სიმწრის ღუჭი მოსდიოდა.

– თქვენი დედა!.. – აგინებდა რუს ჯარისკაცებს, – რისთვის ყრისხართ?!

– ბევრნი არიან, – აღმოხდა ერთ რიგითს, რომელსაც ყაბარდოელმა ოფიცერმა ალიყური აჭამა.

– თქვენზე ბევრნი არიან?

გააფთრებულ ბრძოლას დამთავრების პირი არ უჩანდა. მაიორი გინებით რაციას დასწვდა და დამხმარე რაზმს გამოუძახა...

* * *

– არც ერთი ჩვენთაგანი ტყვედ არ ჩაბარდება! – თქვა ბადრიმ და მტრის ადგილსამყოფელს ნაღვერდლიანი თვალებით გახედა.

– სანამ ტყვიები გვეყოფა, გვეყოფა... მერე გულის ჯიბეზე ჩამოკიდებულ ხელყუმბარაზე მიანიშნა თორნიკემ.

ისევ განახლდა სროლა. ახლა უფრო მეტი ძალებით შეუტოეს რუსებმა. ცეცხლის ნახევარწრე თანდათან ახ-

ლოვდებოდა და გრძნობდა გიო, როგორ ჩერდებოდა მისი უახლოესი მეგობრების გულის ფექვა. ქართველების წინააღმდეგობაც შენელდა.

შეშლილი სახით გაჰყურებდა თანამებრძოლებს. ზოგი ზურგით მიყდნობილი გარინდებულიყო კედელთან, უკვე მარადისობასთან შერწყმული, ზოგი პირქვე ეგდო მიწაზე.

ბოლოს მარტო გიოს ავტომატის ხმა ისმოდა, თუმცა...

ავტომატი კედელზე მიაყუდა. იქაურობა მოათვალმზერა. აღარც თორნიკე იყო ცოცხალი, აღარც ბადრი, აღარც რუსლანი...

საშინელი ხმით დაიღლიალა და ენით აუწერელი სიმწარე და ბოღმა დაეფინა მის განწირულ ხმასთან ერთად იქაურობას.

თვალზე ბინდი ჰქონდა გადაკრული.

ჩაიმუხლა და კვნესა მოესმა. აქეთ-იქით გაექცა მზერა. ტყვიებს აღარ მორიდებია. ჯერ ბადრის მივარდა, მაგრამ მის გაციებულ მაჯას კანკალით გაუშვა ხელი. რუსლანს თვალები დაუხუჭა. თორნიკე... თორნიკე ცოცხალი იყო, თუმცა ოდნავდა ფეთქავდა. წვალებ-წვალებით გადაახოხა შენობის უკან. მეგობრის სისხლით მოესარგლა სახე და ხელები.

რუსული ლაპარაკი გაიგონა. მერე სათითაო გასროლა. გადამთიელები დახოცილ ქართველ ჯარისკაცებს, ყაბარდოელი მაიორის ბრძანებით „კონტროლკებს“ უკეთებდნენ.

გიო თორნიკეს ჩაეხუტა, თითქო ჭირისუფლობას უწევდა. თორნიკეს სისხლს მისი ცრემლი შეერია. მთებს გახედა, მარიამობისთვის ბინდის ქსოვილში გახვეულ მთებს, ეგებ არც იყო ბინდი და გიოს ეჩვენებოდა, მისთვის მარადიული ღამე დგებოდა. გულის ჯიბეზე წამიერად გაიკრა ხელი. გირჩის მსგავს ყუმბარას, კბილებით წააძრო თავი და თვალები დახუჭა...

* * *

ის ადგილი არავის განსასვენებელს არ ჰგავს. ბევრი საფლავი მინახავს. მინახავს ჩემი სოფლის ეკლესიის გვერდით ძველისძველი სამარხების ქარაგოზიანი ქვები, წარწერები რო ხავსშია შემალული. უფრო ახლებიც მინახავს, ჟანგიანი მესრებით შემორაგვული, უფრო ახლებიც თეთრი, თუ შავი მარმარილოთი მოპირკეთებული და კიდევ უფრო ახლებიც, ბორცვაკოკოლავებული, ჯერაც დაუმჭკნარი გვირგვინებით, სადაც თავსა და ბოლოში სანთელმიმდნარი ქვებია ჩარტობილი.

ის სულ სხვაა, იმიტომ რო საფლავი არ არის. ის არის ადგილი, სადაც ერთად ყრია ჩვიდმეტი მუჭა მიწა. იმ მიწაში შინდისში გმირულად დაცემული ჩვიდმეტივე ქართველი ჯარისკაცის სისხლი ერთად არის შერეული.

ცხოვრების ციციქნა ეპიზოდები

– რომელზე გავა?

ყურადღებას არ მაქცევს, რაღაცას ჩაჰკირკიტებს.

– ქალბატონო!

შენც არ მომიკვდე. თითქო უჩინარი ვიყო და ვერცა მხედავდეს. გავგულისდი, მაგრამ ქალია და რა უნდა ვუთხრა. ჩავახველე, მაინც არაფერი. ამასობაში ვიღაც უღვაშებიანი კაცი მოვიდა და დამტვრეული ქართულით შიგადაშიგ რო რუსულ სიტყვებს ურევდა ჰკითხა:

– „ბათუმზე“ ორი ლუქსი, თუ შეიძლება.

მაშინვე მიაქცია ყურადღება. ქაღალდებს თავი მიანება. სათვალე მოიხსნა.

– დაახლოებით ერთ საათში ჩამოდგება. ორი ლუქსი, ხომ.

უღვაშებიანმა თავი დაუქნია. საღაროში მომუშავე ქალმა, რომელიც ორმაცდაათს იქნებოდა მიტანებული, ბილეთები შეავსო. ამასობაში მგზავრმა საფულე ამოიღო, ფული გადათვალა და ციციქნა სარკმლის ქვეშ შეაცურა.

რაღაცნაირად მომინდა, რო ამ ქალისათვის ერთი გვარიანად მეგინებინა, მე ამის...

თუმცა, ვერც შევაგინე და ვერც ვერაფერი. ფული გა-
ვუწოდე, ლუქსი ნომრის ბილეთი გამოვართვი და წამო-
ვედი.

როგორ უცბად შემოგვადნა ზაფხული, როგორ უცბად
გაიპარა დღეები. ისეთი ლუნგი დღეები იყო, ისეთი და
თვალის დახამხამებაში მოგვადგა ზამთარი. გიორგობისთ-
ვის მზემ ძალა დაკარგა, გვიანი შემოდგომის ფერები
ჩამოიდვარა მთებზე, ბუნება უკანასკნელ დღეშია, სულს
ლაფავს, გალოპრილი, გაძარცვული ჭალები საცოდავად
მოჩანს მტკვრის პირას. ცოტაც და გვიანი შემოდგომის ამ
უცნაურ ფერებს, რომელთაც ვერცერთი სიტყვით ვერ
გადმოსცემ, სითეთრე შეენაცვლება და როგორც ჭირისუფ-
ლებისგან გაპატიოსნებულ, გამოგლოვილ ცხედარს, ისე
წააფარებს ქრისტეშობისთვე ნასრანისფერ სუდარას. მა-
ნამდე გიორგობისთვე ჭირისუფლობს ბუნებას. უფოთლო
ხეებს ეჩურჩულება, ამხნევენს. არაფერი იკარგება ამ წუ-
თისოფელში არაფერი ქრება უკვალოდ. ის სამი თვეც
მალე გაირბენს. დრო მარტო სიცოცხლეზე არ მოქმედებს,
დრო სიკვდილზეც მუშაობს, წავა ქრისტეშობისთვე, მერე
აპნისი, მერე... ხეში წყალი ჩადგება, სიცოცხლე აფუთ-
ფუთდება, ყინული გალხვება, წყალი ახმაურდება, ბზეწვია

ჩიტი შემოჯდება გაზაფხულის მახარობლად ხის კენწეროზე... ნუ გეშინიათ ამშვიდებს გიორგობისთვე. გაძარცვული ხეებიც ჩუმად არიან, სხვა გზა არცა აქვთ.

ბაქანზე კანტიკუნტად ირევიან მგზავრები. დავდივარ, ბოლთას ვცემ. ერთი სული მაქვს, როდის შემოიჭრება კივილით მატარებელი.

ერთი საათის წინ დამირეკა. არა მანამდეც მირეკავდა, მაგრამ ბოლოს ერთი საათის წინ დამირეკა.

– ერთად წავიდეთ ბათუმში, რაღა დროს ზღვაა, წავიდა, გაიწურა ზაფხული, აცივდა. მე მგონი, ჩვენს მეტი აღარც არავინ იქნება, მაგრამ ეგ არაფერი ჩვენ ხომ არანორმალურები ვართ, უფრო სწორად გიყვები. თუმცა, ეგ არაფერი, ვითომ ზაფხულია, ვითომ პაპანაქება სიცხეა, ვითომ ბევრი ხალხია, ვითომ, ეგ არაფერი, მთავარი ის არის...

– რა არის მთავარი? მთავარი ის არაის რომ ჩვენ ერთად ვიქნებით, ერთმანეთს გულისნადებს გავუმხელთ, მერე ზღვასაც გავანდობთ ჩვენს გრძნობებს...

– ხომ გეგონა?

– რა მეგონა?

– ის, რო ყველაფერი დასრულდა, ის რო ასეთი რამე

არასოდეს მოხდებოდა, მეც ეგრე მეგონა და რო მეგონა ვძლიე საკუთარ თავს და იმიტომაც გადავწყვიტე შენთან ერთად რამდენიმე დღის გატარება. თანაც, ზღვის პირას, თანაც იმ დროს, როცა პლაჟზე კაციშვილის ჭაჭანება არ იქნება, მაგრამ...

– ფეხებზე მკიდია.

– მეც ეგ მამშვიდებს, რო გკიდია, რაღაც თავისუფლება რო აღმოაჩინე შენში ეგ მახარებს.

– არასოდეს მილაპარაკია შენთან ასე გულახდილად. ნერვოზი მიშრება.

– გესმის?

– ჰო მესმის.

– რაღაცისგან მინდა რო გავთავისუფლდე. საკუთარ თავს ვებრძვი და ვხვდები, რო ეს ბრძოლა აუცილებელია, იცი რამდენ რამეებს აღმოაჩენ შენში? ძაან ბევრ რამეს. იმდენი რაღაცაა ჩამალული და ჩვენ აზრზე არ ვართ.

– მპწა, – კოცნის ხმაა, – ერთი სიტყვით მივდივართ. ზღვის ხმა თუ ჩაგესმის?

– მე ჩამესმის, გეფიცები. მატარებლის კივილი, ზღვის ხმაური და შენი სუნთქვა. ძაან მაგარია, მწერალი რო ვიყო აუცილებლად დავწერდი.

– რას?

– რაღაცას, მაგალითად სასიყვარულო რომანს და ათას რაღაცას გამოვიგონებდი, თუმცა გამოგონილიც არ იქნებოდა, ეს ყველაფერი ისედაც მოხდებოდა, სხვანაირად რო წარმართულიყო ცხოვრება.

ცარიელ ღიანდაგს გავცქეროვარ. სადაცაა კივილით შემოიჭრება ჩქაროსნული მატარებელი. წარმოსახვაში უკვე ვხედავ, როგორ მოჰქრის, როგორ მოაპობს სივრცეს, ისიც იმ მატარებელშია. სარკმელს მიყრდნობილი გარინდებული გასცქერის მთებს, ოქრო ჩამოღვენთილ მთებს, რომლებიც გარბიან, გარბიან და ისევ იქ რჩებიან, თუმცა, მას ეჩვენება, რო გარბიან ისე როგორც ბევრი რამე გვეჩვენება. ცხოვრება მოჩვენებებითაა სავსე, ხან გვჯერა ამ მოჩვენებების, ხანაც გვაიძულებენ რო დავიჯეროთ. გასცქერის და ფიქრობს რაღაცაზე. მე მგონი ჩემზე, იქნებ სხვა რამეზეც, თუმცა მე ასე მგონია და მინდა რო ასე იყოს. ცხოვრებამ რაღაც უცნაური კადრებივით ჩარბინა ჩვენს თვალწინ. ისე ჩაირბინა რო ხეირიანად ვერც კი მოვასწარიო დანახვა, რო ერთხელ კიდევ შეგვევლო თვალი. ყველა ადამიანს შეუძლია გარდასული დღეების დაბრუნება, უფრო სწორად ხელახლა გავლა, თუკი მოისურვებს,

მაგრამ ადამიანი თავის წარსულს გაუბრუნდა, ბევრი იტყვის, რო არ გაუბრუნდარი, მაგრამ გაუბრუნდა. გვიანი შემოდგომის თელხი სისინებს, ხან ბაქანზე შემოიჭრება მოახლოებულ ზამთარს შეგვახსენებს, ხან მტკვრის პირზე გაინავარდებს და იმ გაძარცვულ საცოდავ ხეებს, ერთი ფოთლიც რო აღარ შერჩენიათ, ერთხელ კიდევ გაწკეპლავს. „ეგეც თქვენა, თქვე უფოთლოებო თქვენა, გეგონათ რო სულ მწვანედ იქნებოდით?!“

მე ისევ ცარიელ ღიანდაგს გავცქერივარ, რომელიც უაზროდ გატარებულ ცხოვრებას მაგონებს. უცბად დაიკვილა მატარებელმა, ფიქრები გამისხლტა, თვალი გამეჩქა შორს, ძალიან შორს და ჩქაროსნის წითლად შეღებილი ცხვირიც გამოჩნდა, გული ამიჩქარდა. ტელეფონი ამოვიღე უბიდან.

- აქ ვარ.
- სად ხარ?
- ბაქანზე გელოდები.
- რომელია შენი ნომერი?
- 37.
- კაი.

ისევ დაიკვილა მატარებელმა და ასე მეგონა, ჩემი გუ-

ლის ხმა გამოსცა.

მერე როგორც იქნა გაჩერდა, ერთი ორი მგზავრი ჩამოვიდა, ბაქანზე მყოფი ოცამდე მგზავრი კი თავის ბარგიანად მატარებელმა გადაყლაპა.

ავსტი და დავიწყე ნომრის ძებნა. ვაკვირდები ჩქაროსნის თეთრად შეღებილ კუპეებს.

– 23-24 აქეთ უნდა იყოს, – ვბუტბუტებ ჩემთვის. თან უფრო მიჩქარდება გულის ცემა, თითქო ხელახლა იწყება ცხოვრება, მამაძაღლი ცხოვრება, როგორც პაპახემი იტყოდა ხოლმე. რამდენი წელია არ მინახია, შეიცვლებოდა, შეიცვლებოდა აბა რა, ამხელა დრო გავიდა, მეც შემომეპარა სიბერე, საგუგულო თოვლივით გამითეთრდა თმა. ისიც შეიცვლებოდა ალბათ, მაგრამ ძველებური ეშხი მაინც ექნება, როგორ მაინტერესებს, ღმერთო, საათი თითქო უკუღმა ატრიალებს ისრებს, აგერ 37. მცირე ხანს გავჩერდი, ვიდრე კუპის კარს შევაღებდი. გავჩერდი, კარს მივაშტერდი. თითქო ხელები აღარ მემორჩილება, რო გავაღო, აქამდე მოვედი, აქამდე მოვაღწიე და დამთავრდა, ნაბიჯს ვეღარ გადავდგამ. ჩემს მაგივრად თითქო სხვამ შეახო სახელურს ხელი. ჩამოწია და კუპის კარი გააღო, მზერა შეეარდა და ძებნა დაუწყო ადამიანს, რომელიც სა-

რკმელთან იჯდა და მელოდებოდა.

თუმცა... იქ იჯდა მოხუცი ცოლ-ქმარი, რომელიც ერთ-მანეთს ეალერსებოდა. ბოდიში მოვუხადე, მაგრამ ჩემს დანახვაზე რეაქცია არ ჰქონდათ. კარი მივკეტე და ნომერს დავაკვირდი, თვალი ხომ არ მატყუებს-მეთქი ნამდვილად 37 ეწერა. ტელეფონი ამოვიღე და დავურეკე.

- ვერ გიპოვე.
- როგორ ვერ მიპოვე?
- ხო ოცდაჩვიდმეტი მითხარი.
- ოცდაჩვიდმეტი არა, ორმოცდაჩვიდმეტი.
- ჰო, კაი.

გამოშტერებული დავაბოტებ. რატო გავიგე ოცდაჩვიდმეტი, ეგ არაფერი. ორმოცდაჩვიდმეტიც აქვე არ არის? მატარებლის სარკმელთან დაისდამე მოგოგმანდა უკვე. მთების მაღლა ვარსკვლავები მიაქსოვა ცის მარმაშს უჩინარმა. ორმოცდამეჩვიდმეტე კუპესთან გავჩერდი.

„რა ვუთხრა პირველი სიტყვა შეხვედრისას“. ვფიქრობ ჩემთვის. რა მნიშვნელობა აქვს მთავარია რო შევხდები. ჰო, მაგრამ რაღაცა ხომ უნდა ვუთხრა. თავისით მოვა ის სიტყვები, თავისით გაჩნდება. ახლა უფრო დავიმორჩილე ხელი სახელური ჩამოვწიე, კარი გავაღე და...

ორი შუახნის ქალი იჯდა არაქართული წარმოშობის, სიმართლე რო ვთქვა, რა ენაზე საუბრობდნენ, ვერ გავიგე.

სახეზე თითქო ცეცხლი მიკიდია. გეგონება სიზმარში ვარ და სწორედ სიზმრის გმირი მელაპარაკება ტელეფონით. სახეზე მოვისვი ხელი, უაზროდ მოვისვი, ცხადია, ცხადი. მითხრა ორეულმა. ისევ ამოვიღე ტელეფონი, ვიღაც უცნაურმა ქალმა მიპასუხა, რომელიც ყველას ერთნაირი ხმით ელაპარაკება: „გასულია მომსახურების ზონიდან“. ისევ დავრეკე, ისევ იმ საზიზღარი ქალის ხმა ისევ ისევ... კუპის კარი გავადე და ისეთი მივახეთქე, რო ორივე მანდილოსანი გულგახეთქილები გამოცვივდნენ, რაღაცა უჩემთვის გაუგებარი სიტყვები დამაყარეს. წადით თქვენი! ხელით ვანიშნე, რო ვაგინებდი. ისევ დავრეკე, არაფერი. გიჟის ნაბიჯებით ჩავედი ბოლო ვაგონამდე. სარკმელი გავადე და უცბად შემოვარდა მატარებელში გიორგობისთვის სუსხი, რომელსაც არ ბილეთი უნდოდა, არც არაფერი, თამბაქო გავაბოლდე.

– რატო აქვს გამორთული? ვკითხე ჩემს თავს და აფუთფუთდა ათასგვარი ეჭვი, იქნებ სულაც ბატარეა დაუჯდა და ვერ მიკავშირდება, მაგრამ ნომერი, ნომერი. იქნებ ნომერი შეეშალა. როგორ შეეშლებოდა, რა ვიცი

აბა, მაგნაირები ეშლებათ? ვაპატიებ, ყველაფერს ვაპატიებ. ცხოვრების ამ ციციქნა ეპიზოდის გაცოცხლებისათვის ყველაფერს ვაპატიებ, ვლაპარაკობ ჩემთვის. თუმცა კი არ ვლაპარაკობ, გიორგობისთვის დაისდამეს ვეწურჩულები, რომელიც ჩქაროსნის სარკმელზე ჩამომჯდარა და მომდევს, თავს არ მანებებს. რა გავაკეთო ახლა მარტო დაისდამეს ვესაუბრო, თუ მოვძებნო, ისევ დავრეკე, გასულია...

ავდექი და „პრავადნიკივით“ დავიწყე ჩამოვლა. ხან ერთ კარს ვაღებ, ხან მეორეს, ზოგან ბებრები არიან და ხვრინავენ, ზოგან ახალგაზრდები წვანან და ვნების მორევში ჩაძირულან. მატარებელში მძაფრდება ვნება, ალბათ ასეა. ზოგან ქალები, ზოგან ბავშვები, ზოგან, დაკეტილი მხვდება კარი, ვაბრახუნებ, იმათაც მატარებლის გამცილებელი ვგონივარ და მიღებენ კარს, მერე მე ბოდიშს ვუხდი შეწუხებისათვის, ზოგი საერთოდ არ ადებს. ჩავეე ბოლომდე, ჩავეე, არ არის... სარკმელს მივეყრდენი შუბლით, ნაცემ-ნაგვემივით მივეყრდენი და მანუგეშებლად ისევ დამეს მივენდე.

თითქო უდაბნოში ვარ. არავინ არსებობს ირგვლივ. მატარებელში ერთი უბედური მგზავრია მხოლოდ და ის მგზავრი მე ვარ. სად ჯანდაბაში მივდივარ არ ვიცი. მისი

სიტყვები მახსენდება, მატარებლის კივილი, ზღვის ხმაური და შენი სუნთქვა... ისევ გამახსენდა ტელეფონი, დავრეკე და ამჯერადაც გამორთული ჰქონდა. მემანქანის ოთახილა დარჩა.

„სად არის?“ – ვლაპარაკობ ჩემთვის. რომელ კუპეში, ხომ არ გამომრჩა. არაფერი გამომრჩენია, ყველა ოთახი ვნახე.

თანდათან დაიფერფლა გიორგობისთვის გრძელი ღამე. უძილო თვალებს შეეფეთა დილის ნათელი. ზღვის სიახლოვე ვიგრძენი. ზღვაურმა მომიღიტინა სახეზე.

ჩქაროსანი თითქო სამუდამოდ დადუმდა. ნელ-ნელა ჩამოიცალნენ ღამენათევი მგზავრები. სათითაოდ ვაკვირდები სახეზე. გიჟივით ვაკვირდები, იქნებ ისე შეიცვალა რო ვერ ვიცანი, ჰა? ვეკითხები ჩემს თავს, სახეს მარიდებენ მგზავრები, უეჭველად გიჟი ვონივარ.

ბოლო მგზავრიც ჩამოსტა...

სიზმარივით გაქრა ყველაფერი, იქნებ მართლა სიზმარი იყო. მომეჩვენა, ალბათ, არც დაურეკავს და არც არაფერი, ეს ნომრებიც მომეჩვენა. ტელეფონი გავსინჯე, მისი დარეკილი ისევ ახსოვდა ტელეფონს.

ჯერ ისევ ეძინა ქალაქს. მიუსაფარი კაცივით გავუყევი ქუჩას.

კაციშვილი არ ჭაჭანებს თვალუწვდენელ ქვიშის ნაპირზე. მარტო მე მივუყევი, მარტო ჩემი ნაკვალევი რჩება. ზღვამ ნელ-ნელა გაახილა თვალი. ღამენათევი ტალღები შეარწია, გაიზმორა და ცოტა გაუკვირდა, ამ ზამთრის პირას ნეტავ ვის გავახსენდიო. რა იცოდა, რო მეც მასავით მარტო ვიყავი.

მზეს თითქო ამოსვლა დაავიწყდა, კარგად მოთენდა, მაგრამ გიორგობისთვის მნათობი მაინც არ ჩანდა.

მერე უცბად ტელეფონი აწკრიალდა. დაგხედე, ის იყო.

ხელი ამიკანკალდა, ერთი ხანობა გადავიფიქრე, რო მეპასუხა, მაგრამ მივხდი, რო ამას ვერ შევძლებდი.

– ჩახვედი?

– ...

– გესმის ჩემი?

– მესმის.

– ჩახვედი?

– ჩავედი, რატომ...

– არა უშავს, მესმის ზღვის ხმაური და შენი სუნთქვა, და კიდევ... დავრწმუნდი, რო გიყვარვარ.

ამირანის ზედაშე
ნიქოზისა და ცხინვალის მიტროპოლიტს,
მეუფე ისაიას

– ამირან, გეხვეწები!
– რას მეხვეწები, – კუშტად შეხედა ცოლს ბერიკაცმა.
– ღმერთი არა გკლამს, კაცო, იმ უბედურებას გადა-
ვურჩით, იმ სიკვდილის კალოს დავადწიეთ თავი და ეხლა
გინდა, სიბერე გაიმწარო? ადამიანი არა ხარ? ცოვრებაში
ერთხელ მაინც დამიჯერე, მარტო ჩვენ ხო არა ვართ ესეთ
დღეში.

ისევ შებღვირა ცოლს მგლისმუხლიანმა ამირანმა. მე-
ზობლებმა დაარქვეს მგლისმუხლიანი. დაღლა არ იცოდა
შამბირეთზე ამხნის კაცი ისე ავიდოდა და ჩამოვიდოდა
ერთს არ შეიქაჩანებდა, ერთს არ ჩაიმუხლებდა. ცხოვრება
ვერაფერს გახდა ამირანთან. წუთისოფელმა ბევრი უტრია-
ლა, ბევრი, ხან აქედან, ხან იქიდან, მაგრამ ვერაფერი.
ისევ ისეთი ჯანი შერჩენოდა, ისევ ის სავატობა ჰქონდა
მუხლში და მაჯაში, ბარე ორჯერ ახალგაზრდებიც ვერ
დაუდგებოდნენ ვერც ერთ საქმეში: ბარვა იყო, თოხნა, თუ
შემის ჭრა, კაი აზაფერი ხარი ვერ მოერეოდა, ის რო
ხელურმით შემას ჩამოიტანდა, მახარობლის ტყიდან, ერთი

წამალა წყაროსთან შეესვენა, ერთი პეშვი მაცოცხლებელი წყალი დაეღია და თუ გინდა, შამბირეთის მთას დაბლა ჩამოიტანდა. ეხლა კიდევ, თითქო ჯანი დაუჟანგდა, სისხლი დაუზანტდა, ძარღვებიც მოეშვა, მუხლმაც ღონება დაუწყო. მზით გაშხმარტლული სახეც გაუფერმკრთალდა. უსაქმურად იჯდა და ერთავად მთებს გასცქეროდა იმ მთების იქით დარჩა ამირანის სოფელი.

შემოდგომა შემოპარულიყო. ამ დროს ტყის გზას იყო გაკრული ამირანი. ზამთრისათვის შეშას იმარაგებდა. მერე რა ტყეები იყო დალოცვილი, რცხილასა და წიფელს ვერ გამოლევდი, ახლა როგორი ცეცხლი იცოდა, თითქო რცხილის ნაკოდალს მოდებული ალის სურნელმა მოუღიტინა, ეგეთი შეშა, მე მგონი, არც ერთ ტყეში არ იყო, კვარივით ედებოდა, სულ რო ნედლი ყოფილიყო, სულ რო წყალი გამოსვლოდა ძარღვებიდან, შეუკეთებდი და და, და, და... მოედებოდა ალი. ახლა ნაკვერჩხალი იკითხე, რა გაძლება ჰქონდა დალოცვილსა, განა ზონკრისა და შუაცხვირის ტყის შეშასა ჰგავდა, ნაცრად რო მიდიოდა ხოლმე, ეს სულ სხვა იყო, ჩაიწვებოდა რცხილა და დაახორავებდა ნაკვერჩხალსა. ამირანი კედელზე მიყუდებულ ცულს დასცქერის, ილას ნაჩუქარ ცულს, „ცხონებული მეტყევე ილა,

რა კაცი იყო, ღმერთმა იმისი სული შეინახოს“, რო კვდებოდა, აეს ცული, რომელიც ბარე ორი საუკუნისა იყო, ილას პაპის, პაპის, პაპის ჟამინდელი, სამახსოვროდ ამირანს დაუტოვა. ერთხელ ეყურებინა ამირანის მუშაობისთვის ტყეში, სხვები რო ვეება ხერხით აქცევდნენ ტოტოჩინა ხეებს, ამირანი მარტოკინა დაეტაკებოდა და დედა ვუტირე, თვალის დახამხამებაში ზღართანს გაადენდა, მაშ. ჰოდა, ილა სანამ თვალს დახუჭავდა, სანამ საბოლოოდ დაემშვიდობებოდა შამბირეთის ტყეებს, ამირანთან გააგზავნინა ბავშვი.

– აეს ცული, შვილო, ჩემს თავს მირჩევნია, რამდენი თაობა წავიდა და წამოვიდა, რამდენი ხე მოიჭრა ჩვენ ტყეებშია და ეს დალოცვილი ქართული ფოლადი, ამის გამომჭედელი ცხონდეს იქა, არი და არი. ვიცი ე, ჩემი ბიჭები, ჩემს საქმე არ გააგრძელებენ, ამათ ტყე მაინცა და მაინც არ უყვართ, მე კიდევა, მგონი ტყეში გამაჩინა დედაჩემმა. დაჟანგდება, დაბლაგვდება, და ჩემი სულიც დაიტანჯება იმ გრძელ სოფელშია, წაიღე და, როცა დახედავ, მამიგონე ხოლმე, თუ შენდობის ჭიქასაც არ დაიშურებ, ხომ ღმერთი შეგეწევა.

„ღმერთმა აცხონოს ილა. რაც ამ ცულს ხეები მოუჭ-

რია აღმასივით იყო, მაგრამ რა გამოვიდა, აღარც ტყე გვაქ და აღაც არაფერი. ეს ცუდიც გდია ეგრე და არი. ვინ იცის რა დღეშია ის საწყალი კაცი. ღვინოც არა მაქ რო შენდობა ვუთხრა. ერთი ქვევრი მოატანინა ბიჭებს ამირანმა, შროშელებისგან ეყიდათ. მთავრობის აშენებულ სახლის წინ პატარა ფარდული რო მიედგა, იმ ფარდულში ამოთხარა ორმო და ქვევრი ჩააგდო. მეზობელმა ვასომ მასხარად აიგდო.

– რო დაატალახებ მაგ ქვევრსაო, ძაან არ მოგივიდესო თორემო, შეიძლება გახეთქოს ქვევრიო. ამ ხრიოკ მიწაზე ვაზი ჩვენ არ გვაქ და ხორველა, რა ჯანდაბად გინდოდა, ე, ქვევრიო.

კინაღამ გათაქა ამირანმა, მეზობელი, მაგრამ ნერვები მოთოკა. ნელ-ნელა ივსებოდა დევნილების სასაფლაო, ნელ-ნელა ტოვებდნენ სამზეოს ხეობელები და ერთმანეთს უფროთხილდებოდნენ, უფრო გაუასკეცდათ სიყვარული, აქამდე რო თხა-მგლებივით იყვნენ, ეხლა ერთმანეთს დაუტკბნენ, დაუშაქრდნენ, იმიტომ, რომ ერთმანეთის მეტი არავინ ჰყავდათ.

ადგა და ერთ გაზაფხულზეც ვაზის რქა ჩაყარა ამირანმა. ერთ სვენელ კაცსა სთხოვა ვენახიდან ამაჭრევიყო,

თან ცრემლები ერეოდა თვალზე, რაზე დამიდგა საქმე, ჩემი ვენახების პატრონსაო, ოცდაათი კოკა ღვინოსა წურავდა, მამისეულ ქვევრებს აპილთუმებდა. ზარმაზი მეზობლები ტანტლე და კობლე იმისგან ეზიდებოდნენ ურმებით ჭაჭას, დაასხამდნენ მერე ღიახვის წყალსა, შაქარს მიაყრიდნენ და ეგრე აყენებდნენ ღვინოს, თვალს ვერ გაუწვდენდი ირმის ფერდაზე ამირანის ვენახს. ურწყავი იყო, ცის ცრემლით იკვებებოდა დისეურა ვაზი, მაგრამ ისეთი ღვინო მოსდიოდა, ისეთი... მადლიანი ადგილი იყო, ნაზვრევი ერქვა. სულ ერთი ციცქნა ბაღლი იყო ამირანი, როცა პაპა ანთიმოზი უყვებოდა, აექ, რაც ვენახებია, ეკლესიის საკუთრება იყო ადრეო, ბოლშევიკებმა ტაძარს მამულები ჩამოართვეს და ეს ადგილი სულ გავერანდა, მერე ავდექი და მე გავაშენე ხელახლა ვაზიო. ღვთის სული ტრიალებდა ირმის ფერდაზე. წელიწადი არ იყო, ღვინოს ისე არ დააბინავებდა ამირანი, ეკლესიისთვის არ გაეგზავნა, ეკლესიის ქვევრები ხელუხლებელი ჰქონდა. ზიარებაზე ამ წმინდა საიდუმლოს აღსრულებისას ამირანის ზედაშეს იყენებდა მამა ანტონი.

გაზაფხულზე ჩაყრილმა რქამ იხარა, კვირტი გამოიტანა, გაიფოთქა, მაგრამ ამირანი უგულოდ უვლიდა, ალაგი

რო მშობლიური არ იყო, გული ვერ დაუდო, თორემ ისეთი ხელი ჰქონდა ისეთი, უკუდმა რო ჩაერჭო რქა, მაინც ახარებდა.

ღვინობისთვე დამდგარიყო, შემოდგომის მზე ჩაბუდე-ბულიყო, მოდღევებულ ყურძნის მტევნებში. როვლის ჟამი მოწეულიყო. მშიერი თვალებით იყურებოდა ღორდიან მიწაში ჩაგდებული, შროშელებისგან ნაყიდი ქვევრი, უფრო სწორად მწყურვალ თვალებით, რა მადლი იქნებოდა ეს ქვევრი დისეური ღვინით გაპილთუმელებულიყო.

ერთ ღამეს ესიზმრა, მაგრამ რა ესიზმრა, ირმის ფერ-დასკენ მიაბიჯებს მგლისმუხლიანნი ამირანი, ვეება ნაბიჯებით მიდის, კი არ მიდის, მიჰქრის და ვაი, იმათი ბრალი, ტანტლეს ბიჭმა მოუტანა ამბავი, ხვითქი გადასდიოდა ტანტლეს გამურულ ბიჭსა.

– ამირანი პაპა! ამირანი პაპა!

– ჰაუ, რა იყო ტანტლეს ბიჭო?

– რაღა რა იყო, ბარე ოცი კაცი მაინც იქნება, შენს ვენახშია.

– სადა კაცო? – პირი დააღო გაოცებისგან ამირანმა, თვალები წამოენთო, კამეჩივით დააბრიალა შავ-შავი კაკ-ლები.

– ირმის ფერდაზე ოსები არიან და ვენახსა კრეფავენ, როგელი აქვთ, თან ოსურად მღერიან.

– ვენახს მიკრეფავენო, – დაიდრიალა მგლისმუხლიანმა, დასწვდა ილას ნახუქარ ქართულ ცულს და დაეშვა ირმის ფერდასკენ, დედას ვუტირებ ამათა, მოვაკრეფინებ როგორც წესია, შავად გაუდიოდა ზიმზიმი ამირანის ვენახს. დაებარა, გაეფურჩნა, შეესარა, შეეყელა და როვლის ჟამს ოსებს უნდა მოეკრიფათ. ქვევრები უკვე დაერეცხა, დაწკრიალეზინა, ბარე შვიდჯერ გამოეველო. ხელებიდა ჰქონდა დახეთქილი ამდენი რეცხვისაგან. ამათ დამიხედე, სადაურები არიან ნეტა, კორკულელები თუ...

შლეგიანივით შევარდა ვენახში და დაერია ოსებს. კუაღდასავით მუშტი უქნია და აქეთ-იქით მიაღაგ-მოაღაგა. ზოგი გაექცა.

– მგელს არ შევაჭმევ ჩემსასა და თქვენ დაგითმობთ?

გამოედვიძა და ისე მოუნდა თავისი არე-მარის, თავისი ვენახის ნახვა, ლამის ტირილი დაიწყო. იფიქრა, იფიქრა და ბოლოს სოფელში წასვლა გაადაწყვიტა. კოშკას მინდვრებიდან შევიპარები ირმის ფერდაზე და ყურძენს გამოვკრიფავ.

– შენც წამოხვალ, ვასო?

– წამოვალ, მაშ რა ჯანდაბას ვიზამ! ერთი იქაური ჰაერი ჩამასუნთქა, და მეტი არაფერი მინდა.

– ოსაც წავიყვანოთ?

– წავიყვანოთ თორემ, ეწყინება, ისედაც აქეთ აღარ არი დარდიოთა.

ეხვეწა ცოლი, ემუდარა, მაგრამ ამ ქვის ნატეხ კაცთან რას გახდებოდა.

* * *

– ხედავ? – ოსას ჰკითხა ამირანმა.

– ეხედავ, – ბაღლივით ამოისლუკა ნაადრევად დაბერებულმა ოსამ. ცრემლები მოიწმინდა.

– როგორ გადაუბუგიათ ამ ოხრებსა, ადამიანის გული ერთს მაინც არ შერჩა?

ვასოს სხეული უცახცახებდა, შორიდან აკვირდებოდა ნასოფლარს და ნერწყვგამშრალი ხმას ვერ იღებდა.

– ოხ, ამათი! – ამოიგმინა ამირანმა, – თავის დროზე რო გაგვეყარა აქედან ეს ხო არ დაგვემართებოდა. ითმინა ითმინა და ბოლოს ოსას მსგავსად ამირანსაც ცრემლები წასკდა.

ფერდობის დაბლა, გზის პირას ქართული საგუშაგო

იყო, ქვიშით გატენილი ტომრებით ვეება კედელი აღმართათ.

ამირანი და მისი მეზობლები ბაღებზე ამოვიდნენ, ისე, რო ქართველმა გუშაგებმა ვერ შეამჩნიეს.

– თუ დაგვინახეს, არ გაგვიშვებენ, გაგვიბრაზდებიან, აქედან უნდა გადავიპაროთ.

„ნეტა მოკრეფილი არ დამხვდეს ვენახი“.

* * *

თითქო შვილს ეფერებოდა, რაღაც საოცარ სიბოლეს გრძნობდა ვენახს დანატრებული პატრონი.

– დახე, როგორ დაშაქრებულია, მაგარი გვალვა იყო წელსა, ჰა, რას იტყვი ვასო.

– ესეთი გვალვა კარგა ხანია არ მახსოვს. – თავს უქნევდა ვასო. – შეხე რა მტევნებია, ვენაცვალე.

– თუ წამოგვადგნენ, კაი ყურძენი მოგვივა, – ბუტბუტებდა ოსა.

– მაგ წუნგკლებისა რო მეშინოდეს! – ჩაედიმა ამირანს და სიმღერა შემოსძახა. თითქო სახლში დაბრუნდა, თავის არემარეზე, ისე უხაროდა, ისე ბაღლივით ენთო თვალები.

კრეფდა ლომიაურს და თან მტევნებს ეფერებოდა. ცოტა ხნით აწეკდა თავს, ზვარს გახედავდა ბაღახი წამოსულიყო, ზვრებს შუა ერბო აიკრიფებოდა ისე ჰქონდა დამასმასებული ერთ დროს, მაგრამ ვინდა იყო მომვლელი, გაზაფხულზე ამოვალ და მივხედავ ფიქრობდა ამირანი, ჩემ ხელს დავატყობ. ამისთანა ვენახს ვინ გააფუჭებს. აღარ ახსოვდა აღარც ომი, აღარც გადაბუგული სახლკარი, აღარც ცოლი, აღარც შვილი აღარც საკუთარი თავი, მარტო ვენახზე ფიქრობდა.

– ვასოო!!!

– ჰოოო!!!

– ზედაშე დავაყენოთ და გერის ნიშს შევწიროთ.

– დიდება იმის ძაღასა და მადლსა.

* * *

– აკი ვერ მერევაო, აკი ვერ მამარცხებსო, აკი მგლის მუხლიანი ვარო, მეგონა რო ვერ მომერეოდა, – ბუტბუტებს ამირანი, – მართლა მქონდა მგლის მუხლი, მაგრამ... ცრემლი ჩაუდგა თვალებში, ლოგინზე წამოჯდა, ფარდა გაწია და ტრიალ მინდორს გახედა, მუხლამდე თოვლი იდო.

„არა მგონია ეს ზამთარი გადავიტანო, რაღაც ეგრე მიგრძნობს გული“. ალბათ, ისიც გულის კარნახი იყო, წერატანალივით წავიდა, შეიპარა დაპყრობილ, გავერანებულ სოფელში და უკანასკნელი რთველი გამართა. გული არასოდეს ცდება, გული ყოველთვის სიმართლეს ეუბნება ადამიანს. მაგრამ მაინც ბედნიერი ვარ, რო საკუთარი ვენახიდან მოწეული ყურძნის დაწურვა მედირსა. დევნილობაში გატარებულ ათეულობით წელს ჯობდა ის ერთი დღე.

– ანიკო!

თანამეცხედრეს გასძახა.

– ანიკო!

მცირე ხანში სასთუმალთან ჩამოუჯდა ცოლი.

– ის ღვინო რო დავწურე, ხო იცი, ისა, ჩვენი ვენახისა. შროშელებისგან ნაყიდ ქვევრში რო ჩავასხი. ეგ ღვინო ზედაშედ არი ჩაფიქრებული და მეუფე ისაიას გადაეცა. გაზაფხულზე, როცა მოთბება, როცა...

ცრემლი მაინც არ აჩვენა ცოლს.

– არ დაგავიწყდეს, მეუფე ისაიას.

ლომა, თაზო და
ერთ დროს უთვისტომო რექსი

დაიწყო ისტორიის გაკვეთილი...

ნუნუ მასწავლებელი შემოდის კლასში, ხელში უჭირავს საკლასო ჟურნალი, დახვეული რუკა და ისტორიის სახელმძღვანელო, რომელზეც გამოსახულია, მეზობელი ქვეყნის მიერ დაპყრობილ ქართულ მიწაზე აღმოჩენილი ძველთაძველი ოქროს ბარძიმი.

მოსწავლეების სიის ამოკითხვით იწყება გაკვეთილი.

- ჯალაბადე.
- ვარ.
- მარკოზაშვილი.
- ვარ.
- მინდიაშვილი.
- ვარ, მასწ.
- სოსიაშვილი.
- ვარ, მასწ.
- მჭედლიშვილი.
- არ არის.
- რატომ არ არის? – იკითხა მასწავლებელმა.

– მაგათი ოჯახი სოფლიდან წავიდა, მასწ! – ყველას მაგივრად თაკომ გასცა პასუხი, რომელიც სულ წინ იჯდა.

– რატომ წავიდა? – ნუნუმ სათვალე მოიხსნა და მოსწავლეებს გადახედა.

– მამამისმა წაიყვანა, ეშინოდათ, იმ დღეს რო, რუსების ვერტმფრენები შემოფრინდნენ, ჭორი დაყარეს მასწ რო ომი იწყებოდა და ამიტომ წავიდნენ. – ისევ თაკომ გასცა პასუხი.

მასწავლებელმა სათვალე მაგიდაზე დადო ამოიხრა და სარკმლისკენ გაექცა მზერა. აქედან კანთიელად მოჩანდა რუსების მიერ დაპყრობილი, გადაბუგული უპატრონოდ დარჩენილი ნასახლარები. გული ჩათუთქა, თვალზე ცრემლი მოადგა, მაგრამ თავი შეიკავა, „ჩემი ცრემლიდა უნდათ ამათ“ – გაიფიქრა ფეხზე წამოდგა, სარკმელთან ახლოს მივიდა. აქედან ნასოფლარზე გამავალი გზაც კარგად ჩანდა, სადაც ყოველდღე შეიმჩნეოდა რუსული ჯავშანტექნიკის გადაადგილება.

– ნუ გეშინიათ, ომი აღარ იქნება! – თქვა და კლასს გადახედა.

– რისა გეშინია, მასწ – ამაყად თქვა ლევანმა, – მივჩვევით უკვე ყველაფერს.

უფრო უარესად ჩაეთუთქა გული, ამჯერად ვეღარ შეიკავა ცრემლი.

– გუშინ იყვნენ ჩამოსულები, მას – ფეხზე წამოდგა ლევანი.

– ვინ იყვნენ?

– რუსები იყვნენ.

– რაო, მერე?

– რაო და სკოლის ნაკვეთი რო მთავრდება, მასწ ზემოთ, იქ გაავლეს საზღვარი, ჩვენი თანასოფლელების სახლებიც საზღვარს იქით მოაქციეს. აქეთ აღარ დაგინახოთ ამოსულებიო, უთქვამთ.

– ეს ტერიტორია ჩვენ გვეკუთვნისო, ის ჭაბურღილიც საზღვარს იქით მოაქციეს.

– რომელი ჭაბურღილი?

– რომელი და ჩვენის სოფლის სასმელი წყალი საიდანაც მოედინებოდა, არასამთავრობოებმა რო დაბურღეს, წყალიც აღარ გვექნება. – ნაღვლიანად თქვა ბიჭმა.

– არა უშავს, მაგაზე დიდი უბედურებაც გვინახავს, უწყლოდაც ვყოფილვართ და უღუკმაპუროდაც, მაგრამ მაინც გაგვიძლია. ხო გახსოვთ ისტორიიდან. – ბავშვებმა თავი დაუქნიეს.

– ეგენი იმიტომ იქცევიან ასე...

– ვიცით, რატომაც იქცევიან, შეაწყვეტინა თაზომ. – უნდათ რო სოფელი აიყაროს, ხალხი წავა და მერე ეგენი დაეპატრონებიან ყველაფერს, ან მთავრობაზე განაწყენდებიან და არეულობა დაიწყება, მაგათაც ეგ უნდათ.

– მართალი ხარ, – თავი დაუქნია ნუნუმ და სახე გაეზაღრა, როგორი გონიერი ბავშვები არიან.

– კიდე მასწ მძექსე კლასელი როა, საბა, მაგას დედა ოსი ჰყავს, ბავშვი გამოიყვანა და სხვა სკოლაში გადაჰყავს.

– რატომ?

– იმიტომ მას, რო მაგისი ძმა ოსების ჯარში ყოფილა მთიდან ჩვენი სკოლა ხელის გულზეა, თურმე თავის ძმას უთქვამს, გაიყვანე ბავშვიო, კაცმა არ იცის, რა მოაფიქრდებათო. – თქვა ნატომ და მასწავლებლს თვალებში შეხედა.

– არაფერი არ მოხდება, ხომ გითხარით, მოსახდენი უკვე მოხდა, – ჩაილაპარაკა ნუნუ მასწავლებელმა. – კარგით გადავიდეთ გაკვეთილზე. გადაშალეთ წიგნები.

თვითმფრინავის ხმა მოეყურადათ.

ნუნუ სარკმელთან მივიდა, ქოჩორა მთის კორტოხიდან

წამოსული რუსული სამხედრო ვერტმფრენი სკოლის მიმართულებით წამოვიდა. მასწავლებელს ფერი გადაუვიდა, მაგრამ შიში არ შეიმჩნია.

– აქეთ მოდის, – წამოიძახა ლევანმა.

– აქეთ არა, – თქვა თაზომ, – ეგრე გადაჭრის და ახალგორისკენ წავა.

– ნუ გეშინიათ ბავშვებო, – კლასს გადახედა ნუნუმ, თან ცალი თვალით ვერტმფრენს მისჩერებოდა, რომელიც იმდენად დაბლა იყო, იტყოდი, სკოლის სახურავზე დაეშვებო.

– რა დაბლაა.

– ორნი სხედან, არა, სამნი.

– აქეთ იყურება, რუსული დროშა ახატია.

ვერტმფრენმა სკოლას გადაუფრინა, ისეთი ყურის წამლები ხმა იყო, იტყოდა სკოლას სახურავი გადახადაო. მერე გეზი აღმოსავლეთით აიღო, სიმაღლესაც მოუმატა და შამბირეთის მთებისკენ გაფრინდა, მთაგრეხილს იქით ქსნის ხეობა იყო, სადაც რუსების სამხედრო ნაწილები იდგა...

* * *

პაპის ჩურჩული მოესმა თაზოს, ყური წაუგდო ნუგზარა პაპას, მამამისს ესაუბრებოდა.

– აქ ცხოვრება აღარა ღირს, შვილო, ხომ უყურებ რაცა ხდება, მამა რო შვილს მაგას ეტყვის, იმ მამაზე ტყვიაც არამია, რაც ამ არემარეზე წვალება მიმიძღვის, რაც აქ ჯანი ჩამიყრია, – ნუგზარას ცრემლი უბრწყინავს თვალებში, – კაპიკი კაპიკზე მიწებებია, ისე მამიგროვებია, კუჭი ვერ მიძღებოდა ხეირიანათა, ახალგაზრდობა ისე გაფრინდა, ვერც ვერაფერი გავიგე, უცბად გამისხლტა ამ წვალებაში წლები, მეგონა ჩემი შვილები გაიხარებდნენ ჩემს მაგივრათა, ბაღ-ვენახები გაგიშენე, მაგრამ რად გინდა, ბაღში გული აღარ მიმიწევს, ეგრე გადახმა და გადაიხრუკა უწყლოობითა, ხალხი ღიახვიდან ეზიდება ცისტერნებით წყალსა და ისე ასხამს, რო როგორმე სული მოათქმევინოს ხეხილსა, აბა ესა ცხოვრებაა, საქონელს რო წყალს ვერ დააღვევინებ, ე, სასმელი წყალია და ეგეც აღარ გვექნება, რაღაც უნდა იფიქრო, ბიჭის პატრონი ხარ, შენს შვილს თავშესაფარი ჭირდება. აბა ექა, – უარესად ატირდა ნუგზარა, – თუ ესე გაგრძელდა, აქ აღარ იცხოვრება. ხალხი ვეღარ გაჩერდება, საარსებო საშუალება აღ-

არ ექნება.

პაპის საუბარზე თაზოსაც ცრემლი მოადგა თვალზე. „ისევ წასვლაზე მიდგა საქმე, ძლივს დავბრუნდით, ძლივს დამთავრდა ომი, ძლივს ჩემს სახლში ვარ“ – ფიქრობს თაზო და ლომას ეფერება. ლომა კიბის საფეხურზე მოკეცილა და პატრონს თვალებში შესციცინებს. „რაც ამ ძაღლმა უბედურებას გაუძლო, შიმშილსაც, წყურვილსაც“, – ფიქრობს თაზო, – „მაინც არ დატოვა აქაურობა“. თავზე ხელი გადაუსვა, ლომამ თვალები მილულა სიამოვნების ნიშნად.

– მე არსად წავალ, შენ დარდი არ გქონდეს. როცა დაგტოვე მაშინაც ვინანე, ნუ გეშინია, მე რო არ წავალ, ჩემი მშობლებიც არსად წავლენ, ან სად უნდა წავიდნენ, სხვა სახლი მაგათ არ აქვთ და კარი, ერთი სიტყვით, ფეხებზე დაიკიდე და არ ინერვიულო, ხო იცი როგორ მიყვარს ჩემი სოფელი, ძაან მიყვარს, ისე მიყვარს, რო სიტყვებით ვერც გამოვხატავ, ჩემი სოფლის გარეშე ცხოვრება არ შემიძლია, ხომ გვითხრა ნუნუ მასწავლებელმა სამშობლო შენი სოფლიდან იწყებაო, გამოდის რო თუ სოფელი მიატოვე, სამშობლოც არ გიყვარს და ამით რუსების სამსახურში დგები, – ისევ გადაუსვა თავზე ხელი, – გშია?

მოიცა ეხლავე პუტრს გამოგიტან.

* * *

„ზურას აღარ გავუვლი“ – ფიქრობს თაზო და გუშინ-
დელი დღე ახსენდება. ზურას ბაბომ რა დღე აყარა.

– მეორეთი აღარ დაგინახო მოსულიო, მე ვიცი,
რადაც შარს გადაჰყრი ამ ბავშვსაო, ხო ხედავ ყოველდღე
ჩამოდინ ოსები, ზურა ფეხს აღარ გამოადგამსო.

თაზოს მამიდის ქმარმა აჩუქა რუსეთიდან ჩამოტანილი
ბინოკლი და, როგორც კი სკოლიდან მოდის, სოფლის
თავში ბაღ-ბაღ აძვრება, ჩაჯდება დამშრალი დიცურის კა-
ლაპოტში, სადაც რა ხანია წყალს არ გაუვლია. არადა,
დრო იყო, როდესაც აქ ღიახვის ტოტი მოედინებოდა,
ნუგზარა პაპას უამრავი ამბავი აქვს მოყოლილი, როგორ
თევზაობდნენ ბავშვობაში დიცურაზე, როგორ მოსდევდა
პატარა ღიახვიდან დიცურის წყალს ადლიანი თევზები,
რომლებსაც გლეხები ხანდახან ბაღების მორწყვის დროს
იჭერდნენ. ახლა, ის წყალი დამშრალია.

ყოველდღე ადის სოფლის თავში თაზო. კაი დახე-
ლოვნებული მზევრავივით ჩამოუკიდია მამიდის ქმრის
მიერ ნაჩუქარი ბინოკლი. ჩაჯდება და გასცქერის ნასოფ-

ლარებს, სადაც ბალახგადავლილი სახლები ჩანს, უფრო სწორად ნასახლარები. გზაც ცხვირწინ არის, რუსებმა ქართველების სახლები დაანგრიეს და ეს გზა უფრო გააგანიერეს. იმ გზით გადაჰყავთ ტანკები ახალგორში, ყოველ დღე რახრახი გაუდით.

გასცქერის თაზო პატარა ღიახვის ხეობის სოფლებს. სხვა გასართობი არ აქვს. ასე უღიმღამოდ მიდის, ასე უფერულად იწურება ბავშვობის დღეები, მაგრამ მაინც კმაყოფილია, იმიტომ რო თავის სოფელშია, კითხვა რო დაუსვათ, რამ შეგაყვარა ასე შენი სოფელიო, პასუხს ვერ გაგცემს. უყვარს და მორჩა. სხვაგან ვერსად ვერ იარსებებს. იცის, რო ქალაქში უკეთესი პირობებია, ხანდახან მამიდაშვილები რო ჩამოვლენ ათას რამეს უყვებიან, ქალაქში ბევრი გასართობია, მაგრამ მას ეს ხრიოკი მინდორი ურჩევნია. თანაც ღომასთან სიტყვა აქვს ნათქვამი და ამ სიტყვას არ გადავა, ის კი არა... ღომა ძმაკაცივით უყვარს, იმიტომ რო გონიერი ძაღლია.

* * *

– რა ძალა გადგია შვილო, რო ამოდიხარ, სად ამოდიხარ, ჰა, ერთხელაც იქნება დაგიჭერენ და წაგაპანწიალენ

ბენ, დადექი და უყარე მერე კაკალი, წაგიყვანენ ცხინვალშია და მერე ნახე შენი ბლავილი. შენ არ იცი მაგათ რეები იციან ცოცხლად გაატყავებენ კაცსა ცოცხლად. ყოველდღე ჩამოდიან ეგ უპატრონოები, აქაურობას ზვერავენ, თან იმოღენა ძაღლები მოჰყავთ.

გეუბნები, შარს გადაეყრები, ჩემი ბავშვობა ამ მინდვრებში გავატარე, ჭიპი აქა მაქ მოჭრილი და მე ვეღარ ვეკარები აქაურობასა! – ტუქსავს თაზოს მირიანი, რომელიც ჭაბურღილის მეთვალყურედ მუშაობდა, – ეგენი რა სანდონი არიან, დაგიჭერენ და დაუწყებენ მერე ჩვენებს გაჭრობასა, როგორც იმ ბავშვებზე გააკეთეს – ტირძნისელებზე.

თაზომ დანაშაულზე წასწრებულივით ჩაღუნა თავი.

– ან რა გაინტერესებს ნეტავი, მაგ უჯიშოების დანახვას შავი ჭირის დანახვა ჯობია. აღარ დაგინახო აქ ამოსული, თორე მამაშენს ვეტყვი! – თითი დაუქნია მირიანმა.

* * *

მე, მქვია რექსი, ჰო რექსი. ვინ დამარქვა არ მახსოვს, ვიცი ის, რო წარმოშობით ციმბირელი ვარ, იქ დავიბადე. ექვსი ძმა მყავდა. დედაჩემიც კარგად მახსოვს, ბავშვობა გავატარე სამხედრო ნაწილში, რომელსაც ერქვა „სვდ“.

თუმცა, მაგას რა მნიშვნელობა აქვს. ვინც ჩვენ გვივლიდა, ერქვა ოლეგი. ეხლაც მახსოვს მისი სახე, საკმაოდ კეთილი კაცი იყო, ფაფას გვიხარშავდა და გვაჭმევდა. ალბათ, რექსიც მან შემარქვა. დედაჩემი უკვე ბებერი იყო, მე რო წამოვიზარდე, მოკლეს სამხედრო ნაწილში. იმიტომ რო, უკვე ბებერი იყო და თავის საქმეს ვეღარ ასრულებდა. ასე ჩათვალეს საჭიროდ რუსმა ჯარისკაცებმა. გუშინდელივით მახსოვს იმ გასროლის ხმა და სანამ ცოცხალი ვიქნები არც დამავიწყდება, იმიტომ რო, მოგონებები მარტო ადამიანებს არ აქვთ.

ჩემი ძმებიც იმავე სამხედრო ნაწილში იყვნენ, სადაც მე. წამოვიზარდეთ თუ არა, დაგვიწყეს წვრთნა. თავიდან ვერ ვხვდებოდი, რაში ჭირდებოდათ რუს ჯარისკაცებს გაწვრთნილი გერმანული ნაგაზები?! გერმანული, თორემ როგორც ვთქვი ციმბირელი ვარ. იქ დავიბადე. თუმცა... მაგას რა აზრი აქვს, ადამიანებისთვის აღარ აქვს მნიშვნელობა, სად დაიბადა, სად გაიზარდა და ძაღლი რაღა სახსენებელია. მე და ჩემი ძმები მალე დაგვაშორეს ერთმანეთს, ისინი სხვა ნაწილში გადაიყვანეს და მას შემდეგ აღარც მინახავს, იმიტომ რო ხან სად ჯანდაბაში ვარ და ხან სად, სიმართლე გითხრათ, მომწყინდა ეს ხეტიალი,

მომწეინდა ამოდენა სატილო ქვეყანაში წანწალი. თან რამოდენაა, არა მთავრდება სადაც ნაწილი გადადის, მეც თან მივდეგ, მე ვინ რას მაკითხებს, ისევე როგორც იმ რიგით ჯარისკაცებს, რომელთაც ხან სად დააწანწალებენ, ხან სად, ჯანდაბაში, მოუსავლეთში, სიმართლე გითხრათ, არც მეგონა, ოდესმე თუ მომეცემოდა საშუალება, ორიოდ სიტყვით ჩემი ძაღლური სათქმელი მეთქვა და ის ტკივილი გამომეხატა, რაც ჩემშია. სწორედ ერთმა შემთხვევამ მომცა საშუალება, ამასაც გეტყვით, მაგრამ მანამდე უნდა ვთქვა, იქ საიდან გაეჩნდი, სადაც ეს ამბავი შემემთხვა. ეს ქვეყანა ნამდვილად არ გამეგო და არ ვიცოდი, ან რა ჯანდაბა უნდა მცოდნოდა, ხორცის კონსერვების და ტყვია-წამლის მეტი არც არაფერი მინახავს და კიდევ წანწალის მეტი მესაზღვეებთან. ჩემი ცხოვრებაც ისე დასრულდებოდა, როგორც დედაჩემის. რამდენიმე წელში მეც დავბერდებოდი, სიარულს ვეღარ შევძლებდი, მერე ვიდაც რუსი რიგითი, ვანია, იგორი, ან კოლია ერთი გასროლით ბოლოს მომიღებდა და ასე დამთავდებოდა ჩემი ძაღლური წუთისოფელი, რომ არა ის ქვეყანა და ის სოფელი.

* * *

– წყალი მინდა.

– აჰა, ცოტაღაა და მეც დამიტოვე.

ვანია მათარას თავსახური მოხსნა და მარიამობის-
თვის ღურღურა მზეზე გამთბარი წყალი დალია.

– დამიტოვე, – დაუყვირა იგორმა და როცა მიხვდა,
რო ვანია წყლის დატოვებას არ აპირებდა, მათარა ხელი-
დან გამოსტაცა.

– წყალს აჯდები? – ვანია მწყრალი თვალებით შეხე-
და მეგობარს.

– მთელი დღე ამ პაპანაქება სიცხეში რა დავლიო.
მდინარეც არ მოდის, შარდით ხომ არ მოვიკლავ წყურ-
ვილს.

– მდინარეში ჩაიხედე? იქნება არის წყალი, – თქვა
ვანიამ.

– წყალი არა, ჩემი ფეხები.

– წავალ, აბა ვნახავ, აქ ტყუილა ყოფნას.

– მაღე მოდი, შემოსავლელი გვაქ.

ვანია ავტომატი აიკიდა და ასფალტიან გზას ჩაუყვია.
ომის მერე ამ გზაზე მანქანას აღარ გაეწვლო. ომამდე პატა-
რა ღიახვის ხეობის სოფლების მაცხოვრებლები ამ გზით

სარგებობდნენ. ვანიამ დურბინდი მოიმარჯვა და სოფელს გახედა. თავისი მეგობრის – პაშას სიტყვები გაახსენდა რომელიც ომის დროს ქართულ სოფლებში იყო ნამყოფი, „იცი რა ხალხი ვნახე? მაგარი სტუმართმოყვარე, მეთაურმა თქვა, რო კაციჭამიები არიან, ადამიანებს ცოცხლად ჭამენო, მე იქ კაციჭამია არავინ მინახავს. ყველას ღვინო და არაყი გამოჰქონდა და კიდევ ყველანი ქრისტიანები არიან. რამდენი დასალევია, რამდენი... სავსე აქვთ პადვლები, ნაირნაირი ღვინოებითა და არაყებით“. ვანიას ნერწყვი მოადგა ყელზე, ეხლა დასალევი ჰქონოდა და წყალსაც წაეღო მისი ჯარი თავისი მეთაურებიანად, ძველისძველ ბათინკებში ჩახარშული ფეხები სტკიოდა, ჭუჭყით დაგოზილი ტანი აწუხებდა და გაღიზიანებული კუჭიდან კილკა თევზის წვეწვსა ძმარავდა. „თფუი, ამოვიდა ყელში ეს გაფუჭებული კონსერვები. ერთი ადამიანური სადილი ქვეყანას მირჩევნია. ან რა ჯანდაბა მინდა აქ, სულ რამდენიმე თველა დამრჩა და ეგ არის, მაგრამ ამ პირობებში თვეებსაც ხომ გაძლება უნდა“. მეთაურსაც ვერაფერს უბედავენ. რამე რო უთხრან ეგრევე ციხეში უკრავენ თავს. კისერი მოიქექა, ისევ გაიჭყიტა დურბინდში.

„თფუი, რა დაშავდება, რო აიმ სოფელში ჩავიდეს და

საჭმელი და დასალევი სთხოვოს ვინმეს“. ახსენდება, რო
ისევ უნდა დაბრუნდეს ნაწილში, სადაც ისევ თევზის კონ-
სერვი დახვდება. ზიზღით გადააფურთხა. მდინარის ამომშ-
რალ კალაპოტში ჩაიხედა და შეიგინა, ერთი გუბეც არ-
სად იყო. შორიახლო დაინახა პატარა სალოცავი, ახლოს
მივიდა, კრამიტით გადახურულ ფარდულში ჯვარამოტვიფ-
რული, გამურული ქვა იდგა, იქვე ესვენა წმინდა გიორგის
ხატი და ეკიდა ციცქნა ზარი. ფარდულს შებმული ჰქონდა
უამრავი ჭრელი ნაჭერი.

– ეს რაღაა, – ჩაილაპარაკა ვანია, – ალბათ სალო-
ცავია, – ხელით შეეხო ხატს, – წმინდა გიორგი, წამიკით-
ხავს ამ წმინდანზე. – უცბად მოესმა ძროხის ბღავილი,
გაიხედა და ორ ფურს მიაბრუნებდა ვიდაც ახალგაზრდა
მწყემსი.

– ეი, სტოი, – გასძახა ვანია, მაგრამ მწყემს უკან არ
მოუხედავს, ძროხები ამომშრალი მდინარის კალაპოტზე
ხტუნვა-ხტუნვით გადაიყვანა და ფურებიანად ბაღში გაუ-
ჩინარდა. ვანია უკან დაბრუნება გადაწყვიტა, ხელი ჩაიქ-
ნია, ეგონა მწყემსი მობრუნდებოდა და დასალევს სთხოვ-
და მაგრამ რუსი ჯარისკაცის დანახვაზე, მწყემსი დაფეთე-
ბული გაგარდა. ერთხელაც მოიმარჯვა დურბინდი, მიდამო

მოათვალმზერა და უკან გამობრუნდა.

– ვერ ნახე? – ჰკითხა იგორმა.

– რა ჩემი ფეხები უნდა ნახო, რაც არ არი. სოფელში რო ჩავიდეთ იმდენ დასალევს ვიშოვით.

– გაგიჟდი? – გაუწყრა იგორი, – მეთაურმა რო გაიგოს, ტყავს გაგვაძრობენ.

– ფეხებს მოგვჭამენ. – ჩაილაპარაკა ვანამ.

– წერას ჰყავხარ ატანილი! – თქვა იგორმა, – წამოდი მიტოვებულ ჭაბურღილთან გადავიდეთ, იქნებ მანდ იყოს წყალი. ქვევით პატარა შენობას ხომ ხედავ, – ვანიამ ხელი მოიხრდილა და გახედა.

* * *

რექსი წევს და ქასქასებს. გრძელი წითელი ენა გადმოუგდია და დასიცხული, საცოდავი თვალებით იყურება, ის არა ჰგავს მესაზღვრეების მრისხანე ძაღლს, ისეთი მზერა აქვს, თითქო პატრონს ელოდება. გვერდით ყრია ცარიელი კონსერვის ყუთები, ვანიას და იგორის ნაჭამი, რომელიც გულდასმით გამოასუფთავა რექსმა, მაგრამ შიმშილი მაინც ვერ მოიკლა.

თაზო თვალგაფაციცებული უმზერს რუს ჯარისკა-

ცებს, რომლებიც ჭაბურღილისკენ მიაბიჯებენ. თან მზერა ძაღლისკენ გაურბის. როგორც კი რუსები ნერგს კარგა მანძილით მოშორდნენ, სადაც ძაღლი იყო გამობმული, თაზომ ღურბინდი ქვებს უკან დამალა და ძაღლისკენ გაეშურა.

რექსმა უცხო ბიჭის დანახვაზე, ყურები ცქციტა, წამოიწია, ერთი ორი დაიყეფა, მაგრამ ბოლოს ისევ დაწვა თაზოს სახეზე მიაშტერდა და ისევ ქასქასი გააგრძელა. თაზომ ჯერ ჯარისკაცებს გახედა, მერე გერმანულ ნაგაზს მიეფერა, თავზე რამდენჯერმე გადაუსვა ხელი, ზურგზე აშლილი ყორნისფრად მბზინავი ბალანი გაუსწორა. რექსი ისე გაუტვრინდა, იტყოდი თაზოს გაზრდილი იყო. მოფერებას დანატრებულმა ძაღლმა თვალები მილულა. თაზომ ისევ გახედა რუსებს, რომლებიც ჭაბურღილის ქოხში შესულიყვნენ. მერე ნერგზე გამობმული ტყავის თასმა გამოხსნა და ძაღლს წინ გამოუძღვა. დასიცხული ძაღლი მორჩილი ნაბიჯებით გაჰყვა.

* * *

– ლომა, ნახე ვინ მოვიყვანე, შეხე, შე დამბლა შენა!
ეხოში შემოსულ ვეება, შავ, გერმანულ ნაგაზს, ლომა

გაშტერებული შესცქერის.

ხან დაიყვება, ხან დაიწკმუტუნებს, პატრონისკენ გაქცევა გაოცებული მზერა.

„ეს ვინდაა, საიდან მოიყვანა, სად იპოვა, იქნებ ჩემზე აიყარა გული და აღარ უნდივარ, ჰა. არა მგონია, თაზოს ისე ვუყვარვარ სხვა ძაღლში არ გამცვლის“. ნაგაზმაც ყეფა ატეხა ლომას დანახვაზე, მაგრამ თაზომ დაუყვავა, ისიც მაშინვე გაჩუმდა.

– ლომა გაიცანი ჩვენი ახალი მეგობარია. – ლომა ჯერ ვერ ბედავდა ვეება ძაღლთან მიახლოებას, ბოლოს პატრონის იმედად მიუახლოვდა, ახედ-ჩახედა, დაეწოდა და ისევ თაზოს მიაჩერდა.

„საიდან მოიყვანა, რა უცნაური ბავშვია“.

* * *

წედან ხომ გითხარით ვინცა ვარ, ციმბირელი რექსი. აქ ამ ბიჭის წყალობით აღმოვჩნდი. ისე გულიანად მომეფერა, ისე, ისე, რო ასეთი მოფერება არც არავისგან მახსოვს. ერთი სიტყვით გამოვეყ უსიტყვოდ, მინდა ახალი ცხოვრება დავიწყო. გული მიგრძნობს რო აქ უკეთესი იქნება.

აღათო ბაბოს ანდერძი

აღათო ბაბოს სიტყვები თითქო ყურში ჩაესმოდა პაპუნას.

– შენაო, შვილო, ბაბო დაგეწამლოს, ჩემო ლამაზო და ნიჭიერო, უეჭველად დიდი კაცი გამოხვალ, ნეტა მაგ დღეს მამასწროს ღმერთმა, შენი დიდი კაცობა დამანახოს და მერე თუ გინდა, ჩემი ფეხით ჩავბარდები მიქელასაო, მაგრამ შენ როცა გაიზრდები და დავაჟიკადები, დიდი კაცი რო გახდებიო, ჩემი ძვლებიც აღარ იქნება, აღათო ვიდას ემახსოვრება, მაგრამ შენ მაინც ნუ დამივიწყებ ბაბო გენაცვალოს დიდი კაცი რო იქნებიო.

პაპუნა არც უსმენდა აღათო ბაბოს.

– მისმინე ბიჭო, შე მამა მიფსმულო შენაო, დახე ერთი ამასაო, – პაპუნას ნერგის ჯოხი მოეჭრა და ნამგალა დანით გამწარებული სტვირს აკეთებდა. ლოპოიან ნერგის ტოტისგან სასტვენის დამზადება მეზობლის ბიჭმა ასწავლა და ერთი სული ჰქონდა როდის ატეხავდა ყურისწამლებს სტვენას ეზოში.

– შუბლზე, ეტყობაო, – აგრძელებდა აღათო, მეზობლის ქალების გასაგონად, რომლებიც აღათოს სახლის

წინ ჩამომსხდარიყვნენ, – თვალებზეც ეტყობა რო ნიჭიერია, ნიჭიერი, სულ ჩემ ცხონებულ ქმარსა ჰგავ, პაპისა და შვილიშვილის ესეთი მგვანება არ მინახია. ისიც ისეთი ნიჭიერი იყო, ისეთი, რაც იმან სადღეგრძელოები იცოდა, იმ ცხონებულმა, იმ სულგანათლებულმა, თან რამოდენები, რო ჩამოარაკრაკებდა ერთი არ შეეშლებოდა. ამის მამაც ნიჭიერია, განა უნიჭოა, ეს ჩემი ბედოვლათი, მაგრამ ზარმაცია, ზარმაცი, წელანგარა, როგორ გულით მინდოდა, რო დიდი კაცი გამოსულიყო, დიდი კაცის დედა ვყოფილიყავი, მაგრამ არ გამოვიდა არა. უმაღლესშიც ჩავაბარებინე წვალებითა და დაგვითა, არ ივარგა, სწავლას თავი დაანება. დაჰკრა ფეხი და სოფელში გამოიქცა. იმ თვალებდასამიწებელ ყბაჩოანთ ქალს საიდან გადაეყარა, ჭკუა დააკარგვინა და დარჩა, ესე. დამიტოვა ოცნება აუხდენელი. მაგრამ ეხლა ამის იმედი მაქ, გონიერი ბავშვი მოდის, გონიერი, შუბლნათელი და იქნებ ამან მაინც...

– რა არის, ბაბო, დიდი კაცობა? – ერთხელაც შეეკითხება პაპუნა ალათო ბაბოს.

ალათომ სათვალე მოიხსნა, მუხლებზე გასარჩევად შემოდგმული ოდოშური ღობიო გვერდით გადადო და პაპუნას ხელი დაუქნია.

პაპუნაც მიცუნცულდა ბაბოსთან, იქვე ჩაიმუხლა.

– ერთხელ ვიყავი, რაიოკომის მდივნის კაბინეტში, შვილო, დიდი უზარმაზარი ოთახი ჰქონდა, ჯერ არ მიშვებდნენ, უნდა ჩაეწერო, ჩავეწერე როგორც იქნა, შუადღემდე რიგმა მომიწია, მერე შევედი, გამოვადე კარები, ისევ კარები დამხვდა, გამოვადე, ისევ კარები, მერე ისევ კარები. სამი კარები, თუ მეტი... ცხრაკლიტულივით იყო, მერე როგორც იქნა შევედი წითელი და მწვანე ფერებით აჭრელებულ ვეება ოთახში, რომლის ბოლოს იდგა უზარმაზარი მაგიდა და იმ მაგიდას უჯდა კაცი, უფრო სწორად დიდი კაცი... აისეთი დიდი კაცი უნდა გამოხვიდე, რო დაკაკუნების გარეშე შენთან არავინ შემოვიდეს. სამმაგი კარი უნდა ჰქონდეს კარებსა. დაიმახსოვრე სამმაგი კარი, ქვეყანა უნდა შემოგნატროდეს.

პაპუნამ მაინც ვერაფერი გაიგო, ან ის დიდი კაცი ვინ იყო, ან ეს სამმაგი კარი რა იყო, ან ეს ალათოს ახირება, მაგრამ როცა წამოიზარდა, როცა სტვირების თლას თავი მიანება და ცხოვრებას ზრდასსრული ადამიანის თვალით შეხედა, მიხვდა რო გარდაცვლილი ალათოს ოცნება პაპუნას სულშიც თვლემდა. დიდი კაცი უნდა გამოსულიყო,

დიდი კაცი, „აბა შენ იცი, პაპუნა, აბა შენ იცი. აუსრულე საწყალ ალათო ბაბოს ოცნება“.

პაპუნა სწავლას შეუდგა. დიდი შუბლნათელი არ გამოდგა, როგორც გარდაცვლილი ბებია უწინასწარმეტყველებდა, მაგრამ სკოლა დაამთავრა, მერე უმაღლესი განათლების მიღებაც შეძლო. ერთი იმათ სოფლელი ლექტორი იყო, ამირანმა – პაპუნას მამამ, ვეება მოზვერი გაზარდა ამ საქმისთვის, რო თავისი ერთადერთი ბიჭი როგორმე სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელში მოეწყო. ასე გახდა პაპუნა სტუდენტი. მისმა სტუდენტობამ ამირანის ნიშა მოზვერი შეიწირა, ოღონდაც პაპუნას ესწავლა, ოღონდაც პაპუნა დიდი კაცი გამხდარიყო და ბარე ათ მოზვერს გაზრდიდა ამირანი. ხუთი წელი ისწავლა და სოფელში აგრონომის დიპლომით ხელდამშვენებული დაბრუნდა.

– დედაჩემი მაინც მოსწრებოდა ამ ამბავსა ის ცხონებული ისაო! – შეპერანგებულ ამირანს ცრემლი მორეოდა თვალებზე, – როგორა ნატრობდა ამ დღესაო!

მაგრამ ჯერ სად იყო ნატვრების ასრულება... ერთ მშვენიერ დღეს პაპუნამ კოლმეურნეობის სახნავი სავარგულების დათვალიერების დროს, რაიკომის მდივნის გაცნობაც მოახერხა.

ახლაც თვალნათლივ ახსოვს, ბენიამინ ვიქტორიჩი – რეზინის ჩექმებსა და ნაცრისფერ ტილოს კოსტუმში გამოკვანთული რაიკომის მდივანი, ბედი მომე და სანახევზე გადამაგდო პაპუნაზე იყო ნათქვამი, რა თვალზე დაინახა რაიკომის მდივანმა, რამდენიმე დღის მერე თავმჯდომარეს დააბარებინა.

პაპუნას თითქო აღათო ბაბოს ნაამბობი უცოცხლდებოდა, ნამდვილად ამ კაბინეტში იყო ის ცხონებული ნამყოფი, მდივანი ვეება დარბაზივით კაბინეტში შეუძღვა, რომლის შუაგულშიც უზარმაზარი ჩესური ჭალი ეკიდა და ოცდაოთხი ნათურა თანაბრად ჩახჩახებდა. ფეხები ეკვეთებოდა, ნერწყვი უშრებოდა, ხუმრობა ხომ არ იყო, რაიკომის მდივნის კაბინეტში შედიოდა. წითელ-ყვითელი ფერები კიაფობდა ირგვლივ, დარბაზივით კაბინეტის ბოლოში, ვეება წაბლის მაგიდა იდგა. ძოწისფერი ხავერდით შემოსილ მაგიდას შავ შარვალ-კოსტუმსა და ჭრელ ჰალსტუხში გამოკვანთული „დიდი კაცი“ უჯდა, რომელსაც იმ ვეებერთელა შენობაში ყველა თვალეში შესციცინებდა, იტყოდა იწვიმებდა, იტყოდა მზე გამოვიდოდა. მაგრამ ვიდრე აქ მოხვდებოდა, სულ დამავიწყდა, რო მეთქვა სამი კარი გაიარეს პაპუნამ და კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ,

რომელსაც ცხირსა და ყვრიმალეებზე პაპანაქება სიცხეში ცივი ოფლი ჩამოსდიოდა და ეჭვი ღრნიდა, რატომ დაიბარა რაიოკომის მდივანმა პაპუნასთან ერთად, ვაითუ... არა, გეგმა შესრულებული ჰქონდა, ხორციც ჩააბარა, ერბოც შეასრულა, ხილიც გადაჭარბებით ჩაიტანა, ლენინის ძეგლიც დადგა, ერთი სიტყვით მისი კოლმეურნეობა მოწინავე იყო და გარდამავალი დროშის მფლობელი, მაგრამ მაინც ეჭვის ჭია ჭამდა. რა თვალზე დაინახა ეს შობელძადლი ესა, რა თვალზე, ჩემს ჭირად ეგდო იმ დროს სოფელში, ეხლა თუ პაპუნა პარტიაში მიიღეს, მერე ძირის გამოთხრას დამიწყებს, ან... რა თვალზე დაინახა, კაცო.

რაიკომის მდივნის დარბაზისოდენა კაბინეტიდან პაპუნა თვალეგაბრწყინებული გამოვიდა, რაიკომის ხელმძღვანელმა პარტკომის მდივანად დაანიშნინა.

თავმჯდომარე თან ულოცავდა, თან ბოღმა ახრჩობდა. ამ წიწლიკანას დამიხედე ამასა, რაიოკომის მდივანსაც რო დაუახლოვდა.

იმ დღიდან დაიწყო პაპუნას წინსვლა და ალათო ბაბოს ოცნების ახდენა. თავმჯდომარეს გული უგებდა, პაპუნას სულში კიდევ უფრო გაიღვიძა ბაბოს ოცნებამ. ჯერ თავმჯდომარეობა მოუწია. ერთი ხანობა კოლმეურნეობაში

ყველამ აიბუა, თავმჯდომარის დაგალებით პაპუნას ხმას აღარავინ სცემდა. პარტკომის მდივანი ბაიყუშივით დადიოდა, რა გაეკეთებინა აღარ იცოდა, ბოლოს როგორც იქნა გამოსავალი იპოვა.

კოლმეურნეობის კანტორის დამლაგებელ პელოს ფული და მოლარეობა დაპირდა. პელო ორმოცს მიტანებული ქალი იყო, ორ-ორი ობოლი ჰყავდა. ფულსაც დახარბდა და მოლარეობასაც. თავმჯდომარის კაბინეტში დაუკითხავად შევიდა, მდივანი არ უშვებდა, მაგრამ პელომ მაინც თავისი გაიტანა. როგორც პაპუნამ დაარიგა ისე მოიქცა, სოფლის თავკაცის ოთახში შევარდა და ისეთი წივილ-კივილი ატეხა ქვეყანა იმის ცოდვით დაიწვებოდა, ტანსაცმელი ერთიანად შემოიფლითა და გარეთ დედიშობილა გამოვარდა. კანტორის ეზოში შიშველ ქვრივს კოლმეურნეობის თანამშრომლები შემოესვივნენ...

ბევრი ამტკიცა კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ, რო პელოსთვის ხელი არ დაუდია, მაგრამ ვერაფერს გახდა და ასე დასრულდა მისი დიდკაცობა. მცირე ხანში პარტკომის მდივანი კოლმეურნეობის ხელმძღვანელად დანიშნეს, მაგრამ ეს კიდევ არ იყო საკმარისი იმისათვის, რო აღათოს ოცნებები ახდენილიყო. ჯერ კიდევ წინ იყო დარ-

ბაზისზე კაბინეტი, სამ-სამი კარით და წითელი, თუ მწვანე ხავერდებით. ერთ დროს თავმჯდომარეობაზე ვერც იოცნებებდა, მაგრამ ახლა რაიოკომის მდივნის ნახუქარ „ვილისში“ მოკალათებულიყო და ამხელა კოლმეურნეობას მართავდა. „ცხოვრება მამაძაღლია, პაპუნა, მამაძაღლი, ვერაფერს გაუგებ, ზოგისთვის ისეა, ზოგისთვის ასე, ზოგს ეჩვენება, რო სამართლიანია, ზოგს კიდევ... თუმცა, ვისთვის როგორ, შენ რა გაქვს დასანდური ჩემო პაპუნა, რა... არც არაფერი“ – ეჩურჩულებოდა ორეული პაპუნას.

* * *

– მაშ, თქვენ ამბობთ, რო, – ცენტრალური კომიტეტის მეორე მდივანი, ნერწყვგამშრალი და წარბებშერუშხული მისჩერებოდა პაპუნას.

– დიახ, დიახ, მართალს გეუბნებით, – თავი დაუქნია პაპუნამ და თან თვალი მოავლო ცეკას მდივნის ოთახს, „აი, დიდი კაცი ვინ ყოფილა, დედა... რამოდენა კაბინეტი აქ“.

– ამხანაგმა ლიჩელმა გიბრძანათ, რო ლენინის ძეგლი აგელოთ.

– დიახ, ჩემო ბატონო, უკაცრავად ამხანაგო, – დაიბნა

პაპუნა და უხერხულად გაედიმა. ყურებამდე ტიტებისფერი გაუხდა სახე, – დამავალა, რო კოლმეურნეობის „ვილისი“ დამება და ლენინის ძეგლი ისე მომენგრია. მაგრამ მე მაგას როგორ ჩავიდენდი, ამიტომაც გეახელით ჩემი ფეხით, მე მაგის გამკეთებელი არა ვარ, დღესაც რო მომიწიოს თანამადებობის დატოვება.

ისე დამაჯერებლად ცრუობდა, რო ცეკას მეორე მდივანმა ვერაფერი შეატყო, მხრები ნერვიულად აიჩეჩა, ვეება ოთახში ბოლთის ცემას მოუყვა.

– საცარია, საოცარი, წინა კვირას გადავეცით ლენინის ორდენი და რა ეშმაკი შეუჩნდა, რამ აფიქრებინა. – მერე მაგიდასთან მივიდა ტელეფონის ყურმილს დასწვდა და მკაცრი ხმით დაეპასუხა, – გულორდავასთან შემაერთეთ...

* * *

„აღათო ბაბო, შენის სულის ჭირიმე შენი, ასე მგონია გუშინ იყო, ის ამბავი, ასე მგონია გუშინ მეუბნებოდი, სახლის წინ რო იჯექი უბნის ქალებთანა, დიდი კაცი გამოსვალაო.

წინასწარა გრძობდი, თუ რა იყო, შე სულკუროთხეულო, შენა, მართლა დიდი კაცი გავხდი, ნეტა წამოგახედა

და დაგანახვა ჩემი თავი, მთელი რაიონი როგორ შემომოძ-
ციცინებს თვალებში, შენი პაპუნა ის ბიჭი აღარ არი,
სტვირებს რო აკეთებდა მარტო და სტვენიოთ არემარეს აყ-
რუებდა. ეხ, რა იქნება ერთი წამოგახედა, სულ ერთხელ
დაგანახვა ჩემი თავი, ხო, აგიხდა ოცნება, იმიტო აგიხდა
რო მაგარი ქალი იყავი, მაგარი, ოჯახი შეინახე, უკაცო
ოჯახი. ეხლა მე ვიცი, როგორ პატივსაცა გცემ, ისეთი ქვა
დაგადგა, ისეთი, მთელ სასაფლაოზე არავის ედგას. ან ამ
მესრის ღირსი ხარ. შენისთანა ქალს მარმარილოს კედლე-
ბით უნდა ჰქონდეს შემოღობილი საფლავი“.

„შენ იყავი, შვილო, კარგათა, მე, რა...“ – შავი ქვიდან
შემოსციცინებდა პაპუნას ალათო ბაბო.

* * *

პაპუნა საკუთარ კაბინეტზე გაკრულ ოქროსფერ აბრას
მიშტერებოდა და საოცარ ნეტარებას გრძნობდა, ისეთ ნე-
ტარებას, რომელიც სიტყვებით ვერ გამოითქმის. უცნაური
შუქი უდგა თვალებში. სახეც გაცისკროვნებოდა. ვეება
ოქროსფერ აბრაზე ვეება შავი ასოებით ეწერა მისი სახე-
ლი და გვარი. იმ კარის იქით კიდევ იყო კარი, იმ კარის
იქითაც კარი და ვიდრე პირველ კარს შეაღებდი, მანამდე

ვეება აბრა უნდა დაგენახა. ოქროსფერი აბრა, ვეება წარწერით. მართლა დიდი წარწერა იყო, ყველას თვალში ხედებოდა გამვლელსაც და გამომვლელსაც, ასეც უნდა ყოფილიყო. უხაროდა, უხაროდა პაპუნას, ასეთი სიხარული არასოდეს ეგრძნო. მისთვის ღმერთი არ არსებობდა, თორემ მაღლობას გადაუხდიდა.

* * *

– ბიძაჩემო, გაიწიე იქით.

– ერთი ამას დამიხედე! – რისხვით აენტო თვალები პაპუნას, – ბიძაჩემო, ვინ არის ბიძაშენი, შე ცინგლიანო, ვინ გგონივარ, რაიკომის მდივანს ელაპარაკები.

გამხდარ, აყლარწულ ჭრელთვალება ბიჭს, პაპუნას ლაპარაკზე გაეცინა.

– ვინ არის რაიკომის მდივანი?

– როგორ თუ ვინ არის? – უარესად გაბრაზდა, პაპუნა, – ეხლავე გაჩვენებ. – ბიჭოლია! – გასძახა თავის ხელის ბიჭს, რომელიც პაპუნას გვერდიდან არ სცილდებოდა ლამის იყო ფეხის ალაგზეც შეჰყოლოდა. – ბიჭოლია, სად დაიკარგე, შე უპატრონო შენა. – ბიჭოლია მაინც არ ჩანდა.

– ვინ არის ბიჭოლია? – დამცინავად ჰკითხა მაღალმა ბიჭმა.

– ვინც არის, გაჩვენებ. – მუშტი მოუღერა „რაიკომის მდივანმა“.

– სხვები სადღა წავიდნენ.

– ვინ სხვები?

– ვინ სხვები და რაიკომის ხალხი, სად წავიდნენ, სად წავიდნენ ეს ოხრები.

– სადღაა, ბიძაჩემო, რაიკომი.

„ოხ, ეს ბიძაჩემო“ – რა გამაღიზიანებლად უღერდა, კბილები გაახრჭიალა პაპუნამ.

– აღარ არის რაიკომი, როდის ეგ დრო წავიდა აღარ მახსოვს...

– რას ჰქვია წავიდა, აბა მე ვინ ვარ მაშინ, სულ რამდენიმე დღეა რაც დავინიშნე.

– ეეე, – ამოიზმუკუნა ბიჭმა, – ვერ არის ვიღაცაა.

– აბრა რა იქნა, – პაპუნას თვალებზე ცრემლი მოადგა.

– რა აბრა, კაცო, – დასერიოზულდა ბიჭი.

– ამ კაბინეტზე რო აბრა იყო, დიდი აბრა.

– რა უნდოდა ამ კაბინეტზე აბრას, აქ სამკითხველოა.

– რა ხდება ლევან, – თანაკურსელმა ბიჭმა მოაკითხა.

– არაფერი, – ჩაეღიმა მაღალს და მეგობარს პაპუნაზე ანიშნა, – ეტყობა ვიღაცა შეშლილიაო.

* * *

მიდის პაპუნა, ძლივს მიათრევს სხეულს. რა მოხდა ვერ გაუგია. ვითომ სიზმარი იყო? ეკითხება თავს. არა, სიზმარი არ ყოფილა. აბა, მაშ რა იყო, დროში მოგზაურობა? ბედისაგან მასხარად აგდება? მოჩვენება? რა ჯანდაბა, ველარ შეიკავა თავი და ატირდა. ესე იგი, არაფერი მომხდარა, არც თავმჯდომარე გაუფუჭებია? პელოს ამბავიც სიზმარია, ცეკას მდივნის ტყუილი ჩაშვებაც? ხმამაღლა ტირის პაპუნა.

ენანება, ეს ოხერი სიზმარი, თუ მოჩვენება, თუმცა არც იცის, რა იყო. რაც იყო, იყო, მთავარია, რო ენანება, სამმაგი კარი, წითელი და მწვანე ხავერდებით მორთული კაბინეტი, დარბაზივით კაბინეტი და კიდევ ვეება ოქროსფერი აბრა, შავი წარწერით...

* * *

ღამე მივიდა აღათო ბაბოს საფლაგზე, თან ფეხები ეკვეთებოდა, ცივი ოფლი ასხამდა. მარიამობისთვის ცხელ

დამეში სუნთქვა ჭირდა, პაპუნას კი აკანკალებდა. ღრუბ-
ლებში შეყუჟული მთვარე ოდნავ ბუუტავდა. ალათოს საფ-
ლავზე ისევ ის სამკუთხედის ფორმის მომცრო შავი ქვა
იდგა, საიდანაც მღიმარე თვალებით უმზერდა მონაგარს
ქალი, რომელმაც რვაათეული წელი ატარა წუთისოფლის
ტვირთი. საფლავის გვერდით ხრეშის გროვა იყო, რაიკო-
მის მდივნის დავალებით მიტანილი ხრეშის გროვა...

სიკვდილი ნისლში

– თოვლი მოვა მაღე, – ჩაილაპარაკა დაჩიმ.

– შენ რა იცი, რო მოვა? – ჰკითხა ეკამ.

– აბა, ახედე ცას! – ეკას სათოვლედ მოღრუბლული ცისკენ გაექცა მზერა. წარმოიდგინა როგორ წამოვიდოდა თვალშეუდგამი ციდან ვეება ფანტელები.

– ხედავ? – მიანიშნა დაჩიმ.

– ერთი თუ დაიწყო, აღარც გაჩერდება. შარშანდელი წელივით უთოვლო არ იქნება, არადა, რა ფასი აქვს უთოვლო ზამთარს. უთოვლო ზამთარი უსიყვარულოდ დაბერებული ქალივით არი! – გადაიხარა და ეკას ღოყაზე აკოცა.

– რა შუაშია სიყვარული თოვლთან. – მცირე ხნის შემდეგ ჰკითხა ეკამ, თან წინ იყურებოდა, შორს იყურებოდა, შორს მთები ჩანდა, კორტოხმოშიშვლებული მთები, რომელთაც მარმაშის მანდილივით ეხვია სქელი ნისლი.

– სიყვარული ქალის სამკაულია, ხოლო თოვლი ზამთრის სამკაული, გაზაფხულს ყვავილის გარეშე, რამე ფასი აქვს? ან ზაფხულს პაპანაქება სიცხეების გარეშე, ან შემოდგომას მოდღევეებული მტევნის გარეშე, აეგრეა ზამთა-

რიც, თოვლი თუ არ მოვა გინდა ყოფილა გინდა არა, ქალიც ეგრეა, რა, თუ სიყვარული არ ეწვია, გინდა ყოფილა გინდა არა, თუმცა მარტო ქალი არა...

– სიყვარულში რას გულისხმობ?

– რას უნდა ვგულისხმობდე, – ჩაილაპარაკა დაჩიმ, – ნამდვილ სიყვარულს და არა ისეთს, ვიდაც რო მოგეწონება და მეორე დღეს ისევ გავიწყდება, ჭეშმარიტ სიყვარულს ვგულისხმობ, რომელიც საკუთარ თავს აღმოგაჩენინებს.

– აეგ, მომეწონა, – ჩაეცინა ეკას.

– რა მოგეწონა?

– რა და საკუთარ თავს აღმოგაჩენინებსო, კარგი ნათქვამია.

– სიყვარულს უხდება. ისევე როგორც ნისლი უხდება მთას, თოვლი ზამთარს.

– რას ჩააცვივდი ამ თოვლს!

– არა, რატო ჩავაცვივდი, თოვლი მაგარია, თეთრი, სპეტაკი, უცოდველი ადამიანის სულივით არი, სპეტაკი სიყვარულივით არი, როგორც ჩვენი, – ისევ გადაიხარა და აკოცა.

– ხო გიყვარვარ?

– ისე რა. – ჩაეცინა ეკას.

დაჩის თვალები მოედრებლა, კარგა ხანს არაფერი უთქვამს, ორივე ხელით ჩაებღუჯა საჭე და გზას გასცქეროდა. გზა მიდიოდა მაღლა და მაღლა. მთებიც უფრო ახლოს მოჩანდა. ნისლი თანდათან ძლიერდებოდა.

– გეწყინა? – ჰკითხა ეკამ.

– ისე, რა. – ეკას მიაშიტურ კითხვაზე, ჩაეღიმა დაჩის. თანდათან ხასიათი გამოუსწორდა.

– შორს არის? – ჰკითხა ეკამ.

– ისე რა. – ისევ გაეღიმა დაჩის.

– მართლა, მითხარი.

– გეჩქარება? მე არ მეჩქარება.

ეკას არაფერი უთქვამს. ნისლში გახვეულ მთებს გასცქეროდა.

– რაზე ფიქრობ? – ჰკითხა დაჩიმ.

– არაფერზე.

– გითხრა, რაზე ფიქრობ?

ეკამ თავი დაუქნია.

– ჩემზე ფიქრობ.

– კაი ეგრე იყოს. რატომ გგონია რომ შენზე ვფიქრობ. იქნებ სხვა რამეზე მეფიქრება.

- მაინც რაზე?
- რა ვიცი, ადამიანს საფიქრებელის მეტი რა აქვს.
- რატომ მოინდომე აქეთ წამოსვლა, როგორი ცუდი გზები ყოფილა, – სხვა რაღაცაზე გადაიტანა საუბარი ეკამ.
- აი, იქ რო მივალთ ყველაფერი დაგავიწყდება. იქ ისეთი ადგილია. მამა ზაზას გაგაცნობ, ძაან მაგარი კაცია, ნახე რამხელა მადლს მიიღებ. დაგვლოცავს, მისი დალოცვა ღირს მარტო...

ნისლი გაძლიერდა. მთებიდან აშლილი თეთრი ქსოვილები თანდათან ფერდობზე ჩამოიშალა.

- როგორი ნისლია, – შემკრთალმა ჩაილაპარაკა ეკამ.
- ლამაზია, ნახე, ირგვლივ არაფერი ჩანს თითქო მარტო მე და შენ ვიყოთ მთელ სამყაროში, ძაან ლამაზია.
- შენ ყველაფერში სილამაზეს და სიყვარულს ხედავ. დაჩის არაფერი უთქვამს, მანქანას სიჩქარე შეცვალა.
- რა ცუდი გზაა ნახე, არაფერი არ ჩანს.
- ნუ გეშინია, მთავარია, რო შენ ჩანხარ, მალე მივალთ, მამა ზაზას ბუხარი ენთება, გავთბებით, მერე ვისაუბრებთ.

უფრო გაძლიერდა ნისლი, დაჩიმ კიდევ შეუწეულა სვლას, თან ეკას აკვირდებოდა, რომელსაც თხელი ყვრი-
მალეებიდან ფერი გადასვლოდა.

– როგორ გეშინია.

ეკას არაფერი უთქვამს. თავისთვის ფიქრობდა „ეგებ
ჯობდა, რო არ წამოვსულიყავი. მერე დაჩი, დაჩი რას იტყ-
ვოდა“. თვალები დახუჭა, გაირინდა და შეეყვარებულის
სუნთქვა და გულის ცემა შეიგრძნო, მანქანის ღმუილი
თითქო არც ესმოდა. დაჩი სუნთქავდა, დაჩის გული ხმაუ-
რობდა. „მართლა ისე რო იყოს, როგორც მან სთქვა, ამ
ვეებერთელა სამყაროში მარტო და მე დაჩი ვიყოთ და კი-
დევ ნისლი, გაეძლებდი? ალბათ გაეძლებდი. არ მომწყინ-
დებოდა. ცხოვრება მაშინ არის მოსაწყენი, როცა არავინ
გიყვარს. მაშინ გბეზრდება ყველა და ყველაფერი, მათ შო-
რის შენი თავიც და ხანდახან თავის მოკვლის ხასიათზე
დგები, რო ეს უფერული დღეები ერთხელ და სამუდამოდ
დაასრულო და შენს უღიმღამო ყოფას წერტილი დაუსვა.
მაგრამ როცა გიყვარს სხვანაირად ფიქრობ, სამყაროსაც
სხვანაირად აღიქვამ, რადაცნაირი ხალისი გაქვს. ეს
რადაცნაირობა კიდეც ის არის, რო შენი ფიქრი ვიღაცას
დასტრიალებს და მარტო არ ხარ და კიდეც წელან მართა-
ლი თქვა დაჩიმ, შენ საკუთარ თავს პოულობ“. ცოტა გაუ-
არა შიშმა. აღმართს დაღმართი მოჰყვა დაჩიმ მანქანა გაა-
ჩერა, გადმოვიდა და გზას გახედა, მაგრამ ვერაფერი გა-

არჩია. სქელი ნისლი შემოკვროდა მთის ფერდობებს და არაფერი არ ჩანდა, თითქო სამყარო გამქრალიყო და ადამ და ევასავით ეს ერთი წყვილი შერჩენოდა დედამიწას.

– მოდი გავჩერდეთ, – სთხოვა ეკამ, – იქნებ გადაიაროს ნისლმა.

– ნელ-ნელა ვივლი, – თქვა დაჩიმ. – ცოტა ხანში მამა ზაზას სახლიც გამოჩნდება, უფრო სწორად ქოხი, იცი რა მაგარი ადგილია, ყველაფერი ჰყავს: ფუტკარი, ფრინველი, საქონელი, ცხვარი, გაგიჟდები, როგორ უვლის ამდენ რამეს. ისეთი მაღლიანი კაცია...

ეკამ პირჯვარი გადაისახა.

– ხო გიყვარვარ? – ჰკითხა დაჩიმ.

ეკამ თავი დაუქნია.

დაჩი გადაიხარა და აკოცა.

– ნელა! – შეჰყვირა გოგომ და უნებურად საჭეზე უტაცა ხელი.

– ნუ გეშინია, – შესძახა დაჩიმ და საჭის გასწორება სცადა, მაგრამ ეკას ისტერიულმა ყვირილმა დააბნია. მანქანა ისე გადასცდა გზას, ვერაფერი შეამჩნია, გზის იქით ვეება, ნისლით ამოვსებული ხრამი და სამყაროს დასასრული იყო.

საელეს თეთრი მტრედი

– მალე მოვა?

– მოვა, აბა, რას იზამს. – თქვა ზაზამ და მოასფალტებულ გზას გახედა. – ზაურიჩისგან ხელცარიელი რომ არ მოვა, დარწმუნებული ვარ.

– მე მგონი თენგოს ბიძა ვერაფერს ხვდება, – თქვა გოჩამ.

– რას ვერ ხვდება, – ჩაეღიმა ზაზას, – ეგ თუ ვერ ხვდება, აბა სხვა ვინ უნდა მიხვდეს. შენ ფულიანი კაცი და უჭკუო გინახია? მე არ მინახია. უბრალოდ რა ხდება იცი? ხვდება ის კაცი, თენგომ თუ ფული ვერ დაითრია, მერე მოიპარავს და უფრო მეტი თავსატეხი გაუჩნდება. ეგ ერთი ღერი ბიჭი ჰყამთ და შესცქერიან ტახტის მემკვიდრესავით ამ ჩემისას, თითქოს დინასტია გადაშენდება, არადა, ამას სულ არ კიდია, ან მაგათი გვარი, ან მაგათი მომავალი, თან ძაან მაგრა კიდია.

– თენგო მაგარი კაცია.

– ძმაა, – ზაზას და გოჩას საუბარში პაპუნაც ჩაერთო.

– გახსოვს, მაშინ რა გააკეთა? – ზაზას ჰკითხა პაპუნამ.

– როდის? – ზაზას მუხლი დაეღალა დგომით და ისევ ჩაიცუცქა.

– როდის და თბილისელებმა რო აგვადებინეს წამალი, ემზარას ნათესავებმა.

– ჰოოო, – თავი დაუქნია, – საიდან რა გაგახსენდება ხოლმე, ვახო რო ცუდად გახდა არა? ეგ ჭოლაკი ეგა, რო იღორა და გადავარდა რაჯივით. რაც მაშინ შიში ვჭამეთ. ზეზვას მანქანით რო გავაქცუნეთ.

– ჰოო.

– რაც იმ თბილისელებმა მასაჟები უკეთეს... ჩაუნგ-რიეს გულ-მუცელი, მარა ჩემი ფეხები, როგორ იყო გაშა-გებული!

– ექიმი შეჭველი ჩაგვიშვებდა, თენგო რო არ ყოფი-ლიყო. მაგან მოუყომარა. თან რა „ხიტრულად“.

„ერთხელ გასინჯა ცხოვრებაში და ასე დაემართა უნდა გვიშველო ექიმო რამე, პოლიციამ რო გაიგოს, დაი-დუპება ბიჭიო“. შეაბა, ღამის აატირა კაცი. ისიც ადგა და დაჰკრა „ნარკანი“. ვახომაც დააჭყიტა თვალები.

– რატომ გასინჯეო, – უსაყვედურა ექიმმა, – ჩაეცინა პაპუნას, – არადა, რა იცოდა, რა დამპალი ნარკამანი იყო.

– შეჭველი თენგო რეკავს, – გულისჯიბიდან ტელე-

ფონი ამოიღო ზაზამ.

– აქა ვართ. ვინ ვიქნებით... ჰო, გოჩა და პაპუნა, გელოდებით, ცოტა დროზე, რა.

– რაო? – მოუთმენლად ჰკითხა გოჩამ.

– ფული დაითრია და მოდის, რა.

გოჩას სახე გაეზადრა, ჩასისიხლიანებულ თვალებში შუქი ჩაუდგა. ფეხზე წამოდგა და თენგოს მოლოდინში ბოლთის ცემას მოჰყვა.

– მაგარი „შმონგები“ ყოფილა ოსებისკენ, – თქვა ზაზამ.

– საცა ერთი პოლიციელია, ყველა აქეთ გამოუშვეს.

– გუშინწინაც დაუჭერიათ ბიჭები, – თქვა პაპუნამ.

– ვინები დაიჭირეს? – იკითხა გოჩამ.

– ლეო, ხო იცი.

– აბა, ლეო?

– გაბროს ბიჭზე გეუბნები.

– ჰოოო, მერე.

– ლეოს ჰყოლია ვიდაცეები.

– ლეოც კაიფობს? – იკითხა გოჩამ.

– კაიფობს არა, ჩაღიჩობს. ბიძა ჰყავს ოსი და იქ მიჰყავს თბილისელები. მაგარი ბობოლები ჰყავ დათრეული, სერიოზულ ფულს ახეხს. ისე კი არ დაჰყავს, მაგარი ჩათ-

ლახი ბიჭია. პოლიციასთანაც „გაიასნებული“ ჰქონია.

– მარტო ჩვენთან აქვთ დიდი გული, მე მაგათი... – შეიგინა ზაზამ და ერთი კვირის წინანდელი ამბავი გაახსენდა, როდესაც ოსური სოფლიდან წამალი გამოჰქონდათ და ქართველი პოლიციელები დაედევნენ. მანქანა სოფლის ბოლოში დააგდეს და მღევრებს ტყეში დაემაღნენ. მაშინ ნარკოტიკზე შესულმა ბიჭებმა ეჭვი წამლის გამყიდველ ოს გარიკაზე აიღეს. გარიკას ძმა თბილისის ერთ-ერთ ციხეში იჯდა, რომელიც სასჯელს ყაჩაღობის გამო იხდიდა. სოფლებში ხმა დაირხა, რო ქართველმა სამართალდამცავებმა ოს გარიკასთან საერთო ენა გამონახეს და ძმის განთავისუფლებას იმ პირობით შეჰპირდნენ, თუ მათთან ითანამშრომლებდა. როგორც ამბობდნენ, მის გამო გარიკამ არაერთი „კლიენტი“ გასცა.

გაქცეულები ტყეში ორი დღე იმალებოდნენ და ბოლოს, როგორც იქნა სამშვიდობოს გამოადწიეს.

მცირე ხანში გზაზე შავი „ბმვ“ გამოჩნდა. თენგიმ მანქანა სოფლის ნახევრად დანგრეული კლუბის გვერდით გააჩერა.

– რაღაც ხასიათზე ვერ არი, – თქვა ზაზამ.

– რა ქენი, თენგო? – მოუთმენლად ჰკითხა პაპუნამ.

– ვიშოვე! – ჩაილაპარაკა თენგომ, – მაგრამ... ამის მე-
რე, ვიცი, რო კაპიკს აღარ მომცემს, ეგეთი გაბრაზებული
ცხოვრებაში არ მახსოვს.

ბიჭებს აღარაფერი უთქვამთ, მათთვის სულ ერთი იყო,
რა უთხრა ბიძამისმა თენგოს, მთავარი ის იყო, რო ფული
ჰქონდათ და რამდენიმე საათში თავდავიწყებას მიეცე-
მოდნენ.

– ხოო, მართლა, წამალი სხვანაირად უნდა გამოვიტა-
ნოთ, – თქვა თენგომ, – თორემ პოლიცია იქ „უსატკავებს“,
აგვერიან და სიამოვნება ძალიან ძვირი დაგვიჯდება. გარი-
კას მეზობელს დაუურეკე, რა ქვია? სახელი დამავიწყდა.

– ირბეგა, – უთხრა ზაზამ, – ჰო, რაო, მერე?

– რაო და მაგარი „აპასნიაო“.

– მაშ არა ვუყოთ? – ამოიოხრა პაპუნამ.

– ერთი რაღაც მოვიფიქრე, – ჩაეღიმა თენგოს, – მე
მგონი გამოგვივა. ვერავინ ვერაფერს მიხვდება. ოღონდ
ფოსტა მტრედი გეჭირდება.

– რა ფოსტა მტრედი? – ჰკითხა ზაზამ.

– ჰო, მტრედი.

– მტრედების მეტი რა ჰყავ საელეს! – თქვა გოჩამ,
ოღონდ არც უკითხავს, რატომ ჭირდებოდა.

– უი, სავლე! – ჩაილაპარაკა თენგომ, – სულ აღარ გამახსენდა.

– ვინ მივა სავლესთან?

– მე მივალ, – თქვა პაპუნამ.

– მერე მოგცემს?

– არ მომცემს და...

* * *

სავლეს ფოსტა მტრედი ყველაზე მეტად უყვარდა. ერთავად მხარზე უჯდა და ზედ დაჰდულუნებდა. თითქო თავის ენაზე ესაუბრებოდა პატრონს, თავის განცდებს უზიარებდა. თოვლისფერ ფრინველს წითელ ფეხზე სპილენძის პატარა რგოლი ეკეთა წარწერით: „სავლესი ვარ“. სავლეს თბილისში ერთი ნათესავი ჰყავდა, რომელსაც სახლის სხვენზე მტრედების უზამაზარი გალია ედგა. ის კაცი თითქო მტრედებისთვის არსებობდა, თითქო სხვა საზრუნავი არც არაფერი ჰქონდა. იჯდა და მტრედებს უვლიდა. მისი ღარიბული სახლიდან სამყაროს იდუმალ მელოდიასავით მოისმოდა მტრედების ღულუნი. სულ ერთხელ ნახა ნათესავთან მტრედები სავლემ და ამ საოცარი ფრინველების სიყვარული ვეღარ მოიცოდა.

ფოსტა მტრედი ნათესავმა აჩუქა. სპილენძის რგოლი შოთას გაკეთებული იყო, რომელიც მტრედს ფეხზე ჰქონდა შებმული.

შოთას სიკვდილის მერე მის სახლში მტრედების ღუღუნი შეწყდა, თუმცა ნათესავის საქმე სავლემ გააგრძელა.

უშიშროდ დარჩენილი კაცი მტრედებთან საოცარ ნეტარებას გრძნობდა. ფრინველებს ესაუბრებოდა. თითქო სხვა სამყაროში იყო გადასახლებული. ეს დიდ სიამოვნებას ანიჭებდა.

– მტრედები გიშველის კაცო? აფსუს, მამაშენი როგორი ყოჩაღი კაცი იყო, შენი ღლე და მოსწრება სულ მტრედებს ხომ არ უნდა შეაღიო, ცაში ცქერით კისერიდა დაგებრიცაო! – ეუბნებოდნენ მეზობლები. სავლე ყურს არავის უგდებდა, მტრედებს ცისკენ გაუშვებდა და ლაჟვარდში აჭრილ ფრთოსნებს სტვენით წააქეზებდა.

* * *

– ეს რა არი? – ჰკითხა გოჩამ.

– რა არი და მტრედია, ვერა ხედავ? – პაპუნას საგლეს ფოსტა მტრედი უბეში უჯდა.

– საგლეს მოპარე?

- მოგპარე, – ჩაიქირქილა პაპუნამ.
- ბიჭები სად არიან?
- მახარეს წყაროსთან.
- წავედით!

* * *

– წესით ნახევარ საათში უნდა გამოვიდნენ? -- თქვა ბესომ.

– სხვა გზით არ წავიდნენ და მაშინდელივით ხელცარიელები არ დავრჩეთ, – დაეჭვებით ჩაილაპარაკა გიამ.

– არა მგონია, ამ გზით გამოვლენ, – ფერდობზე შეფენილი ოსური სოფლისკენ გაიხედა ბესომ, – უეჭველად აქ გზაზე გადმოვლენ, სასაფლაოს ხომ ხედავ.

– ჰოო.

– თუ ვინიცობაა ტყისკენ წავიდნენ, ტარო თავისი ბიჭებით დახვდება.

– განყოფილების ბიჭებზე ამბობ? – ბესომ თავი დაუქნია.

– ისე, – თქვა ბესომ, – მანქანა რო აიმ ღობის იქით დააყენო, ჯობია, იქიდან არ გამოჩნდება.

– როგორც იტყვი, – დათანხმდა გიამ და მანქანა ოცი-

ოდე მეტრის მოშორებით გადააყენა.

* * *

– ნამდვილი კოპელფილდი ხარ შენმა, – გადაიხარხარა ზაზამ, – ყველაფერს მოიფიქრებდა კაცი, მაგრამ ამას...

– საიდან მოგაფიქრდა! – გოჩაც ვერ მაღავდა გაოცებას.

თენგომ ოსისგან ნაყიდი წამალი სავლეს ფოსტა მტრედს ფეხზე შემოახვია. ისე დაამაგრა, რო ნისკარტით არ შეეხსნა. მერე ბიჭებს ღიმილით მოჰხედა:

– სდიონ ეხლა „მიგალკიანი“ მანქანებით, ვნახოთ როგორ დაეწევიან. ფრინველს ხელი გაუშვა და სავლეს მტრედი, როგორც კი თავისუფლება იგრძნო, შურდულით ნასროლი კენჭით აიჭრა ცაში.

– რო დაიკარგოს! – თქვა გოჩამ და ბიჭებს შეხედა.

– დაიკარგოს არა.

– ერთ ჩემს ნათესავს ფოსტა მტრედი ცხრაჯერ ჰყავდა გაყიდული, – თქვა ზაზამ, – გაყიდიდა, მისცემდნენ ფულს, წაიყვანდნენ და საღამოთი თავს დაუკრავდა ხოლმე. თან რა შორიდან მოდიოდა იცი?!

– წავედით თქვა! – თენგომ, – წამალი ჩვენ არა გვაქ

და არაფერი. ბიჭებს თვალი ჩაუკრა.

* * *

– აგე, სად დგანან! – ჩაიპარაკა გოჩამ და სამოქალაქო ტანსაცმელში გამოკვანთული წესრიგის დამცველები შეამჩნია.

გზის პირას ჩასაფრებული პოლიციელები თენგოს შავ „ბმვს“ წინ გადაუდგნენ.

გოჩას, თენგოს, ზაზას და პაპუნას ხელები მანქანის კაპოტზე დააღაგებინეს. ჯერ ჯიბეები ამოუტრიალეს, მერე მანქანა გაჩხრიკეს. მაგრამ ვერაფერი უპოვეს.

– სად დამალეთ წამალი! – იკითხა ბესომ, მაგრამ პასუხი ვერ მიიღო და გოჩას ერთი-ორჯერ მუშტი შემოჰკრა სახეში, – სად დამალეთ მეთქი!

– რა დავმალეთ? – შეიცხადა გოჩამ და ნაცემ სახეზე ხელი მოისვა.

– თავს ნუ იდებილებო, სად შეინახეთ წამალი?

– რა წამალი? – ახლა თენგომ ჰკითხა.

– რა წამალი და ტვინს რო აგასხმევენებ, მერე გაიგებ! – ბესომ პისტოლეტის ღულა მიაბჯინა შუბლზე, მაგრამ თენგო მაინც ვერ გატეხა.

– ვისთან იყავით?

– ნათესავთან, – უპასუხა თენგომ.

– ვინ არის შენი ნათესავი?

– ჩერმენა, – უცბად მოიფიქრა თენგომ, – დედაჩემის ძმაა, მაზეგ პაპის ორმოცი გვაქვს... – ისე დამაჯერებლად თქვა, ეჭვს ვერ შეიტანდა კაცი.

ნირწამხდარმა პოლიციელებმა კარგა ხანს უტრიალეს თენგოს და მის მეგობრებს, მაგრამ ვერაფერი დააცდევინეს.

* * *

ფოსტის მტრედი ორი დღე არ გამოჩნდა და საველემ მოსვენება დაკარგა. გული გახეთქვას ჰქონდა. ერთ ადგილას ვერ ჩერდებოდა. ხან ეზოში დატორღილობდა, ხან ცას ასცქეროდა. „ქორი ხომ არსად გადაეყარა ის სატილო ისა“, – ფიქრობდა გულჯავრიანი. ფიქრობდა და თავს აიძულებდა: „ფრთხილი მტრედია, არა მგონია, ეგრე ადვილად ჩაუვარდეს ქორს კლანჭებში“. რამდენჯერ დაუნახავს საველეს, როგორ გამოჰკიდებია მის მტრედს ქორი, მაგრამ ვერ დაუჭერია.

მეორე დღეა, არა ჩანს. ცოტაღა უკლია საველეს და

ბავშვივით დაიწყებს სლუკუნს. ღამის მდუმარებაში თითქო ფოსტა მტრედის ღუღუნი ესმის. გამოვა აივანზე, მთვარით განათებულ ეზოს მოათვალმზერებს. მერე ისევ შებრუნდება. მარტოდმარტო ცხოვრობს სავლეს, თუმცა რა სიმარტოვეა, ამდენი ფრთოსნები ჰყავს.

სავლეს ფოსტა მტრედს თენგო და მისი მეგობრებიც ელოდებიან. ორი დღეა კისერი გაუშეშდათ ცაში ცქერით. მიშტრებიან უსასრულო ცას.

– სად დაიკარგა ის უპატრონო?

– ეტყობა ქორს გადაეყარა და სავლეს მტრედი წამლიანად გადასანსლა, ქორი „დაკაიფდება“.

ხასიათწახდენილები ცას აჰყურებენ და კბილებს აკრაჭუნებენ. პაპუნა სავლეს გალიასთან დარაჯობს.

ორდღიანი ღოდინის შემდეგ სავლეს მტრედი როგორც იქნა გამოჩნდა და ყიჟინა დასცხეს.

– ეგრა, ის არის, – უცბათ წამოიშალნენ, ისეთი სახე ჰქონდათ, ზღვაში ხიფათიანი მოგზაურობის მერე მგზავრები რო ნაპირს დაინახავენ. სავლეს მტრედს თითქო გული უგებდა. ერთი ხანობა დაშვებას აპირებდა, მაგრამ მერე გადაიფიქრა. დიდხანს უვლიდა წრეს იმ ადგილს, სადაც სავლეს ცხოვრობდა.

– არა ჯდება! – თქვა გოჩამ.

– დაჯდება, მაშ სად ჯანდაბაში წავა, – დაამშვიდა თენგომ, მაგრამ სავლეს მტრედი გრძნეულივით ხედებოდა, რისთვის გამოიყენეს უღმრთო გზაზე დამდგარმა ახალგაზრდებმა და ციდან არ ეშვებოდა.

– მე მოუვლი ამას! – თქვა გოჩამ, საიდანღაც ცალკულიანი თოფი მოიტანა და მტერდს დაუმიზნა. ძველის-ძველმა ჩახმახიანმა მეხივით დაიგრილა და სავლეს თოფლისფერი მტრედი ოციოდე ნაბიჯის იქით ბებერ ფშატებთან ჩაეცა.

ყველაზე პირველი თენგო გაიქცა, თენგოს გოჩა მიჰყვა, გოჩას ზაზა, ზაზას პაპუნა. დიდხანს იძრომიალეს ეკლიან ბუჩქებში. თავ-პირი ერთიანად დაეკაწრათ და როგორც იქნა იპოვეს მოკლული ფრინველი, რომელსაც ფეხზე მხოლოდ სპილენძის რგოლი ეკეთა წარწერით: „სავლესი ვარ“.

ლენინის მონატრება

– სამ დღეში უნდა გაგვრინდეთო, – მამაჩემმა.

– ჰე, ჰე-ჰე, სამ დღეში, სამ დღეში... და აცქმუტებულები შევეყურებთ მამაჩემს, რომელიც შარშან დაგვიბრდა მოსკოვში წაყვანას და ნატვრის ასრულების დროც დადგა. თვითმფრინავში არასოდეს არ ვმჯდარვარ. ციდან არასოდეს არ დამიხედავს დედამიწისთვის. არადა, წარმოსახვაში რამდენჯერ ავჭრილვარ ცაში, რამდენჯერ შევხებივარ ღრუბლებს, ვარსკვლავებიც რამდენჯერ მომიწყვეტია, უჰ, რამდენჯერ, ვინ დასთვლის.

თვითმფრინავი ახლოს მქონდა ნანახი, მამაჩემმა ერთხელ აეროპორტში წამიყვანა და ვეება მოედანზე მთვლემარე ვერცხლისფერი ფრინველები მაჩვენა. ვიდექი და გაშტერებული შევცქეროდი ამ საოცარ ქმნილებებს, რომლებსაც ცაში შეექძლოთ ფრენა. მახსოვს ბავშვობაში ერთმა მეზობელ სოფელმა კაცმა, რომელიც თავისი ჩხირკედელაობით მთელს რაიონში იყო ცნობილი, თვითმფრინავი ააწყო, რაღაცა რკინები მიაღუდ-მოადუდა, ფრთები დაუყენა, კუდიც გაუკეთა, ძრავაც ჩაუდგა, რომელიღაც ტრაქტორის ძრავი და გენახათ მთელი სოფელი იქ მოგროვდა.

დასცინოდნენ:

– აბა ესა, ცაში გამფრენია? ათ მეტრაზეც ვერ ავაო. ფშუკუნებდნენ გლეხები, იმ კაცს კიდე ზედმესტსახელს რო კირაკოზას ეძახდნენ, სულაც არ აღიზიანებდა მათი დაცინვა. გულში ამბობდა: „მაღლიდან რო გადმოგხედავო და თავზე გადაგიფრენო, მერეც არ დაიჯერებო“, მერე ამოქოქა თავისი „სომალდი“, ჯერ ხელით მიაწვა, საფრენ ბილიკზე გააგორა, ბოლოს ჩაჯდა, დაიძრა, დაიძრა და ჰოპა! აიწია, აიწია, თანდათან დაბლა დარჩა სოფელი და პირდაღებული ადამიანები.

– ნახე ამ გიჟმა მართლა ააფრინაო, – ცას ასცქეროდნენ გლეხები. მერე სულ უფრო და უფრო მაღლა ავიდა, ზეცას წეროსავით გაეკრა და თავის სოფელს რამდენჯერმე შემოუფრინა. უყურებდა თანასოფლელებს, რომლებიც ისე დაპატარავებულიყვნენ, რო ბუზისტოლად მოჩანდნენ.

– შეხედე, რა ციცქნა კაცები არიან და როგორ დიდგულად მოაქვთ თავი. ჯერ ეს რა სიმაღლეა, აქედან ასე ჩანან და უფრო მაღლიდან, სადაც გამჩენია როგორები გამოვჩნდებით ნეტა?

ერთი სიტყვით იფრინა კირაკოზამ იფრინა, ბოლოს ქოჩორა მთაზეც მოინდომა გადაფრენა, მოტიტკვლებულ

კორტოსს თავზე მოექცა, სადაც მცხეთისჯვრის სასწაულთმოქმედი სალოცავი ეგულებოდა და სადღაც, ვეება რცხილების კორომში ზღართანი გაადინა. გადარჩა, მაგრამ სამუდამოდ დახეიბრდა, ჯერ ხომ ძლივს იპოვეს, ცოცხალ-მკვდარი ეგდო, მისი „თვითმფრინავი“ ნაწილებად დაშლილი მიმოფანტულიყო. ღიახვის ხეობელი მენახირეები წაადგნენ, მათ მოასულიერეს.

– რა ძალა გადგა, შვილოსანო? ვინ დაგაძალა ყოფილიყა, გდებუღიყა შენთვისანო, აუტკივარი თავი აიტკივეო.

ახირებული კირაკოზა კი მაინც თავისას გაიძახოდა. ის გაფრენა ღირდა მარტო მთელი ცხოვრებაო.

ისე რა შუაში იყო კირაკოზა ჩვენს მოსკოვში წასვლასთან? ერთი სიტყვით მივფრინავთ სამ დღეში: მე, დედაჩემი, ჩემი და და მამაჩემი.

– რაც მე ბავშვობაში დამაკლდა, რაც მე ვერ გავიხარე, ჩემ ბავშვებს უნდა ავუნაზღაუროო, მამაჩემმა და ამიტომ მივეყვართ მოსკოვში. მოსკოვი კიდევ, მოგეხსენებათ რა ქალაქია, თუ „ნორმალური“ ადამიანი ხარ და გინდა საზოგადოებაში ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრო მოსკოვში ერთხელ ხომ მაინც უნდა იყო ნამყოფი. კრემლი, წითელი მოედანი, მეფის ზარბაზანი, კიდევ... რაც მთა-

ვარია, ლენინის მავზოლეუმი. იქ განისვენებს პროლეტარიატის დიდი ბელადი, რომლის ცხედრის ერთი დანახვადირსებას მატებს ადამიანს და ცხოვრების ხალისს გაძლევს, მერე სხვასაც მოუყვები, როგორ იყავი მოსკოვში, როგორ ნახე ლენინი. მამაჩემმა როგორც მითხრა, მავზოლეუმში სტალინიც იყო, ერთ დროს ბიძაჩემისგანაც გამოგია, რო გვერდიგვერდ განისვენებდნენ ბელადები, მაგრამ ხრუშჩოვმა გამოიტანა სტალინი და მავზოლეუმის უკანა მხარეს დაკრძალა, სადაც კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენმდივნები განისვენებენ. არადა, ცუდი საქმით კარგი საქმე კი გააკეთა ხრუშჩოვმა, მიწის მიყრა მაინც ეღირსა იმ კაცს. ლენინი კი არის და არის, ჩადიან და ჩადიან მოძმე რესპუბლიკებიდან მისი „უხრწნელი“ სხეულის სანახავად ადამიანები, მერე ჩამოდიან და უყვებიან მეზობლებს, ნაცნობებს.

ფოტოებზე მენახა მოსკოვის ხედები, ქალაქის ღირსშესანიშნაობანი, ბოლოს სიზმრებშიც საბჭოეთის დედაქალაქში დავბორიალობდი. ხან ვიკარგებოდი და საშველად მამაჩემს ვუხმობდი.

ბოლოს სიზმრებიც გაქრა და აეროპორტში აღვმოვჩნდი.

ჩვენი რეისი მალე იქნება, ერთი სული მაქვს, როდის ავფრინდებით, როდის გაძვრებით ღრუბლებში და ბუნების ამ საოცარ სისპეტაკეს ახლოს ვნახავ. ჩემს დას ფრენის ეშინია და დედაჩემი ამშვიდებს.

– მეც ეგრე ვიყავი თავიდან, მაგრამ მერე შევეჩვიე, სულ ორი საათი უნდა გაძლო და ეგ არის.

მამაჩემი მოვიდა ნირწამხდარი.

– ერთ რეისზე არის სამი ადგილი. გამოდის, რო ჯერ თქვენ უნდა გაგზავნოთ და მერე მე გამოვფრინდე.

– ეჰ, – სახე მოედრუბლა დედაჩემს და ჩვენც შეცივნული ბელურებივით ავიბუზეთ.

– არაფერია, რა მოხდა, მოსკოვის აეროპორტში დამელოდებით და ერთ საათში მეც იქ გავჩნდები, – დაგვაიმედა.

ბოლოს სხვა გზა არ იყო და ასე გავფრინდით მოსკოვში მამაჩემის გარეშე. აფრენა და ჩემი დის კივილი ერთი იყო. მგზავრები გაოცებული სახეებით გვიყურებდნენ. მერე ცაში აიჭრა „ტუ 154“ და ჩემს დას თანდათან მოუვიდა ფერი. ილუმინატორიდან დავცქეროდით ათასნაირი ფერებით დაზოლილი დედამიწას, რომელიც მდუმარე, მაგრამ მრავლისმთქმელი მზერით ამოსცქეროდა ცას და თითქო

მის ბედს ნატრობდა.

ორსაათიანი ფრენის მერე შემოვიდა ქერათმიანი გამცილებელი და მოგემართა გაზუთხული სიტყვებით: თვითმფრინავი ეშვებოდა საბჭოთა კავშირის დედაქალაქში და მომეჩვენა, რო ამ ქალმა ამ სიტყვების მეტი არაფერი არ იცოდა, ისევე როგორც საბჭოთა მოქალაქეებმა, რომლებიც ერთნაირად აზროვნებდნენ და გაზეპირებული სიტყვებით საუბრობდნენ. ჰო, მართლა დამავიწყდა, მამაჩემმა გაფრენის წინ ვიღაც ნაცნობ კაცს სთხოვა, სანამ ჩამოფრინდები ჩემ ოჯახს თავი არ დაანებო. მაგრამ ისე გაშპა უღვაშა კაცი, თვალი ვერ მოგეკარით. ატირებას არაფერი გვაკლდა, დედა გვამშვიდებდა:

– ერთი საათი ვერ გაგიძლიათ მამის გარეშე, ცოტა ხანში ისიც ჩამოფრინდებაო, მაგრამ თვალებზე ცრემლები გექონდა მომდგარი, მერე ის ტანჯვის ერთი საათიც გავიდა, მამაჩემი კი მაინც არ ჩანდა. დედაჩემსაც თანდათან ფერი ეცვალა. მალ-მალე საათს დასცქეროდა. კიდევ ნახევარი საათი ვიყურეუტეთ და მამაჩემშიც გამოჩნდა აეროპორტის შენობაში. ისე შემოხვიეთ და ჩავეკარით, თითქო წლები იყო, რაც არ გვენახა.

– რაღა ჩემს იღბალზე დაეშვა მაგ უპატრონო თვით-

მფრინავს ბორბალი?! – გაიხუმრა მამაჩემმა.

მერე წავედით ტაქსით. მასსოვს ტაქსს მრიცხველი ჰქონდა ჩართული, რომელიც წიკწიკებდა და განვლილ მანძილს წერდა.

– ასეთი მრიცხველი ყველა ადამიანს უნდა ჰქონდეს, როცა ცხოვრების ბოლოს შენი განვლილი გზის ანგარიში დაგიწეროს! – ჩაილაპარაკა მამაჩემმა, მერე რუსულადაც გადაუთარგმნა ტაქსის შუახნის როხროხა მძღოლს, რომელიც ეროვნებით უკრაინელი აღმოჩნდა. მამაჩემის ნათქვამზე მძღოლმა გულიანად ჩაიხითხითა.

– რომელი მრიცხველი გაუძღვებს ადამიანის ცხოვრებას.

მერე გაგჩერდით მოსკოვის გარეუბნის ერთ კვარტალში. იქ ცხოვრობდა მამაჩემის ძველი ნაცნობი ტატიანა. ავიტანეთ ბარგი-ბარხანა და დავბინავდით ტატიანასთან, რომელმაც კაი გულის ნათესავებივით მიგვიღო. ოროთახიანი ბინა ჰქონდა. ერთ ოთახში თვითონ და თავის ქმარი ცხოვრობდნენ, რომელსაც ვანია ერქვა. ერთი შეხედვით ოცდაათი წლით უფროსი გეგონებოდა ცოლზე, მაგრამ როგორც აღმოჩნდა ნაადრევად იყო დაბერებული ბახუსთან ტრფობით, მისი ცოლი კი წიწკი გოგოსავით გამოი-

ყურებოდა: ქერათმიანი, თეთრი, მკერდსავსე, მოვლილი ქალი, ნელსაცხებლების სუნით გაჟღენთილი. ვანია თავიდან მოსამსახურე გვეგონა, ისე ექცეოდა ცოლი.

„ვანია, ბარგი შეიტანე“, „ვანია, გაზქურა აანთე“, „ვანია, გადი ეხლა გარეთ“, ეს ვანიაც ტუსტუსით დადიოდა, თვინიერად იქცეოდა. რაც თვალში მომხვდა ტატიანას სახლში ძაღლების და კატების სიმრავლე იყო. უშვილო ტატიანა შვილებივით შემოისხამდა ცხოველებს და გულისამრევად ეაღერებოდა. სახლშიც ცხოველების სუნი იდგა და საძინებელი მათ ბეწვში იყო გახვეული. დედაჩემმა ოთახი მიაღაგა, გამოასუფთავა, გაანიაგა. მამაჩემი ტატიანას უჯდა და რუსულად ესაუბრებოდა. დედაჩემს ცალი თვალი მათკენ გაუბოდა. „აქ ტყუილა არ მოგვიყვანდა, რაღაც ძაღლის თავი მარხია, ეს ისეთი მელა კაცია, ოი, შენ დამაცა, სად წამომიყვანა, გავატატიანებ ამასა“.

ვანია წამდაუწუმ შემოდის: „ხომ არაფერი გინდათ?“ – გვეტყოდა ჩახრინწული ნალოთაგები ხმით და ისევ გავიდოდა.

ერთხელაც მამაჩემმა ჩანთა გახსნა, სახლიდან წამოღებული ბაბუაჩემის გამოხდილი არაყი ამოიღო და ვანიას

აჩუქა. ასეთი გახარებული კაცი ჩემს ცხოვრებაში არ მინახავს, სიხარულის ცრემლები მოსდიოდა. მამაჩემს ხელებს უკოცნიდა. ყოველ დილით, გაღვიძებულები არ ვიყავით, რო ფეხაკრეფით შემოვიდოდა და ადუღებულ ჩაის მოგვართმევდა. მერე ვნახეთ წითელი მოედანი, შემომატარა მამაჩემმა ვეება მოასფალტებული ტერიტორია. კრემლის წოწლოკინა კოშკებიც მაჩვენა, ვეება საათსაც შევხედე ახლოდან, საათს, რომელიც საბჭოთა ხალხისთვის გუგუნებდა. მოსკოვის ქუჩებში დავფრატუნობდით და ზაფხულის ღია კაფეებში წითელ ხიზილალას მივირთმევდით.

– მე ვინ მაჭმევდა ხიზილალასაო?! – მალ-მალე გვეტყოდა მამაჩემი, შიმშილით კუჭი გვიხმებოდა, ლუკმა პური გვენატრებოდაო. ახლა ხო ხედავთ, როგორი დრო დადგაო. – მერე ვინ მოიყვანა ის დრო, წითელი ხიზილალის დრო, ვინ მოიყვანა და ლენინმა, რომლის ცხედარიც რამდენი ხანია დაუმარხავი დევს მავზოლეუმში. მიწასნატრული სხეული, ლენინის ნახვა ასე იოლი არ იყო, უნდა ჩამდგარიყავი, ვეება, სავარაუდოდ, ორიათასკაციან რიგში, რომელიც ტაატით მიიწევდა წითელი მოედნისაკენ და რამდენიმე საათის შემდეგ ღურღურა რუსული მზით გარუჯული მიაღწევდი მავზოლეუმამდე, სადაც ბელადის ცხედარს

რუსი ჯარისკაცები დარაჯობდნენ. რიგში დგომასაც აიტანდა კაცი, სიცხესაც, შიმშილსაც, ოღონდაც ლენინი გვენახა, ოღონდაც მისი ცხედრისთვის თვალი შეგვევლო, მერე სხვებსაც ვეტყოდით, რო ლენინი ნანახი გვეყავდა. ლენინის ნახვითაც რო გამორჩეულები ვყოფილავით, ასეთი აზროვნება გექონდა და ეს მარტო ჩვენი აზროვნება არ იყო, ასე აზროვნებდა ხალხი საბჭოეთში.

მავზოლეუმამდეც მივატანეთ, ციოდა, ციოდა, გული ზაფხულის მნათობის სხივები, ლენინის განსასვენებლამდე ვერ აღწევდა. ისეთი შეგრძნება მქონდა, რო სადღაც ქვესკნელში ვეშვებოდით. ბნელი დარბაზის შუაგულში სინათლე ჩახჩახებდა და ელექტრონის შუქზე კანთიელად ჩანდა შუშის საკაცე, სადაც „ილიჩის“ ცხედარი ესვენა.

მისთვის ალბათ ისევ რევოლუციების დრო იყო. ბრბოს ყიჟინა, ადამიანების დახვრეტის მჭახე ხმა და განწირულ მსხვერპლთა გოდება ისმოდა. რევოლუციების დრო... მავზოლეუმში სისხლის ტალღების დგაფუნი მომეყურადა.

– რა პატარა კაცი ყოფილა, მამა! – ჩავილაპარაკე და ლენინის ცხედრის დარაჯმა, რომელსაც თეთრი ხელთათმანები ეკეთა რუსულად მკაცრი ხმით მომმართა ნუ გაჩერ-

დები, გაიარეო.

ესეც ლენინი...

რამდენი სატრაბახო გამიჩნდა. ჩავალ, შემოვისხამ ჩემს მეგობრებს და მოვუყვები მავზოლეუმის ამბებს. კმაყოფილი სახეები გვაქვს.

– ლენინიც გაჩვენეთ! – ამაყად გვითხრა მამაჩემმა.

– რა პატარა კაცი ყოფილა, – ისევ გავუმეორე მამაჩემს.

– ეს რო ადრე ვინმეს ეთქვა, ციმბირი იქით დარჩებოდა, – ჩაეღიმა მამაჩემს.

– როდის ადრე? – იკითხა ჩემმა დამ.

– როდის ადრე და ადრე. როცა ადამიანებს ხვრეტდნენ.

– რატო ხვრეტდნენ. – ეხლა მე ვკითხე.

– იმიტომ რო არ უნდოდათ წესიერ საზოგადოებაში ცხოვრება, სოციალიზმი არ უნდოდათ. სოციალიზმი იცი რა არის? ყველა რო თანასწორია და ერთნაირად ცხოვრობს, თქვენ არ იცით კაპიტალისტურ ქვეყნებში რა ხდება, თქვენისთანა ბავშვები ესე კი არ დასეირნობენ. ნაგავში ეძებენ პურსა. ჰო, ნაგავში, ბედნიერ ქვეყანაში ცხოვრობთ და ამ ყველაფერს დაფასება ჭირდება.

ახლა იმ უბედურ ბავშვებზე დამეწვა გული. წარმოვიდგენე დამშეული თანატოლები, გასაცოდავებული სახეებით, მე ლენინიც კი ვნახე და იმათ კიდევ პური ენატრებათ. როგორი ცუდი ქვეყნები ყოფილა და არ ვიცოდი, ამიტომაც ხვრეტდა ლენინი ადამიანებს, რო ჩემისთანებისთვის ღამაში მომავალი შეექმნა, დავიჯერე რომ ასე იყო, ეჰ...

ორიოდე კვირის შემდეგ ჩამოვედით მოსკოვიდან, ჩამოვიტანეთ უამრავი ნივთები, ტანსაცმელი, წითელ მოედანზე გადაღებული სურათები, რომელიც დღემდე რატომღაც ლენინის გამოფიქრულ ნეშტს მაგონებს და კიდევ მოგონებებს, მაღაზიებს, უცნაური სახელებით „გუმი“ და „ცუმი“, და რა ვიცი, კიდევ... ჰო, კინაღამ დამავიწყდა ვანია ცრემლიანი თვალებით გვაცილებდა, კიდევ ჩამოდითო, მე მგონი ცხონებული ბებიაჩემის გამოხდილი არაყი უფრო უნდოდა, ვიდრე ჩვენი სტუმრობა, ტატიანა ხელს გვიქნევდა და მამაჩემს თვალებს უჭუჭუნებდა. ერთი სული ჰქონდა შინ შესულიყო და მამაჩემის მიტანილი საჩუქრის ყუთი გაეხსნა.

წლები გავიდა, რამდენმა წყალმა ჩაიარა, რამდენი გარსკვლავი მოწედა ცას და რამდენი მნათობი დაიბადა

ვინ მოთვლის.

ნამგლით, უროთი და თავთავებით დამშვენებული გერბიც გაჰქრა, შეერთებული პროლეტარებიც დაიფანტნენ, ისიც გავიგე, რო ნაგვის ყუთში აღარ ეძებენ პურს ბავშვები კაპიტალისტურ ქვეყნებში, კიდევ, მამაჩემი მოხუცდა, წლებმა დაზნიქა, თუმცა მაინც მოგონებებით სულდგმულებს.

– მაშ ის დრო არ ჯობდა? ხო ჯობდა. არ უნდოდათ კარგი შეილოსა, ყველაფერი გიხაროდა კაცსა, ერთმანეთი უყვარდათ ადამიანებს, ესლა შაურიანის გულისთვის ერთმანეთს გაყიდიან და გაწირავენ. მე ჩემი გავატარე, მაგრამ აი, ახალგაზრდები ხართ ცოდონი.

ლენინისთავიანი ოცდახუთმანეთიანიც შემოგვრჩა სახლში. იისფერი ფულის დანახვაზე მამაჩემი მოგონებებში იძირება – „რა დრო იყო“.

დრო შეიცვალა. მაგრამ რა გამოვიდა, ლენინი ისევ დასამარხია. ისევ ესე დარაჯობენ მის გამოფიტულ-გამოკაფჩონებულ სხეულს საპატიო ყარაულში მყოფი რუსი ჯარისკაცები, რა ქნან, ენატრებათ ლენინი.

შესანდობარი

– ერთსაც დავლევო, – ორეულს უთხრა, – მხოლოდ ერთსდა და მორჩაო. არეული თვალებით შეხედა სარკეში საკუთარ თავს. არაყი დაისხა და მამისეულ მოვერცხლილ ჭიქას ისე ნაზად შეახო ხელი, ისე სათუთად, თითქო ჩვილს ეფერებოდა, – შენდა დამრჩიო! – ჭიქას ჩასჩურჩულა. მართლა ეს ციცქნა ჭიქა შემორჩენილიყო მისი ოჯახიდან. ეს ერთი ჭიქა გადარჩენოდა იმ უბედურებასა და მეხთატეხას, მამისეული ჭიქა, რომელიც, ვინ იცის, სად, ან როდის იყო ნაყიდი, თუმცა მთავარი ის იყო, რო იმ ჭიქას მისი ოჯახის სუნი ასდიოდა. ტირილი აუვარდა, ფეხზე წამოხტა, სკამს წიხლი ამოჰკრა, მაგიდას მუშტი უთავაზა, თეფში გატყდა, მაგრამ არაყი მაინც არ დაქცეულა. ბოთლიც ისევ ისე იდგა და ის მოვერცხლილი ჭიქაც. კარგა ხანს იქვითინა, ვიდრე გული არ მოიოხა. ბოლოს ისევ მაგიდას მიუჯდა და სარკეში ორეულს შეაცქერდა, შეაცქერდა და ზიზღით სავსე მზერით, ისეთი გრძნობა ჰქონდა საკუთარი თავისთვის სიცოცხლეს ენანებოდა. აკანკალებული ხელით აიღო ჭიქა.

– ყველა უპატრონო მიცვალებულის მოგონება-არდა-

ვიწყება ყოფილიყოს, ვის საფლაფზეც კვერცხი არ გაგორდება, პასკა არ გაიჭრება, ჭიქა არ წაიქცევა, ღმერთმა ყველა აცხონოს. თვალეფში შეაცქერდა საკუთარ თავს და გადაჰკრა.

კაცი რო სარკის წინ მარტო დაღევას დაიწებს ლოთია, თითქო ვიდაცამ ჩასჩურჩულა.

თავი ასწია.

– მერე რა, ვიყო ლოთი, ლოთებიც ხო ადამიანები არიან?

არსებობს წესიერი და უწესო ცხოვრება, მაგრამ კაცმა არ იცის, ან წესიერება რაა, ან უწესობა. შეიძლება ის, რაც ადამიანებს წესიერება ჰგონიათ, ყველაზე მეტი სისაძაგლე იყოს. მოვერცხლილი ჭიქა და არაყის ბოთლი უბეში ჩაიდო და სახლიდან გამოვიდა.

მოვარე შეეგება სადარბაზოსთან.

ღამის მნათობით განათებულ ქუჩას გახედა და გზას გაუყვა. მიდიოდა არეული ნაბიჯით და ბუტბუტით. ხანდახან იმ ბუტბუტს გინებას გამოურევდა, ხანდახან გაჩერდებოდა და დაიყვირებდა.

– აეეეეე, – თითქო გულს იოხებდა. ვის უყვიროდა, თვითონაც არ იცოდა. უცხო ქალაქში იყო და არაგის არ

იცნობდა, მაგრამ რადაცნაირად გულზე მოწოლილი ბოღმა ეშვებოდა.

– სად მიდიხარ? – ეჩურჩულებოდა ორეული.

– ჯანდაბაში მივდივარ!

– სხვა რა დამრჩენია, მე ხომ უბედური, ოჯახდაკარგული კაცი ვარ, ცოლ-შვილდაკარგული კაცი, დევნილი, სახლი მე არ მაქვს და კარი, მაგრამ სახლ-კარს როდი ვჩივი, საფლავეები მენატრება ჩემების საფლავეები.

ისე როგორ უნდა ამოვიდეს ამ დამპალი სხეულიდან სული, რო ერთხელ მაინც არ მივეფერო მათ საფლავეებს. რა მომაფიქრებდა, რო ერთ დროს, ჩემი ოჯახის წევრებიც უპატრონო მიცვალებულები იქნებოდნენ. მეც, დღეს თუ ხვალ სული ამომივა და სადმეს ძაღლივით მიმფლავენ. შენდობის ჭიქის წამქცევიც არ მეყოლება, თუმცა ჩემი თავი ჯანდაბას ისინი... ბაღახგადავლილი საფლავეები დაუდგა თვალწინ, ომში დაღუპული მეუღლის და შვილების სახეებმა გაიელვეს.

ისევ დაიდრიალა და უფრო მოუჩქარა ნაბიჯს, სად მიეჩქარებოდა თვითონაც არ იცოდა. სად მივდივარ? ჰკითხა საკუთარ თავს. ვეება ქუჩა გადაჭრა და ქვაფენილიან გზას აუყვა. აღმართის ბოლოს დაუმთავრებელი ეკლესია

იყო, ეკლესიის გვერდით კი სასაფლაო მოჩანდა.

თითქო გაგრძელდა გზა, ერთი ორჯერ შეისვენა. დაბლა გაჩახჩახებულ ქალაქს გადახედა, როგორც იქნა სული მოითქვა და გზა გააგრძელა. გოლგოთის გზას აუყვია. გოლგოთის გზას, რომელსაც ყველა ადამიანი აუცილებლად აივლის, ვიდრე ამ წუთისოფლის შვილია. ზოგისთვის მალე სრულდება გოლგოთის აღმართი, ზოგისთვის კიდევ გრძელდება, გრძელდება უსაშველოდ, დაუსრულებლად.

მისთვის მთელი ცხოვრება გოლგოთად იყო გადაქცეული.

ახლად აგებულ ეკლესიას შეცქერდა და პირჯვარი გადაიწერა. იდგა ერთი ხანობა და ტაძარს აკვირდებოდა. აკვირდებოდა მწყრალი მზერით, „განა, რა დავაშავე ამისთანა, განა რა შეგცოდე, დალოცვილო, თუ ეს დღე მეწერა, სულ ნუ გამაჩენდი, სულ ნუ დამანახებდი ამ წუთისოფელს, სამდურავიც არ მექნებოდა. უბედური ბევრი მინახავს, უპატრონო, უსახლკარო, მაგრამ იმედიცა ჰქონიათ, რაღაცის იმედი, მე რის იმედი უნდა მქონეს...“

სასაფლაოსკენ გაუყვია გზას. ვეება მკვდარი სივრცე გადაშლილიყო, სათითაოდ აკვირდებოდა მთვარის შუქით

განათებულ საფლავის ქვებს, მისი არავინ ემარხა ამ სა-
საფლაოზე, არც ნათესავი, არც ნაცნობი, არც მეგობარი,
მაგრამ მთავარი ის იყო, რო სიკვდილის საუფლოში იყო.
ვიდაცას ეტყოდა შენდობას და გულზე მოეშვებოდა.

საფლავთან შეჩერდა, მარმარილოს ქვისთვის არც შე-
უხედავს, ბაზალტით მოპირკეთებულ სკამზე ჩამოჯდა
არაყის ბოთლი ამოიღო, მერე მოვერცხლილი ჭიქაც
ამოაძვრინა და დაისხა.

საფლავის მიწას ორიოდე წვეთი არაყი მიაპკურა და
ცრემლები წამოსცვივდა, ასე ეგონა ცოლ-შვილის განსას-
ვენებელთან იყო მისული და მათ ეუბნებოდა შენდობას.

მთვარე ჩახჩახებდა, ბაჯადლოსფერ სხივებს აფრქვევ-
და და უკვირდა:

„ადამიანებს ღამითაც ახსენდებათ მიცვალებულები“.

ოცდამეერთე ნაფიქრალის გზა-ბილიკებზე

საუკუნეთა მიჯნა რთული მოვლენებით აღინიშნა საქართველოს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ თუ კულტურულ ცხოვრებაში: დამოუკიდებლობის აღსადგენად მიმდინარე პროცესები, თავისუფალი ქვეყნის პრობლემები, 2008 წლის აგვისტოს ომი და სხვა და სხვა. ბუნებრივია, ლიტერატურა თავისებური სარკეა ქვეყნის ჭირ-ვარამის, თუ ღხინის, პიროვნების სულიერი თუ ფიზიკური პრობლემებისა, მისი სულის გამოძახილისა... მოვლენათა თანამდევი და თანაშემსწრე-მონაწილე ქართველი მწერლისათვის – მითუმეტეს... აი გაჩნდა კიდევ ერთი პროზაულიკრებული, რომლის ავტორია პროზაიკოსი გიორგი სოსიაშვილი (ისტორიულ მეცნიერებათა დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი, გორის სასწავლო უნივერსიტეტის რექტორი). პირველი ნაწარმოებებიდანვე მისი მწერლური სამყარო ქართლია, სამაჩაბლო, თავისი ღრმა და სისხმდინარე ტკივილებით („ძმათა მახვილი“, „კამანის სევდა“), როგორც ისტორიკოსი იგი იკვლევს ქართველთა და ოსთა ურთიერთობა-თანაცხოვრების საკითხებს („გერმანელი მოგზაურები ოსების

შესახებ“, „სამაჩაბლოს ისტორია“, „ვანათის ისტორია“ და სხვ.). როგორც მწერალი, თითქმის კინემატოგრაფიული სისწრაფით ასახავს წარსულსა და აწმყოს შორის ფსიქოლოგიურ ჭიდილს ქართლის მცხოვრების სულში მომხდარი ცვლილებების პარალელურად, წვდება, ერთი შეხედვით უბრალო, მაგრამ ქართველისათვის მარადიულ თემებს და ისეთი უშუალოდ აწევდის მკითხველს, რომ აქცევს თანამონაწილედ ნაწარმოებებში განვითარებული მოვლენებისა, და მკითხველიც იცინის თუ ტირის მასთან ერთად...

უცნაურია ქართული პროზის გზა საუკუნეთა მიჯნაზე... ჭიდილი ტრადიციასა და უცხოურიდან გავლენით შემოსულ სიახლეებს შორის, სადაც ხშირად იმარჯვებს ახალი: პიროვნების სულიერი დაშლა XXI საუკუნეში, იდეალების მსხვერველთა თუ დამახინჯებულ სარკეში თავისივე ორეულთან ჭიდილისა... თითქოს ბუმერანგივით უბრუნდება ქართველს სამოცდაათწლიანი რეჟიმის ეპოქაში მონობაში დაგროვილი ბოღმა, ამოთქმა-ამოხეთქვას რომ ცდილობს და, რაც ასე ხშირად ჭარბობს ინტერნეტ-პორტალებისა თუ ლიტერატურულ კონკურსებში გამარჯვების მისაღწევად მოასპარეზე მწერალთა შემოქმედებაში.

აქ კი, გიორგი სოსიაშვილის პროზაში შენაკადებით

წყალუხვი მდინარესავით მოგელაობს ქართული სიტყვა. იგი გამოხატულებაა ტკივილიანი წარსულისაც („ბელადის ბედისწერა“) და უახლესი აწმყოსი, იდეალების მსხვრევითაც და ქართველის გულის სიღრმეებთან მიახლოებისა. წინამდებარე კრებულში მკითხველი იპოვის თავისი ნაფიქრის გამოხატულებასაც. ქართლი იყო და არის ძირფუძე ჩვენი ეროვნებისა, შემთხვევითი არ იყო მასთან ქვეყნის სახელმწიფოებრიობისა თუ სალიტერატურო ენის აღმოცენება-დაკავშირება. ქართლის მწერლები იყვნენ დიდი ლიტერატურის ნაწილნი, განუყოფელნი ნაწილნი ყოველთვის... ახლა, დედა საქართველოს მკერდს მოგლეჯილი შვილივით მრტკივნეულია მწერლისათვის ყოველივე, რაც ხდება მის ირგვლივ და მის სულში XXI საუკუნის ადამიანის სულში...

ასე უნდა გავიგოთ გიორგი სოსიაშვილის პროზა, ქართლივით მზენათელი, სადა, უშუალო, ტკივილის მომცემი, თუ სიხარულის გამცემი... მისი გმირები ქართველებიც არიან, ოსებიც, რუსებიც; სოფლის თავკაცებიც, უბრალო მშრომელი ადამიანებიც, სტუდენტებიც, ჯარისკაცებიც, ინტელიგენტებიც, ცოცხლებიცა და მკვდრებიც...

ეს მთლიანი პანორამაა, გ. ლეონიძის სიტყვები რომ

გავიმეოროთ, „ქართლის მკვლელობის ძეგლიდა ახალი ამბები, „ქართლის ცხოვრება“, მკერდსმოგლეჯილი სამაჩაბლოსი...“

ასე იყო ადრე და ასეა ახლაც. წინამდებარე პროზა, სხვა წინამორბედი პროზაული კრებული, სხვა მის წინამორბედ წიგნებივით ქართლის, სამაჩაბლოს ყოფაა, საქართველოს ერთიანი პრობლემების ფონზე.

ძეგლი, თითქოს ტრაფარეტული ფრაზები ამ პროზაში ცოცხლდება და იძენს ახალ დატვირთვას, ახალ ხმიანობას: პატრიოტობა საკუთარი მიწის დაცვისათვის ბრძოლადაა, მისთვის, მასზე სიკვდილი, იმ 17 მუჭა სისხლგარეულ მიწასავით, საფლავად რომ ქცევიათ შინდისში მებრძოლ ბიჭებს („ჩვიდმეტნი“). ესაა ოსი კაცისა და ქალის სულისშემძვრელი ტკივილიანი განცდა მომხდარის გასიგრძეგანებისას („მოვლემარე წლები“), ესაა ციმბირელი ძაღლის, რექსის, სწრაფვა ადამიანური სითბოსაკენ, ესაა სიყვარულიც და სიძულვილიც და მაინც სიყვარულიც, ფიქრი გაშლილი გზა-ბილიკად. როგორ უმუშავია სიტყვაზე მწერალს, როგორ სრულუქმნია იგი. ეს ნოველისტიკაა, ახალი ნოველისტიკა, პატარა ამბავი „დიდ სარჩულში“, რომელიც ზუსტად გამოხატავს თანამედროვე

მოვლენების სწრაფმდინარებასა და მონაცვლეობას, დიალოგის ფორმა რომ ხშირად ყველაზე ზუსტად გამოხატავს სათქმელს...

სტუდენტობიდანვე ვიცნობ გიორგი სოსიაშვილის პროზას, ვიყავი მისი მკითხველი, რეცენზენტი. თვალწინ ჩავლილ წლებში იკვეთება ღრმა სიყვარული მამულისადმი, ამ სიტყვის ორივე გაგებით (მამული – საკუთარი მიწა, მამული – სამშობლო), ნერგის აკვირებაში, ყვავილის აფეთქებაში იხლართება, ერთი შეხედვით, უბრალო კოლიზიები. ქართველი კაცი შრომობდა, უვლიდა მიწას, ბაღ-ვენახს, ეალერსებოდა თითოეულ ფოთოლს, შემოსევა-ნგრევა აიძულებდა ხელახლა აღედგინა ყველაფერი, სისხლდაღვრილი მიწა თითებშუა გაეტარებინა, ოფლით დაენამა და მერე მოწეული მოსავლით ცოცხალთ სადღეგრძელო თუ მკვდართა შესანდობარი ეთქვა...

პროზაულ კრებულს თან დასდევს სიყვარულის უძლეველობა ადამიანური სიყვარულისა, რომელსაც დასაბამი ცაში აქვს, დასასრული კი ისევ ზევით მიემართება და მაინც მარადისობის მდინარეს უერთდება. ღირსებას პროზისას მკითხველი განსჯის „ასზე მეტი“ მკითხველი, თანაც ნაღდი, ისეთი, ერთი ხელით რომ ცრემლს მოიწურავს

თვალზე, მეორეთი, მაღლიერების ნიშნად, ისეთ ჟესტს გააკეთებს, თვალი სუწყლიანდება სხვასაც...

ან ენა, სიტყვათქმნადობა როგორია, ნაღდი ქართლური, დიალოგებში, თავანკარა ლიტერატურულ ტექსტებში: „ოქრომნათობი“, „მოათვალმზერა“, „დაისლამე“, „ბორცვაკოკოლავებული“, „გაიწურა ზაფხული“, „ლუნგი დღეები“ – და იკვალთება ივსება მწერლის კალმისქვეშ გავლილი ქართლურით სალიტერატურო ენა...

მაგრამ ამჯერად, რიგი მკითხველზეა: „სულში რო გროვდება წუხილი“, ქვეყნის ბედზე, სამყაროზე, ადამიანებზე, შენც უნდა გაიზიარო მკითხველო! იტირო, თუ იცინო ავტორის ნათქვამზე და თან ზედაშეც ადავლინო დვთის სადიდებლად. ჩვენ კი წარმატებული გზა ვუსურვოთ ამ ცინცხალა, მშვენიერ კრებულსა და მის ავტორს.

თამილა გოგოლაძე

შინაარსი

ბელადის ბედისწერა	3
მოვლემარე წლები	15
ელიზბარი	37
საძირები	54
ნავენახარი	70
გარდასახვა ცოდვაში	82
სულში რო გროვდება წუხილი	88
გზაში	93
აღსარება მტრის საფლავთან	108
ანგელოზთა თოვა	117
ჩვიდმეტი	123
ცხოვრების ციციკნა ეპიზოდები	149
ამირანის ზედაშე	161
ლომა, თაზო და ერთ ღროს უთვისტომო რექსი	172
აღათო ბაბოს ანდერძი	190
სიკვდილი ნისლში	204
სავლეს თეთრი მტრედი	210
ლენინის მონატრება	223
შესანდობარი	236
ოცდამეერთე საუკუნის გზა-ბილიკებზე	241